

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

65. gadagājums

2022. gada 23. septembris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

REZOLŪCIJAS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 570. plenārsesija – INTERACTIO, 15.6.2022.–16.6.2022.

2022/C 365/01

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu "Ukraina – no palīdzības līdz atjaunošanai. Eiropas pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi"

1

ATZINUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 570. plenārsesija – INTERACTIO, 15.6.2022.–16.6.2022.

2022/C 365/02

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas mēbeļu rūpniecība – tās atveseļošana, tiecoties uz inovatīvu, zaļu un aprites ekonomiku" (pašiniciatīvas atzinums)

7

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 570. plenārsesija – INTERACTIO, 15.6.2022.–16.6.2022.

2022/C 365/03

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem: a) "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Digitālās desmitgades digitālo tiesību un principu deklarācijas izveide"" (COM(2022) 27 final) un b) "Digitālās tiesības un principi" (izpētes atzinums)

13

2022/C 365/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par saskaņotiem noteikumiem par taisnīgu piekļuvi datiem un to lietošanu (Datu akts)" (COM(2022) 68 final – 2022/0047 (COD))	18
2022/C 365/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Mikroshēmu akts" (COM(2022) 45 final)	23
2022/C 365/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido pasākumu sistēmu Eiropas pusvadītāju ekosistēmas stiprināšanai (Mikroshēmu akts)" (COM(2022) 46 final – 2022/0032 (COD))	34
2022/C 365/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) 2021/2085, ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā "Apvārsnis Eiropa", groza attiecībā uz kopuzņēmumu "Mikroshēmas" (COM(2022) 47 final – 2022/0033 (NLE))	40
2022/C 365/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par fluorētajām siltumnīcefekta gāzēm, ar kuru groza Direktīvu (ES) 2019/1937 un atceļ Regulu (ES) Nr. 517/2014" (COM(2022) 150 final – 2022/0099 (COD))	44
2022/C 365/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par ozona slāni noārdošām vielām un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1005/2009" (COM(2022) 151 final – 2022/0100 (COD))	50
2022/C 365/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) 2017/2107, ar ko nosaka pārvaldības, saglabāšanas un kontroles pasākumus, kuri piemērojami Starptautiskās Atlantijas tunzivju saglabāšanas komisijas (ICCAT) konvencijas apgabalā, un Regulu (ES) .../2022, ar kuru izveido zilās tunzivis daudzgadu pārvaldības plānu, kas piemērojams Atlantijas okeāna austrumu daļā un Vidusjūrā" (COM(2022) 171 final – 2022/0111(COD))	55
2022/C 365/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1305/2013 groza attiecībā uz īpašu pasākumu, ar kuru, reaģējot uz ietekmi, ko rada Krievijas iebrukums Ukrainā, nodrošina ārkārtas pagaidu atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA)" (COM(2022) 242 final – 2022/0166 (COD))	57
2022/C 365/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Reaģēšana uz valsts sponsorētu migrantu instrumentālizāciju pie ES ārējām robežām" (JOIN(2021) 32 final)	60
2022/C 365/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz noteikumus Savienības tiesību īstenošanai Līguma par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas un Tirdzniecības un sadarbības nolīguma starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienas, no vienas puses, un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, no otras puses, īstenošanā un izpildē" (COM(2022) 89 final – 2022/0068 (COD))	66

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS 570. PLENĀRSESĪJA – INTERACTIO,
15.6.2022.–16.6.2022.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu “Ukraina – no palīdzības līdz atjaunošanai. Eiropas pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi”

(2022/C 365/01)

Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 4. punkts
Pieņemta plenārsesijā	16.06.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	206/2/2

Galvenās nostādnes

- ES kandidātvalsts statuss Ukrainai.** EESK aicina Eiropadomi 2022. gada 23. un 24. jūnija sanāksmē piešķirt Ukrainai ES kandidātvalsts statusu. Kandidātvalsts statuss Ukrainai jāpiešķir, neskarot šobrīd notiekošo Rietumbalkānu pievienošanās procesu. EESK atbalsta pakāpeniskas integrācijas posmu sistēmas ieviešanu, pamatojoties uz *acquis communautaire* izpildi.
- Eiropas pilsoniskā sabiedrība solidarizējas ar Ukrainu un Ukrainas tautu.** Pilsoniskā sabiedrība ir reaģējusi ātri un efektīvi, rosinot iepriekš vēl nepieredzētu iedzīvotāju mobilizēšanos. Humānā palīdzība ir jāpalielina un būtu jāizmanto tieši, atbalstot pilsoniskās sabiedrības organizācijas (PSO). Specializētas NVO kopā ar PSO būtu patiešām jāiesaista ES un valstu humānās palīdzības plānošanā un uzraudzībā.
- Pavērt bēgļiem perspektīvu.** Komiteja aicina attiecībā uz veselības aprūpi un piekļuvi darba tirgum (kvalifikāciju atzīšana, piekļuve nodarbinātības aģentūru pakalpojumiem, valodu kursi, veselības aprūpes un izglītības sistēmas), nodrošināt bēgļiem tādas pašas tiesības kā ES pilsoņiem, tas ir būtiski, lai nepieļautu bēgļu nabadzības palielināšanos. Sociālie partneri ar darba koplīguma sarunām un *ad hoc* pasākumiem var palīdzēt integrēt darba ņēmējus un novērst viņu ekspluatāciju un sociālo dempingu. Komiteja īpaši norāda, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir nozīmīga loma bieži vien piemirsto neaizsargāto grupu, piemēram, nepavadītu nepilngadīgo, no ģimenes nošķirtu bērnu un institucionālās aprūpes iestādēs dzīvojošo bērnu, personu ar invaliditāti, romu minoritāšu un no seksuālās vardarbības cietušu personu, aizsardzībā un reintegrācijā.

4. **Rekonstrukcija.** Lai novērstu pilnīgu Ukrainas ekonomikas iznīcināšanu, ir vajadzīga tūlītēja Eiropas un starptautiska finansiāla palīdzība. Jāsniedz finansiāls atbalsts MVU, Ukrainas lauksaimniekiem saistībā ar nākamo ražu un Ukrainas pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp darba devēju organizācijām un arodbiedrībām, lai nodrošinātu to pilnvērtīgu darbību kara laikā. Atjaunošanas centienu pamatā jābūt inovācijai. Lai varētu īstenot tiesiskuma reformas, cīņu pret korupciju un zaļo un digitālo pārkārtošanos, ir cieši jāiesaista pilsoniskās sabiedrības organizācijas.
5. **Ekonomiskās sekas.** Karš nedrīkstētu apdraudēt zaļās pārkārtošanās politikas īstenošanu Eiropas Savienībā. Komiteja aicina dalībvalstis un ES iestādes veikt vajadzīgos pasākumus, lai ierobežotu pārmērīgas spekulācijas ar precēm, uzlabotu tirgus pārredzamību un uz laiku novērstu visus šķēršļus lauksaimniecības preču importam, tādējādi mazinot pārtikas cenu krīzi. Komiteja brīdina, ka ne *NextGenerationEU* fonds un tā Atveseļošanas un noturības fonda komponents, ne pašreizējās 2021.–2027. gada daudzgadu finanšu shēmas elastīgums nav pietiekami, lai pilnībā segtu Ukrainā notiekošā kara radītās finansiālās vajadzības.
6. **Pilsoniskās sabiedrības loma.** EESK senajām saiknēm ar Ukrainas PSO ir svarīga nozīme, lai uzturētu atvērtus kanālus un dotu iespēju dalībai ES integrācijas procesā. Komiteja aicina dalībvalstis ievērojami palielināt Ukrainas PSO spēju veidošanu un organizatorisko un finansiālo atbalstu. Komiteja mudina veidot ES un Ukrainas jaunatnes organizāciju partnerības un ierosina rīkot pasākumu, kas būtu veltīts jauniešu aktīvismam un tā lomai Ukrainas turpmākajā atjaunošanā. Pati EESK apņemas stiprināt sadarbību un apmaiņu ar Ukrainas PSO un arī turpmāk iestāties par ES solidaritātes un dāsnuma saglabāšanu attiecībā ar Ukrainu. Šajā nolūkā EESK 19. jūlijā Krakovā rīkos pasākumu, kurā piedalīsies Ukrainas un ES pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

Vienlaikus EESK uzsver, ka nedrīkst aizmirst par neatkarīgajām PSO, kuras šobrīd vēl darbojas Krievijā .

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA (EESK)

1. apliecina solidaritāti ar Ukrainas iedzīvotājiem, atkārtoti un stingri nosoda prezidenta Vladimira Putina vadībā uzsāktu Krievijas Federācijas nepamatoto un neizprovocēto agresiju pret Ukrainu un vērš uzmanību uz savu iepriekšējo 2022. gada 24. marta rezolūciju "Karš Ukrainā un tā ekonomiskā, sociālā un vidiskā ietekme" ⁽¹⁾;
2. uzsver, ka šis traģiskais karš Eiropas teritorijā, kas ilgst jau gandrīz četrus mēnešus, ir prasījis ļoti daudz dzīvību, tostarp civiliedzīvotāju vidū, un radījis neizmērojamus postījumus un ciešanas, vairojis nabadzību pasaulē un nodarījis neapreķināmu sociālo, ekonomisko un vidisko kaitējumu un vēl nepieredzētu bēgļu un pārvietoto personu vilni. Komiteja aicina respektēt starptautiskās humanitārās tiesības, pienācīgi reģistrēt un izmeklēt kara noziegumus, ko Ukrainas pilsētās un ciematos izdara iebrucēji, un saukt pie atbildības par tiem;
3. aicina visas puses nekavējoties pārtraukt uguni, atkārtoti uzsver, ka diplomātiskajai ir augstākais spēks, un norāda, ka visos politisko debašu līmeņos par prioritāti jāizvirza miera uzturēšanas pieejas un sarunu iespēju meklējumi, vienlaikus pieprasot Krievijas karaspēka pilnīgu izvešanu no Ukrainas; mudina Eiropas Savienību arī turpmāk sniegt Ukrainai un tās iedzīvotājiem palīdzību, kā tas tiek darīts kopš pašas pirmās kara dienas; aicina rūpīgi uzraudzīt Krievijas militārās agresijas dēļ piemēroto sankciju ekonomisko, sociālo un vidisko ietekmi;
4. norāda, ka karš pie ES austrumu robežas ir uzbrukums ES vēsturei, filozofijai un identitātei; uzver, ka kara sekas apdraud ES vērtības, ES pilsoņu un citu iedzīvotāju brīvību un tiesības, kā arī Eiropas sociālās tirgus ekonomikas modeli; uzsver, ka miers un labklājība ir Eiropas Savienības (ES) pamatpīlāri un ka pēdējos gadu desmitos pilsoniskās sabiedrības organizācijas (PSO) ir ievērojami palīdzējušas Eiropas kontinentā aktīvi popularizēt, veicināt un uzturēt miera kultūru;
5. uzsver, ka Krievijas Federācija un tās pašreizējie pārstāvji ir jāatsauc no starptautiskām struktūrām un organizācijām, sākot ar tām, kuras ir apņēmušās uzturēt mieru, aizsargāt cilvēktiesības un nodrošināt ilgtspējīgu attīstību un drošu vidi;

⁽¹⁾ OV C 290, 29.7.2022., 1. lpp..

Par humanitāro situāciju

6. konstatē, ka kopš Krievijas izraisītā kara sākuma no Ukrainas bēgļu gaitās ir devušies vairāk nekā 6,8 miljoni cilvēku⁽²⁾, padarot šo par visstraujāk augošo bēgļu krīzi kopš Otrā pasaules kara; piebilst, ka astoņi miljoni cilvēku ir pārvietoti Ukrainas iekšienē⁽³⁾ un ka tādējādi savas mājas ir bijusi spiesta pamest aptuveni viena trešā daļa Ukrainas iedzīvotāju;
7. atzīst, ka Ukrainas bēgļu pieplūdumu spēcīgi izjūt Eiropas valstis, proti, Polija, Rumānija, Ungārija, Čehijas Republika, Slovākija un Moldova⁽⁴⁾, un ka šīs valstis un it īpaši to pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir reaģējušas ātri un efektīvi, izraisot nepieredzētu iedzīvotāju brīvprātīgu mobilizēšanos vietējā līmenī;
8. uzsver, ka ir jāpalielina ES līdzekļi humānajai palīdzībai un tie būtu jāizmaksā it īpaši reģionālā un vietējā līmenī, tieši atbalstot un iesaistot tās PSO, kuras aktīvi nodarbojas ar bēgļu sociālekonomisko integrāciju;
9. mudina dalībvalstis, ES reģionus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas pēc iespējas ātrāk un efektīvāk izmantot iespējas, kuras Ukrainas bēgļu atbalstīšanas jomā tiks pavērtas ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu par kohēzijas rīcību bēgļu atbalstam Eiropā (CARE), ko Eiropas Komisija ierosināja 2022. gada 8. martā saistībā ar REACT-EU regulas pārskatīšanu, kuru Komisija ierosināja 2022. gada 23. martā; uzsver, ka ar minētā atbalsta tālāku sadali primāri būtu jānodarbojas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, tostarp specializētajām NVO, un ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas būtu tieši jāiesaista ES un valstu humānās palīdzības organizēšanā un uzraudzībā;
10. iesaka, ievērojot tiesiskumu, pārplānot 2014.–2020. gada daudzgadu finanšu shēmas un REACT-EU instrumenta ietvaros gūtos ietaupījumus tā, lai tos varētu ātri un elastīgi novirzīt bēgļu atbalstam, un aicina šim nolūkam izveidot atsevišķu fondu, ja pašlaik pieejamie līdzekļi bēgļu uzņemšanai, sociālajai integrācijai un integrācijai darba tirgū nav pietiekami, tostarp attiecībā uz aprūpes pakalpojumiem, mājokļiem, pārtiku, materiālo palīdzību, apmācības programmām un valsts nodarbinātības dienestiem;
11. uzsver, ka Eiropas reakcijā uz Covid-19 krīzi Eiropas iedzīvotāji jūta, ka ES viņus aizsargā un paver perspektīvas, it īpaši ar programmas SURE un NextGenerationEU (NGEU) izveidi; norāda, ka ne NGEU fonds un tā Atveseļošanas un noturības fonda komponents, ne pašreizējās daudzgadu finanšu shēmas (DFS) 2021.–2027. gadam elastīgums nav pietiekami, lai pilnībā segtu Ukrainā notiekošā kara radītās finansiālās vajadzības; konstatē, ka apjoma ziņā minētie instrumenti nebija paredzēti, lai pārvarētu jaunus izaicinājumus, kas izriet no Krievijas agresijas un iebrukuma, un vienlaikus saglabātu investīcijas ES programmās un rīcībpolitikās, tostarp tādās svarīgās prioritātēs kā tainīga, zaļa un digitāla pārkārtošanās;
12. uzsver, ka ir steidzami vajadzīga labāka kartēšana un koordinācija starp visām humānās un medicīniskās palīdzības sniegšanā iesaistītajām ieinteresētajām personām, lai nodrošinātu, ka palīdzība ātri un efektīvi sasniedz visus, kuri cieš no kara;
13. uzsver, ka uzraudzības pasākumi un darbības jāveic dažādās jomās, piemēram, cilvēktiesību ievērošanas un kara noziegumu dokumentēšanas jomā, un atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Savienība, Amerikas Savienotās Valstis un Apvienotā Karaliste ir izveidojušas Padomdevēju grupu zvērīgu noziegumu izmeklēšanas jautājumos;
14. uzsver, ka Ukrainas bēgļu piekļuve valsts veselības aprūpes sistēmai būtu jānodrošina ar tādiem pašiem nosacījumiem kā ES pilsoņiem, kā arī jānodrošina no izvarošanas cietušo personu piekļuve seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pamatpakalpojumiem, ārkārtas kontracepcijai un abortam, kā arī dzemdību aprūpei;
15. aicina Komisiju un dalībvalstis pievērst īpašu uzmanību nepavadītu nepilngadīgo, no ģimenes nošķirtu bērnu un bērnu no Ukrainas institucionālās aprūpes iestādēm situācijai, lai nodrošinātu, ka tiek apmierinātas viņu tūlītējās vajadzības, ka viņi tiek pienācīgi identificēti un reģistrēti un ka dalībvalstis apmainās ar datiem, lai viņus atkal apvienotu ar ģimenēm vai vēlāk atkal iekļautu Ukrainas sabiedrībā, vienlaikus garantējot viņu aizsardzību pret ļaunprātīgu izmantošanu vai cilvēku tirdzniecību;

⁽²⁾ UNHCR – 31. maijs.

⁽³⁾ UNHCR – 23. maijs.

⁽⁴⁾ UNHCR – 31. maijs.

16. norāda uz šausminošo stāvokli, kādā atrodas personas ar invaliditāti, kas mēģina pamest kara zonas Ukrainā vai kas kā bēgli uzņemošajās valstīs saskaras ar lielām problēmām; uzstāj, ka attieksmei pret visiem bēgļiem jābūt vienlīdzīgai neatkarīgi no viņu etniskās izcelsmes, valstspiederības vai invaliditātes; attiecībā uz invaliditāti viņiem jāsaņem pilnvērtīga palīdzība neatkarīgas dzīves veidošanā, un viņus nevajadzētu piespiestu kārtā ievietot uzņemošo valstu institucionālās aprūpes iestādēs;

17. uzsver, ka integrācijā un nabadzības līmeņa pazemināšanā izšķiroša nozīme ir līdzdalībai darba tirgū; brīdina, ka Ukrainas bēgli ir pakļauti riskam kļūt par vismazāk aizsargātajām personām, saņemot viszemāko atalgojumu, strādāt savai kvalifikācijai neatbilstošu, mazāk kvalificētu darbu un būt visneaizsargātākajai grupai darba tirgū, kurai nav sociālās aizsardzības, biedrošanās brīvības un darba ņēmēju tiesību; uzsver nepieciešamību pienācīgi pievērsties nevienlīdzīgu darba apstākļu gadījumiem un nodrošināt, ka Ukrainas darba ņēmējiem ir tādas pašas tiesības kā ES pilsoņiem un ka viņi netiek pakļauti ekspluatācijai un sociālajam dempingam; aicina izstrādāt vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģijas tiem ukraiņiem, kuri vēlas palikt uzņemošajā valstī, lai viņus pilnībā integrētu ES darba tirgū;

18. uzsver, ka koplīguma sarunās un *ad hoc* pasākumos un nolīgumos, ar ko veicina Ukrainas darba ņēmēju integrāciju ES darba tirgū, kritiski svarīgu lomu var uzņemt sociālie partneri; norāda, ka nodarbinātības aģentūrām būtu jāatbalsta bēgli ar visu savu pakalpojumu klāstu, tostarp konsultācijām, pieteikuma iesniedzēju profilu sagatavošanu, darbā iekārtošanas pasākumiem un atbalsta instrumentu piedāvājumu; aicina dalībvalstis ieviest vai atbalstīt pakalpojumus, kas bēgļiem piemēklētu potenciālos darba devējus;

19. uzsver, ka būtisks priekšnoteikums Ukrainas bēgļu integrācijai uzņemošo valstu darba tirgū un nestabilu nodarbinātības apstākļu novēršanai ir kvalifikācijas atzīšana, un uzstāj, ka jāizstrādā efektīvi noteikumi un pamatnostādnes attiecībā uz ātru, bet kvalitatīvu kvalifikācijas atzīšanu, valodu kursu pieejamību un no Ukrainas bēgošo jauniešu piekļuvi izglītībai un arodmācībām;

20. uzsver, ka jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu, ka gan pieaugušie, gan bērni, kas Eiropas Savienībā meklē patvērumu, var turpināt izglīties, un norāda, ka skolas līmenī īpaša uzmanība jāpievērš ne tikai valodas barjeras pārvarēšanai, bet arī traumas simptomiem, kas ilgtermiņā varētu radīt negatīvas sekas;

21. uzsver, ka jānodrošina, lai Ukrainas bēgļu piekļuve sociālā nodrošinājuma sistēmām un sociālajiem pakalpojumiem būtu tāda pati kā ES pilsoņiem;

Par Ukrainas atjaunošanu un ES perspektīvu

22. atzinīgi vērtē starptautiskas "Platformas Ukrainas atjaunošanai" izveidi, kā paredzēts Komisijas paziņojumā "Palīdzība Ukrainai un Ukrainas atjaunošana", un vadošo lomu, ko ES uzņēmusies, mobilizējot starptautisko palīdzību Ukrainai;

23. aicina Eiropas Savienību nodrošināt Ukrainas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) ārkārtas finansējumu, kas vispirms būtu jānovirza minēto MVU saglabāšanai un pēc tam – to izaugsmei. Nepieļaut Ukrainas ekonomikas pilnīgu sagraušanu jābūt vēl vienam svarīgam ES centieni mērķim Ukrainā;

24. uzsver, ka Ukrainas rekonstrukcija, kas notiks pēc kara, ir vienreizēja situācija, kurai būtu jāved pie spēcīgākas pilsoniskās sabiedrības veidošanās un jaunas ekonomikas attīstības, pamatojoties uz jaunākajām zaļajām un digitālajām tehnoloģijām, kā arī inovāciju;

25. tomēr ir pārliecināta, ka tiesiskuma jomas reformu, korupcijas apkarošanas un zaļās un digitālās pārkārtošanās mērķus nevar sasniegt bez reālas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības, un aicina atjaunošanas darbā, tostarp "Rebuild Ukraine" mehānisma plānošanā un īstenošanā, cieši iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, jo tās ir vispiemērotākās, lai izteiktu Ukrainas iedzīvotāju vajadzības un palīdzētu uzraudzīt atjaunošanas darbus un tiesību aktu saskaņošanu ar ES tiesību aktiem;

26. uzsver, ka konflikts un tā sekas nedrīkstētu apdraudēt, bet gan drīzāk paātrināt zaļās pārkārtošanās politikas īstenošanu Eiropas Savienībā;

27. mudina Padomi un Parlamentu apsvērt iespēju izmantot trešās kaimiņvalstīs esošas gāzes krātuves, kas radīs pievienoto vērtību piegādes drošības garantēšanai, it īpaši Ukrainā;

28. vērs uzmanību uz globālo pārtikas cenu krīzi, ko Ukrainas karš ir saasinājis vēl vairāk, un aicina dalībvalstis un ES iestādes veikt nepieciešamos pasākumus, lai ierobežotu pārmērīgas spekulācijas ar precēm un uzlabotu tirgus pārredzamību;

29. uzsver, ka tagad jāveic pasākumi, lai atbalstītu Ukrainas lauksaimniekus saistībā ar nākamo ražu; aicina nekavējoties uz laiku likvidēt visus administratīvos un fiziskos šķēršļus lauksaimniecības preču apritei, lai strauji palielinātu importu ES iekšējā tirgū un citās pasaules daļās, piemēram, Āfrikā, tajās nozarēs, kurās Ukraina joprojām var eksportēt; aicina steidzami atvērt Ukrainas ostas un ANO pārraudzībā atņemt teritoriju, lai ļautu eksportēt lauksaimniecības produktus, piemēram, kukurūzu, saulespuķu eļļu, saulespuķu sēklas, sojas pupas un medu;

30. aicina Eiropadomi 2022. gada jūnija sanāsmē piešķirt Ukrainai ES kandidātvalsts statusu;

31. atbalsta Ukrainas uzņemšanu ES, pamatojoties uz nopelniem un ievērojot saskaņotos standartus attiecībā uz pievienošanos ES, neskarot šobrīd notiekošo Rietumbalkānu pievienošanās procesu^(?); aicina turpmākajos gados attiecīgi pielāgot kohēzijas politiku un tās finanšu instrumentus, lai pārvarētu valsts pēckara atjaunošanas problēmas; aicina rūpīgi analizēt Ukrainas integrācijas vienotajā tirgū ekonomisko potenciālu;

32. saglabājot dalības standartus, ES var ieviest pakāpeniskus posmus, *acquis communautaire* izpildē; uzsver, ka, saskaroties ar jebkādu militāru agresiju, attiecībā uz paplašināšanās politiku arī turpmāk kā priekšnoteikums jāsauglabā ES dalībvalstu vienotība; mudina izpētīt citus veidus, kā Eiropas Savienībā neietilpstošas valstis varētu pievienoties Eiropas ekonomiskajai, sociālajai un drošības arhitektūrai; norāda, ka šādas partnerības vai apvienības nebūtu jāuzskata par alternatīvu dalībai ES;

Par atbalstu pilsoniskās sabiedrības organizācijām

33. uzsver, ka Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, pateicoties saviem senajiem ES un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības divpusējiem kontaktiem, ir nozīmīga loma saziņā ar Ukrainas pilsoniskās sabiedrības organizācijām un atvērtu kanālu uzturēšanā ar tām; šajā saistībā norāda uz jau nostabilizējušos mehānismu sasniegumiem, it īpaši uz ES un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības platformu un ES un Ukrainas vietējām konsultantu grupām, kas izveidotas saskaņā ar ES un Ukrainas asociācijas nolīgumu; aicina Eiropas Savienību atbalstīt Ukrainas PSO dalību ES PSO tīklos;

34. uzsver, ka jāsāk Ukrainas PSO spēju veidošana, lai tās varētu piedalīties ES integrācijas procesā un spētu šo procesu veidot un uzraudzīt;

35. uzsver, ka, izmantojot īpašus ES fondus, jāpalielina atbalsts Ukrainas pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp darba devēju organizācijām un arodbiedrībām, lai nodrošinātu pilnvērtīgu to darbību kara laikā; brīdina par mēģinājumiem izmantot karu, lai attaisnotu darba ņēmēju tiesību aizsardzības un sociālās aizsardzības līmeņa pazemināšanu, kas saasinās kara negatīvās ekonomiskās un sociālās sekas;

36. uzsver to Eiropas PSO lomu, kuras aktīvi darbojas miera uzturēšanas risinājumu meklēšanā un dažādo Ukrainas krīzes seku pārvarēšanā sociālajā, humanitārajā, ekonomiskajā un politiskajā aspektā, un norāda, ka ir svarīgi tām sniegt visaptverošu atbalstu un palīdzību, izmantojot šim nolūkam īpaši izstrādātas ES finansētas programmas;

37. pauž atzīnību par ieguldījumu, ko devušas ES dalībvalstu pilsoniskās sabiedrības organizācijas, sniedzot Ukrainas bēgļiem atbalstu, kas ir lielāks par attiecīgo publisko iestāžu sniegto palīdzību, un aicina dalībvalstis ievērojami palielināt organizatorisko un finansiālo atbalstu šīm organizācijām, tostarp no ES fondiem;

38. iesaka Ukrainai atstājušos jauniešus iekļaut ES universitāšu apmaiņas programmās un norāda, ka ir svarīgi mobilizēt Eiropas jauniešus, kuri atbalsta Eiropas vērtības, un stiprināt viņu spējas; mudina veidot partnerības starp ES un Ukrainas nacionālajām jaunatnes padomēm, kā arī īstenot ES un Ukrainas jauniešu un jaunatnes organizāciju apmaiņas pasākumus; sadarbības ietvaros varētu rīkot pasākumu, kas vēltīs jauniešu aktīvismam un tā lomai Ukrainas turpmākajā atjaunošanā;

^(?) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par karu Ukrainā un tā ekonomisko, sociālo un vidisko ietekmi (OV C 290, 29.7.2022., 1. lpp.).

39. aicina atbalstīt pārtikas bankas, kurām ir izšķiroša nozīme ar pārtikas ziedošanu saistītu problēmu un šķēršļu pārvarēšanā, jo pārtikas palīdzība ir kļuvusi kritiski svarīga Ukrainas iedzīvotāju un Ukrainas bēgļu neatliekamo vajadzību apmierināšanā;
40. uzsver, ka jāturpina starptautiska atbalsta sniegšana tām Ukrainas un citu valstu PSO, kuras cīnās par vides aizsardzību, un atzīst, ka konfliktam būs nopietna ietekme uz vidi;
41. uzsver, ka ir jāpalielina atbalsts neatkarīgiem, kvalitatīviem medijiem un faktu pārbaudītājiem, tostarp ES kaimiņvalstīs, jo tiem ir izšķiroša nozīme noturības pret propagandu un dezinformāciju stiprināšanā; aicina Eiropas Savienību īstenot spēcīgāku pretpropagandas kampaņu, it īpaši trešās valstīs Āfrikā un Āzijā, lai vērstos pret dezinformācijas karu;
42. pauž dziļas bažas par situāciju, kurā Krievijā ir neatkarīga pilsoniskā sabiedrība un tie mediji un žurnālisti, kas Krievijas pilsoņiem piedāvā alternatīvus informācijas avotus, lai cīnītos pret Krievijas propagandu; aicina Eiropas Savienību atbalstīt tās PSO un cilvēkus, kas vēlas turpināt darbību Krievijā, un piešķirt humanitārās vīzas pilsoniskās sabiedrības aktīvistiem, kuri vēlas pamest valsti; norāda, ka vairākas Krievijas organizācijas palīdz uz Krieviju pārvietotajiem ukraiņiem nokļūt Eiropas Savienībā vai Ukrainas rietumu daļā un ka šīm organizācijām ir vajadzīgs īpašs atbalsts, lai saņemtu vīzas Ukrainas bēgļiem, kuri vēlas izceļot no Krievijas;
43. aņemmas stiprināt sadarbību un apmaiņu ar Ukrainas PSO un arī turpmāk iestāties par ES solidaritātes un dāsnuma saglabāšanu attiecībā ar Ukrainu, un ir gatava sniegt ES un Ukrainas iestādēm savas īpašās zināšanas sociālā un pilsoniskā dialoga konsolidēšanā. Šajā nolūkā EESK 19. jūlijā Krakovā rīkos pasākumu, kurā piedalīsies Ukrainas un ES pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

Briselē, 2022. gada 16. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS 570. PLENĀRSESĪJA – *INTERACTIO*,
15.6.2022.–16.6.2022.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas mēbeļu rūpniecība – tās atveseļošana, tiecoties uz inovatīvu, zaļu un aprites ekonomiku”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2022/C 365/02)

Ziņotājs: **Anastasis YIAPANIS**

Līdzziņotājs: **Rolf GEHRING**

Pilnsapulces lēmums	21.10.2021.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	13.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	207/1/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropā ir ļoti dinamiska mēbeļu nozare, kurai raksturīga plaša daudzveidība uzņēmumu lieluma, darba procesu un izstrādājumu dizaina ziņā. Nozare aptver visu aprites ciklu un paver labas iespējas ilgtspējai un pārejai uz aprites ekonomikas modeļiem.

1.2. Eiropas uzņēmumiem ir jāievēro stingri noteikumi attiecībā uz vidi, produktiem, veselību un drošību, kas, protams, palielina darbības izmaksas. Starptautisko konkurenci kropļo valdības subsīdijas, kas tiek piedāvātas ārējiem konkurentiem, un negodīga prakse nolūkā piekļūt tirgum, ko īpaši izmanto Āzijas ekonomikas vienības.

1.3. EESK vēlas uzsvērt, ka pareizais līdzsvars starp ekonomikas izaugsmi, ilgtspēju un sociālo labklājību ir īstais mērķis ES mēbeļu nozares nākotnei. Komiteja uzskata, ka uzņēmumiem ir vajadzīgs saskaņots intelektuālā īpašuma tiesiskais regulējums, kas aizsargātu to intereses un būtu pielāgots zaļajai un digitālajai pārkārtošanai.

1.4. EESK pārliecināti iestājas par to, lai visi importētie mēbeļu ražojumi stingri atbilstu ES noteikumiem, tostarp pienākumam informēt patērētājus. EESK arī aicina nodrošināt saskaņotus ES tiesību aktus, kas visiem ražojumiem nosaka standartizētus marķējuma formātus.

1.5. Mēbeļu nozarē tiek izmantotas daudzas izejvielas, tāpēc tai ļoti svarīga ir uzticama un netraucēta piekļuve augstas kvalitātes resursiem un stabilām vērtību ķēdēm. Turklāt, tā kā pieprasījums pēc koksnes, kas ir galvenā mēbeļu rūpniecības izejviela, pastāvīgi pieaug, EESK uzskata, ka ir svarīgi paplašināt un modernizēt meža infrastruktūru un tās ilgtspēju, kā arī uzlabot prasmes un tehnoloģijas.

1.6. EESK uzskata, ka Eiropā ražotā koksne ir ļoti nozīmīgs aktīvs, kas jāizmanto, lai radītu produktus ar augstu pievienoto vērtību. Komiteja ir pārliecināta, ka neapstrādātas koksnes eksportam nav nekāda ekonomiskā pamatojuma, un aicina ieviest tirdzniecības aizsardzības instrumentus, lai aizsargātu vietējos mēbeļu ražotājus.

1.7. Turklāt Komiteja aicina dalībvalstis pārtraukt subsīdijas un citus stimulus koksnes dedzināšanai enerģijas ieguves nolūkā un veicināt kaskādveida izmantošanas principu.

1.8. EESK aicina samazināt vai atcelt muitas tarifus ievestajām primārajām un otrreizējām koksnes izejvielām. Tāpat Komiteja prasa politikas veidotājiem nodrošināt, ka tirdzniecības nolīgumos tiek piemēroti ilgtspējas kritēriji un ka imports ietver pārbaudes kritērijus attiecībā uz darba apstākļiem, biedrošanās brīvību un taisnīgu attieksmi pret darba ņēmējiem. EESK mudina pienācīgas rūpības procedūrās iekļaut cilvēktiesības, pilnībā ievērojot SDO konvencijas par cilvēktiesībām un par darba ņēmēju tiesībām.

1.9. Mēbeļu nozarei ir jābūt daļai no Jaunā Eiropas “Bauhaus”⁽¹⁾ iniciatīvas un jāveicina ilgtspējīgu un iekļaujošu produktu radīšana jaunajam dzīvesveidam, kas ir saskanīgs ar ilgtspēju.

1.10. Sociālo partneru nolīgums par formaldehīda samazināšanu paneļu ražošanā ir lielisks piemērs tam, kā brīvprātīgi sociālo partneru nolīgumi Eiropas līmenī arī var palīdzēt samazināt veselības apdraudējumus. Komiteja turklāt aicina izstrādāt ilgtspējīgus un pilnībā reciklējamus iepakojumus un pārskatīt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 94/62/EK (1994. gada 20. decembris) par iepakojumu un izlietoto iepakojumu⁽²⁾.

1.11. EESK uzskata, ka no lineārās materiālu un enerģijas plūsmas ātri jāpāriet uz aprites modeli, lai no produktiem varētu atgūt vērtību un nodrošināt ekonomikas izaugsmi un darbvieta radīšanu.

1.12. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi, lai mēbeļu ražotāji savus produktus izstrādātu tādā veidā, kas ļauj atgūt vērtību un atvieglo atkārtotu izmantošanu, remontu, atjaunošanu un reciklēšanu. Paplašinātas ražotāja atbildības shēmas piemērošana mēbeļu nozarē var Savienībā vairo atkalizmantošanas un reciklēšanas spējas. Turklāt Komiteja aicina ar Eiropas tiesību aktiem aizliegt mēbeļu izmešanu izgāztuvēs, lai palielinātu vērtīgu materiālu atgūšanu un atkalizmantošanu.

1.13. Nozarē ir vajadzīgs augsti kvalificēts darbaspēks un lielāka pievilcība, lai piesaistītu jaunāko paaudzi. Tajā jācenšas pastāvīgi uzlabot darba apstākļus, vienlaikus radot apmācības iespējas un koncentrējoties uz augsti kvalificētu un digitālās jomas speciālistu motivēšanu pievienoties nozarei.

1.14. Komiteja aicina Eiropas likumdevējus aktīvi atbalstīt pārrobežu iniciatīvas, kas paaugstina visu veidu mācekļības kvalitāti mēbeļu nozarē. Vērienīgāka Erasmus programma mācekļiem palīdzētu labāk nodot tālāk Eiropas mēbeļu ražošanas bagātīgās un daudzveidīgās tradīcijas un inovatīvo potenciālu.

1.15. Aktīvi iesaistot sociālos partnerus, izglītības iestādes un citas attiecīgās NVO, ir jāattīsta izglītības programmas, mūžizglītības iniciatīvas un profesionālā izglītība un apmācība. Ir svarīgi sagatavot darbaspēku nākotnes izaicinājumiem šajā nozarē.

1.16. EESK aicina ieguldīt prasmēs, dizainā, radošumā un vērtību ķēdes attīstībā, kā arī uzlabot mēbeļu ražotāju piekļuvi pētniecības, izstrādes un inovācijas finansēšanas programmām. Ir jānodrošina atbilstoši resursi MVU, lai tie varētu analizēt savu uzņēmējdarbības attīstību apritīguma, inovāciju un ilgtspējas aspektā.

1.17. Komiteja uzskata, ka, radot pieprasījumu pēc lietotām mēbelēm un atbalstot bezpeļņas organizācijas, kas iesaistītas lietotu mēbeļu reciklēšanas vai valorizējošas reciklēšanas (*upcycling*) procesā, var pozitīvi ietekmēt zaļās pārkārtošanās mērķrādītājus.

1.18. Visbeidzot EESK aicina izveidot Eiropas platformu, kas iekļautu uzņēmumus, sociālos partnerus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, pētniecības institūtus, universitātes un citas attiecīgās ieinteresētās personas un veicinātu uzņēmējdarbības attīstību mēbeļu nozarē.

⁽¹⁾ Jaunais Eiropas “Bauhaus”: pievilcība, ilgtspēja, kopība, COM(2021) 573 final.

⁽²⁾ OV L 365, 31.12.1994., 10. lpp.

2. Ievada piezīmes

2.1. Jaunā Eiropas industriālā stratēģija ⁽³⁾ ir vērsta uz neatgriezenisku un pakāpenisku pāreju uz ilgtspējīgu ekonomikas sistēmu, kurā neviens nav atstāts novārtā, kurā tiek izmantota digitalizācija un zaļā attīstība un veidotas partnerattiecības starp nozari, sociālajiem partneriem, publiskajām iestādēm un attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

2.2. Eiropā ir dinamiska mēbeļu nozare, kurai raksturīga liela daudzveidība uzņēmumu lieluma un darba procesu ziņā. Kopumā tā ir darbietilpīga nozare, kurā vērtības ķēdes joprojām ir vietējas vai reģionālas un kurā izteikti dominē MVU un mikrouzņēmumi. Tajā ir nodarbināts aptuveni viens miljons darba ņēmēju, un tā veido ceturto daļu no kopējā mēbeļu ražošanas apjoma pasaulē ⁽⁴⁾.

2.3. Nozare aptver visu aprites ciklu: izejvielas, apstrādi, izmantošanu, apkopi, atkalizmantošanu, reciklēšanu un biomasu enerģijas ieguvei. Tāpēc tā paver labas iespējas ilgtspējai un pārejai uz aprites ekonomikas modeļiem.

2.4. Covid-19 pandēmija ir smagi skārusi mēbeļu nozari, it īpaši pārrobežu vērtību ķēdes, ko nopietni ietekmēja daudzie preču aprites un cilvēku brīvas pārvietošanās ierobežojumi. Tas parādīja, cik svarīgs ir integrēts un labi funkcionējošs vienotais tirgus.

3. Konkurētspējas aspekti

3.1. Atšķirīgi valstu noteikumi, standarti, sertifikācijas shēmas un marķēšanas prasības rada šķēršļus ES ražotājiem un nesamērīgas izmaksas uzņēmumiem. Standartizācijai un ES mērogā saskaņotiem noteikumiem piemīt potenciāls līdz minimumam samazināt šķēršļus un ieviest noteiktību un vienotu izpratni visiem tirgus dalībniekiem.

3.2. Nesenais enerģijas cenu kāpums Eiropā nelabvēlīgi ietekmē nozares konkurētspēju un saasina resursu pieejamības un izejvielu cenu paaugstināšanās problēmu.

3.3. Līdztekus vispārējai starptautiskajā tirgū augošajai konkurencei trešo valstu uzņēmumi, it īpaši Āzijas ekonomikas vienības, ko dažos gadījumos subsidē attiecīgo valstu valdības, dažkārt izmanto negodīgu praksi, lai iegūtu piekļuvi tirgum. Turklāt Eiropas uzņēmumiem ir jāievēro stingrāki noteikumi attiecībā uz vidi, produktiem, veselību un drošību, kas, protams, palielina darbības izmaksas. Arī zemi vides standarti trešās valstīs nelabvēlīgi ietekmē Eiropas mēbeļu ražojumus, kas izgatavoti no īstas koksnes. EESK uzskata, ka šie aspekti kropļo vietējo uzņēmumu konkurētspēju pasaules tirgos.

3.4. Attiecībā uz iekšējo tirgu EESK pārliecināti iestājas par to, lai visi importētie mēbeļu izstrādājumi stingri atbilstu ES noteikumiem, tostarp pienākumam informēt patērētājus, piemēram, ar patērētājiem paredzētu informatīvu marķējumu. EESK arī aicina pieņemt saskanīgus ES tiesību aktus, kuros būtu noteikts, ka mēbeļu izstrādājumiem jāpievieno informācija standartizētā etiķetes formā, piemēram, par izcelsmes valsti, izmantotajiem materiāliem, skaidra norāde par visiem izstrādājuma komponentiem, produkta drošību, izturību, lietošanas, tīrīšanas un apkopes instrukcijām, produktu garantiju utt. Ar pastiprinātiem tirgus uzraudzības pasākumiem, ar kuriem vērtē importēto mēbeļu kvalitāti, jānodrošina patērētāju informēšana un vienlīdzīgi konkurences apstākļi ES vietējiem ražotājiem.

3.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu par elektroniskajām produktu pasēm, kas ir daļa no gaidāmās Ilgtspējīgu produktu iniciatīvas ⁽⁵⁾. Ja šie rīki būs labi izstrādāti un saskaņoti, tie spēs virzīt uz priekšu aprites ekonomiku, sniežot informāciju par produktiem viscaur vērtību ķēdēs un, cita starpā, stimulējot apritīgu pieprasījumu un sniežot patērētājiem informāciju, kas nepieciešama apzinātas izvēles izdarīšanai.

3.6. Ražotāji no trešām valstīm samazina savu atpalcību tehnoloģiju jomā, tāpēc šī ES konkurences priekšrocība zaudē nozīmi. Tādēļ ir vajadzīgi jauni uzņēmējdarbības modeļi, kas konkurētspēju apvieno ar ilgtspēju un nodrošina vietējo ražotāju piekļuvi tirgum.

3.7. Nozare ir arī ļoti sensitīva intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības ziņā, it īpaši ņemot vērā, ka ES galvenās konkurences priekšrocības joprojām ir kvalitāte, inovācija un dizains. Komiteja uzskata, ka uzņēmumiem ir vajadzīgs saskanīgs tiesiskais regulējums, kas aizsargātu to intereses un būtu pielāgots zaļajai un digitālajai pārkārtošanai.

⁽³⁾ Jauna Eiropas industriālā stratēģija, COM/2020/102 final.

⁽⁴⁾ EK – Iekšējais tirgus, rūpniecība, uzņēmējdarbība un MVU.

⁽⁵⁾ Ilgtspējīgu produktu iniciatīva.

3.8. EESK vēlas uzsvērt, ka pareizais līdzsvars starp ekonomikas izaugsmi, ilgtspēju un sociālo labklājību ir īstais mērķis ES mēbeļu nozares nākotnei īpaši un ekonomikai kopumā.

4. Piekļuve izejvielām

4.1. Mēbeļu nozarē ražošanas procesā tiek izmantotas daudzas izejvielas (piemēram, koksne, niedres, āda, metāls, plastmasa, tekstils, stikls, putas utt.). Uzticama un netraucēta piekļuve augstas kvalitātes izejvielām ir kritiski svarīga Eiropas ražotājiem, un EESK aicina stiprināt vērtību ķēdes, kas ļautu nozarei uzplaukt. EESK arī aicina ieviest patērētāju informēšanai paredzētu pienācīgu marķējumu nekoksnes materiāliem, kas ienāk Eiropas tirgū, lai aizsargātu Eiropas mēbeļu nozari no lētām un bieži vien ilgtnespējīgām izejvielām no trešām valstīm.

4.2. Koksne ir viena no visvieglāk pieejamajām un dabiski atjaunīgajām izejvielām. Pieprasījums pastāvīgi aug, savukārt ES noteikumiem un standartiem atbilstošu izejvielu cenas palielinās un rada papildu spiedienu. Lai risinātu jautājumu par augošo pieprasījumu pēc koksnes iekšējā tirgū, ir būtiski paplašināt un modernizēt meža infrastruktūru un tās ilgtspēju, kā arī uzlabot koksnes ieguvēju prasmes, tehnoloģijas un loģistiku.

4.3. Komiteja pauž bažas par nozares galvenās izejvielas vispārējās pieejamības samazināšanos un cenu pieaugumu, ko rada tās daudzveidīgā izmantošana, it īpaši atjaunīgās enerģijas ražošanā. EESK uzskata, ka mēbeļu un kokapstrādes nozare pievienotās vērtības un nodarbinātības jomā sniedz daudz lielākus ieguvumus nekā tieša koksnes sadedzināšana, un aicina dalībvalstis izbeigt subsīdijas un citus stimulus koksnes dedzināšanai enerģijas ieguves nolūkā, kā arī vēlreiz aicina, lai tiktu īstenota *“kaskādveida izmantošanas princips (produktu ražošana, atkārtota izmantošana, atjaunošana un otrreizēja pārstrāde, enerģijas saturs izvērtēšana) veicināšana”* ⁽⁶⁾. EESK arī ierosina vairāk popularizēt Eiropas koksni iekšējā tirgū, palielinot īstu koka izstrādājumu un mēbeļu pamanāmību un izmantošanu.

4.4. Turklāt subsīdijas trešo valstu izcelsmes pircējiem, kuri iegādājas koksni no Eiropas, kropļo pieprasījumu. EESK aicina ieviest tirdzniecības aizsardzības instrumentus, kas aizsargātu vietējos mēbeļu ražotājus, un ir pārliecināta, ka neapstrādātas koksnes eksportam nav nekāda ekonomiskā pamatojuma.

4.5. Attiecībā uz koksnes importu ir ārkārtīgi svarīgi, lai ES tirdzniecības nolīgumi veicinātu vienkāršu piekļuvi primārajiem koksnes resursiem ārpus ES. Šajā saistībā EESK aicina samazināt vai atcelt muitas tarifus ievestajām primārajām un otrreizējām koksnes izejvielām. Turklāt no dažām valstīm importētiem kokmateriāliem sertifikācijas sistēmas nav pilnībā efektīvas. EESK prasa politikas veidotājiem nodrošināt, ka tirdzniecības nolīgumos tiek piemēroti ilgtspējas kritēriji un ka imports ietver pārbaudes kritērijus attiecībā uz darba apstākļiem, biedrošanās brīvību un taisnīgu attieksmi pret darba ņēmējiem. EESK mudina pienācīgas rūpības procedūrās iekļaut cilvēktiesības, pilnībā ievērojot SDO konvenciju par cilvēktiesībām un darba ņēmēju tiesībām. Tas nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus tirgū.

5. Ilgtspēja un zaļā pārkārtošanās

5.1. EESK uzskata, ka EK paziņojums par jauno Eiropas “Bauhaus” ir lieliska iespēja mēbeļu rūpniecībai dot ieguldījumu ilgtspējīgu un iekļaujošu produktu radīšanā jaunajam dzīvesveidam, kas ir saskanīgs ar ilgtspēju. Nozares kopējā pārkārtošanās visos tās aspektos sekmīgi izdosies tikai tad, ja tiks pastiprināta darba ņēmēju un viņu pārstāvju aktīva līdzdalība.

5.2. Komiteja pieņem zināšanai, ka patērētāju vidū pieaug tendence meklēt videi nekaitīgus produktus, kas ražoti, respektējot pienācīgas darba apstākļus. Turklāt mēbeļu nozare var uzlabot savu ietekmi uz vidi, ražojot izturīgākus produktus un izmantojot reciklētus materiālus vai ilgtspējīgu (piemēram, ozola, priedes, akācijas u. c.) un reģenerētu koksni.

5.3. EESK aicina izveidot saskaņotu Eiropas tiesisko regulējumu, kas aizliegta iekšējā tirgū pārdot visus produktus, kas satur bīstamus liesmas slāpējošos līdzekļus. Bīstamās vielas turklāt būtu jāaizstāj ar, piemēram, putām uz ūdens bāzes, mazāk bīstamām līmēm vai vielām ar zemu gaistošu organisko savienojumu saturu. Sociālo partneru nolīgums par formaldehīda samazināšanu paneļu ražošanā ir lielisks piemērs tam, kā brīvprātīgi sociālo partneru nolīgumi Eiropas līmenī arī var palīdzēt samazināt kaitīgu vielu radīto veselības apdraudējumu.

⁽⁶⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Centieni uzlabot Eiropas kokapstrādes un mēbeļu ražošanas nozares konkurētspēju – iespējas un problēmas” (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 24, 28.1.2012., 18. lpp.).

5.4. Komiteja atbalsta arī ilgtspējīgu un pilnībā reciklējamu iepakojumu obligātu izmantošanu un aicina pārskatīt Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu. EESK turklāt uzskata, ka ilgtspējas projektu popularizēšanā nozīmīga loma varētu būt nodokļu stimuliem.

6. Apritīgums

6.1. Atbilstīgi Eiropas zaļajā kursā⁽⁷⁾ un aprites ekonomikas rīcības plānā⁽⁸⁾ paziņotajiem mērķiem ES ekonomikā vērojamas pazīmes, kas liecina par plašāku apritīgumu un inovācijas sekmēšanu virzībā uz ilgtspējīgiem jauniem ekonomikas modeļiem. Ir izšķiroši svarīgi ekonomisko izaugsmi nošķirt no resursu izmantošanas, lai līdz 2050. gadam nodrošinātu klimatneitralitāti.

6.2. Skaitļi liecina, ka no cietajos sadzīves atkritumos nodotajām ES mēbelēm 80–90 % tiek sadedzināti vai nosūtīti uz atkritumu poligoniem. EESK īpaši satrauc nepietiekama patērētāju informēšana un rezerves daļu pieejamības trūkums, kas veicina jaunu mēbeļu iegādi, nevis apritīgumu. Ar Eiropas tiesību aktiem noteikts aizliegums mēbeles izvest atkritumu poligonos palielinātu vērtīgu materiālu atgūšanu un atkārtotu izmantošanu.

6.3. Vienīgais risinājums cīņai pret klimata pārmaiņām un planētas dabas resursu pārmērīgu izmantošanai ir no lineārās materiālu un enerģijas plūsmas strauji pāriet uz aprites modeli. Mēbeļu nozarē izmantotie aprites ekonomikas modeļi ļauj atgūt vērtību no produktiem un nodrošināt ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu. EESK uzsver, ka mēbelēm un it īpaši istas koksnes izstrādājumiem ir būtiska nozīme oglekļa uzglabāšanā un tādējādi tie efektīvi palīdz cīņā pret klimata pārmaiņām.

6.4. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi, lai mēbeļu ražotāji savu produktu dizainu izstrādātu tādā veidā, kas ļauj atgūt vērtību un veicina atkārtotu izmantošanu, remontu, atjaunošanu un reciklēšanu. Ražošanas procesiem jābūt vērīgiem uz resursu un energoefektivitātes stimulēšanu un ražošanas izmaksu samazināšanu.

6.5. Paplašinātas ražotāja atbildības shēma mēbeļu nozarē var palielināt atkalizmantošanas un reciklēšanas spējas Eiropas Savienībā, veicinot stimulus ražotājiem ņemt vērā ietekmi uz vidi no produkta plānošanas posma līdz tā kalpošanas laika beigām.

7. Izglītība, digitalizācija un darba nosacījumi

7.1. Nesen veikts pētījums liecina, ka lielākajai daļai darbinieku mēbeļu nozarē nav augstākā izglītības līmeņa kvalifikācijas un viņi nepārzina aprites ekonomikas aspektus⁽⁹⁾. Tomēr pieprasījums pēc augsti kvalificēta darbspēka ir liels, un nozare saskaras ar pastāvīgu darbspēka novecošanu un grūtībām piesaistīt jaunāko paaudzi. Lai vairotu nozares pievilcību, ir ārkārtīgi svarīgi pastāvīgi uzlabot darba apstākļus (darba aizsardzību) un tālākizglītības iespējas, kā arī pievērsties augsti kvalificētu un digitālās jomas speciālistu motivēšanai pievienoties mēbeļu rūpniecībai.

7.2. Salīdzinājumā ar citām pasaules daļām darbspēka izmaksas Eiropas Savienībā ir nedaudz augstākas, taču arī ražīgums un inovācija ir aizsteigušies priekšā citiem reģioniem. EESK jau ir minējusi: “Lai paaugstinātu ražīgumu un apsteigtu konkurentus, nozarei ir vajadzīgi darbinieki, kas ir apguvuši jaunākās iemaņas un tehnoloģijas”⁽¹⁰⁾.

7.3. Komiteja aicina Eiropas likumdevējus aktīvi atbalstīt pārrobežu iniciatīvas, kas uzlabo visu veidu mācekļības kvalitāti mēbeļu nozarē, piemēram, Eiropas pamatkvalifikāciju koncepciju⁽¹¹⁾.

7.4. Ir jāattīsta sākotnējā un tālākā profesionālā izglītība, lai veicinātu prasmes un jaunas nozarei specifiskas kompetences. Šādos pasākumos jāiesaista sociālie partneri, izglītības iestādes un citas attiecīgās NVO. Mēbeļu nozares darbspēka nākotne ir augstās tehnoloģijas un zināšanu ietilpīgas darbvietas, kuru pamatā ir stabils sociālais dialogs un kopīgumi, kas nodrošina pienācīgu atalgojumu un darba apstākļus un spēj piesaistīt jaunāko paaudzi.

⁽⁷⁾ COM/2019/640 final.

⁽⁸⁾ COM/2020/98 final.

⁽⁹⁾ Inovācijas mēbeļu ražošanas nozarē aprites ekonomikas laikmetā.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Centieni uzlabot Eiropas kokapstrādes un mēbeļu ražošanas nozares konkurētspēju – iespējas un problēmas” (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 24, 28.1.2012., 18. lpp.).

⁽¹¹⁾ Profesijas Eiropas mēbeļu nozarē.

7.5. Arī vērienīgāka Erasmus programma mācekļiem palīdzētu labāk nodot tālāk Eiropas mēbeļu ražošanas bagātās un daudzveidīgās tradīcijas un inovatīvo potenciālu, kā arī uzlabot mēbeļu nozares pievilcīgumu jauniešu vidū un sabiedrībā kopumā. Turklāt EESK iesaka veicināt tādas validēšanas sistēmas, kas atbalsta kvalifikāciju savstarpēju atzīšanu.

8. Finansējums un ieguldījumi

8.1. Eiropas uzņēmumiem ir vajadzīga piekļuve pētniecības, izstrādes un inovācijas finansēšanas programmām, kas var palīdzēt tiem izvērsties, kļūt produktīvākiem un pāriet uz apritīgumu un jaunajām tehnoloģijām. Ieguldījumi ir vajadzīgi arī aprītes loka, produktu kalpošanas laika, to remonta vai atjaunošanas un reciklēšanas spēju veicināšanā. Turklāt pieprasījuma radīšana pēc lietotām mēbelēm un atbalsts bezpeļņas organizācijām, kas iesaistītas lietotu mēbeļu reciklēšanas vai valorizējošas reciklēšanas (*upcycling*) procesā, var pozitīvi ietekmēt zaļās pārkārtošanās mērķrādītājus.

8.2. Viens no nozīmīgākajiem trūkumiem nozarē, kurā dominē MVU, joprojām ir finansējuma iespējas. Ir ārkārtīgi svarīgi, lai mazajiem un vidējiem uzņēmumiem būtu pietiekami resursi, kas ļautu analizēt to uzņēmējdarbības attīstību aprītes, inovāciju un ilgtspējas aspektā, un tie būtu jāatbalsta ar īslaicīgiem nodokļu stimuliem un zemākām PVN likmēm, ko piemērot atjaunotām un pārražotām mēbelēm.

8.3. Mēbeļu ražojumu izcilības iezīmēm, tādām kā dizains, kvalitāte, funkcionalitāte, izturība vai ergonomika, piemīt spēja atsvērt cenu priekšrocības, ko piedāvā ražotāji no valstīm ar zemu atalgojumu. Turklāt inovācija materiālu izmantošanā un progresīvas tehnoloģiskās ražošanas iekārtas nodrošina papildu priekšrocības konkurencē. Tāpēc Komiteja aicina veikt ieguldījumus dizaina, radošuma, prasmju un vērtības ķēdes attīstībā.

8.4. Visbeidzot EESK aicina izveidot Eiropas platformu, kas sekmētu uzņēmējdarbības attīstību mēbeļu ražošanas nozarē un piesardzīgi novērtētu jauno tehnoloģiju sociālo ietekmi. Tajā būtu jāiesaista uzņēmumi, sociālie partneri, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, pētniecības institūti, universitātes un citas attiecīgās ieinteresētās personas, un tai jāatbalsta nozares izaugsme, kā to jau dara Eiropas aprītes ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platforma ⁽¹²⁾, kas šajā saistībā ir lielisks piemērs.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Eiropas aprītes ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platforma.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAS 570. PLENĀRSESĪJA – *INTERACTIO*,
15.6.2022.–16.6.2022.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem: a) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Digitālās desmitgades digitālo tiesību un principu deklarācijas izveide””

(COM(2022) 27 final)

un b) “Digitālās tiesības un principi”

(izpētes atzinums)

(2022/C 365/03)

Ziņotājs: **Philip VON BROCKDORFF**

Līdzziņotāja: **Violeta JELIĆ**

Atzinuma pieprasījums	a) Eiropas Komisija, 2.5.2022. b) Čehijas prezidentūra, 26.1.2022.
Juridiskais pamats	a) Līgums par Eiropas Savienības darbību, 304. pants. b) Līgums par Eiropas Savienības darbību, 304. pants.
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	181/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK norāda uz ciešo saikni starp “Digitālās desmitgades ceļu” un Deklarāciju par digitālajām tiesībām un principiem, no kuriem pirmajā ir uzsvērti kvantitatīvie mērķi, bet otrajā – galvenokārt kvalitatīvie mērķi. EESK uzskata, ka tie abi ir ļoti svarīgi, lai veicinātu digitālo pārveidi sabiedrībā un ekonomikā.

1.2. EESK uzskata, ka deklarācijai jābūt vērstai uz ilgtspējīgu attīstību kopumā. Digitālās pārveides panākumi ir ekonomisko, sociālo un vides ieguvumu apvienojums, ko rada tās ieguldījums konkurētspējas, pārticības, darbvietu daudzuma un labklājības palielināšanā, kā arī pārejā uz aprites un bezemisiju ekonomiku, kuru papildina nevēlamu risku novēršana un mazināšana, ko tā var sniegt sabiedrībai.

1.3. EESK uzskata, ka digitālo prasmju, digitālās infrastruktūras, digitālās uzņēmējdarbības un digitālo sabiedrisko pakalpojumu sekmēšana ir būtiska, lai atbalstītu ekonomikas atveseļošanu un izaugsmi Eiropā, vienlaikus nodrošinot, ka progress tiek panākts, ievērojot pamattiesības, un antropocentriskā un iekļaujošā veidā, nevienu neatstājot novārtā. EESK arī iesaka ņemt vērā konferences par Eiropas nākotni secinājumus par digitālo pārveidi.

1.4. Lai gan deklarācija ir iecerēta kā stingra politiska apņemšanās, tā neietekmētu pašreizējās tiesību aktos noteiktās tiesības. EESK uzskata, ka digitālās tiesības izriet no spēkā esošajām pamattiesībām un ir definētas tajās, būdamas daļa no ES vērtībām un principiem, kur līdzās pastāv dažādas tiesības un brīvības, kas cita citai nosaka arī ierobežojumus.

1.5. Deklarācijas projektā aprakstītie dažādie principi un tiesības daudzējādā ziņā pārklājas, un principu un tiesību sajaukums apgrūtina satura būtības uztveri. Tādēļ ir katrā ziņā jāveicina izpratne par to praktisko nozīmi. Tas attiecas uz uzņēmumiem, darba ņēmējiem, patērētājiem un iedzīvotājiem kopumā.

1.6. ES pamattiesības un vērtības ir būtiskas gan no iedzīvotāju, gan uzņēmumu viedokļa. Tādēļ deklarācijā būtu jāatzīst, ka, pielāgojoties digitālajai pasaulei, vairums no tiem, it īpaši MVU, vairāk vai mazāk saskaras ar tādām pašām problēmām kā cilvēki kopumā. EESK arī norāda, ka ir jānovērš digitālā plaisa attiecībā uz novecojošu un lauku iedzīvotāju piekļuvi publiskajiem un privātajiem pakalpojumiem.

1.7. EESK uzsver, cik svarīgi ir savienojamības, prasmju un drošības principi, kas ir vienlīdz būtiski gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem, gan arī vispārējai ekonomikas un sabiedrības attīstībai. Karš starp Krieviju un Ukrainu to ir padarījis vēl redzamāku, un karš ir arī pastiprinājis nepieciešamību attīstīt cilvēku prasmes un līdzekļus dezinformācijas atpazīšanai un apkarošanai.

1.8. EESK uzsver, ka ir svarīgi novērtēt un uzraudzīt digitālo progresu, un iesaka nevairot šajā jomā izmantojamus instrumentus. Deklarācijas mērķi ir jānovērtē, izmantojot konkrētus rādītājus saistībā ar "Digitālās desmitgades ceļu", un ikgadējais ziņojums par stāvokli digitālajā desmitgadē būtu jāiekļauj Eiropas pusgadā.

1.9. vienotā tirgus netraucētai darbībai un taisnīgumam ir izšķiroša nozīme Eiropas Savienības digitālajā attīstībā. Tāpēc EESK uzskata, ka vienotā tirgus brīvību būtība ir pilnībā jāaizsargā. Datu brīvai aprītei un datu īpašumtiesībām ir arvien lielāka nozīme, jo tās attiecas ne tikai uz datu vienota tirgu kā tādu, bet ir arī cieši saistītas ar kapitāla, preču un pakalpojumu tirgiem. Deklarācijā būtu jāatzīst arī principi, kas attiecas uz inovāciju, intelektuālo īpašumu un darījumdarbības brīvību.

1.10. vienotais tirgus ir arī atspēriena punkts tam, lai ES paplašinātu ārējo tirgu un piegādes ķēžu izmantošanu un kļūtu par ietekmīgu un spēcīgu pasaules mēroga dalībnieci. Tādēļ deklarācija būtu aktīvi jāpopularizē starptautiskā kontekstā, izmantojot plašu instrumentu klāstu – no globāliem nolīgumiem, ko sociālie partneri izveidojuši daudz nacionālos uzņēmumos, līdz diplomātiskajai rīcībai un sadarbībai inovācijas jomā, tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem un finansēšanas nosacījumiem.

2. Vispārīga informācija

2.1. Pēdējā runā par stāvokli Savienībā Eiropas Komisija nāca klajā ar plānu "Digitālās desmitgades ceļš" ⁽¹⁾. Šā plāna mērķis ir digitalizēt prasmes, infrastruktūru, uzņēmumus un sabiedriskos pakalpojumus, lai līdz 2030. gadam panāktu mūsu sabiedrības un ekonomikas digitālo pārveidi.

2.2. Vienlaikus Komisija cenšas pabeigt izstrādāt priekšlikumu Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas kopīgai deklarācijai par digitālajiem principiem, lai nodrošinātu, ka digitālajā telpā tiek ņemtas vērā Eiropas vērtības un tiesības. Tas ļaus ikvienam gūt labumu no iespējām, ko piedāvā digitālās tehnoloģijas, piemēram, vispārēja piekļuve internetam, algoritmi, kuros ir nodrošināta pamattiesību ievērošana, izmantojot algoritmu regulāru revīziju, ko veic neatkarīgas trešās personas, un droša un uzticama tiešsaistes vide.

⁽¹⁾ COM(2021) 574 final.

2.3. Lai nodrošinātu, ka Eiropa strauji virzās uz digitālās desmitgades mērķiem, ierosinātajā pārvaldības satvarā ir paredzēta uzraudzības sistēma, kuras pamatā ir pastiprināts digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI), un ziņojums par stāvokli digitālajā desmitgadē kalpos kā ikgadējs novērtējums par digitālo pārveidi Eiropā. Ziņojumā īpaši paredzēts i) apzināt jomas, kurās ir vajadzīga turpmāka rīcība; ii) analizēt ieguldījumu vai citu resursu nepietiekamību un uzsvērt darbības, kas vajadzīgas, lai palielinātu ES digitālo suverenitāti; un iii) novērtēt attiecīgo regulējuma priekšlikumu īstenošanu un darbības, kas veiktas ES un dalībvalstu līmenī. Ziņojums arī nodrošinās iespēju izvērtēt, kādā mērā tiek ievēroti digitālie principi, kas tiks izklāstīti gaidāmajā deklarācijā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK uzskata, ka "Digitālās desmitgades ceļš" ir svarīgs pavērsiens, lai Eiropas Savienībā atbalstītu digitālo pārveidi, kurā ņemtas vērā digitalizācijas arvien straujākās tendences un pieaugošās vajadzības, ko atklāja arī pandēmija. Bažas joprojām rada nepieciešamība novērst Eiropas digitālo spēju nepilnības, tāpat kā nepieciešamība īstenot vienotāku pieeju un ieguldīt liela mēroga digitālos projektos, lai gūtu labumu no digitalizācijas sniegtajiem ieguvumiem.

3.2. EESK uzskata, ka uzmanības pievēršana digitālajām prasmēm, infrastruktūrai, uzņēmumiem un sabiedriskajiem pakalpojumiem ir būtiska, lai Eiropā atbalstītu ekonomikas atveseļošanu un izaugsmi, kam ir izšķiroša nozīme ienākumu, dzīves līmeņa un darba apstākļu uzlabošanā. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš ES iedzīvotāju novecošanai un lauku iedzīvotājiem, lai nodrošinātu, ka digitālās pārveides procesā viņi netiek atstāti novārtā.

3.3. Turklāt sekmīga digitālā pārveide izvirzīs Eiropu globālo tendenču priekšgalā, atbalstot tās konkurētspēju un atvieglojot vispārējo standartu veidošanu. Turklāt digitālās tehnoloģijas ir būtisks elements ES zaļā kursa ilgtspējas mērķu sasniegšanā.

3.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija un dalībvalstis cieši sadarbosies, lai sasniegtu digitālās desmitgades mērķrādītājus un mērķus. Kā pirmo soli, tiklīdz būs stājies spēkā lēmums, ar ko izveido "Digitālās desmitgades ceļu", tās kopīgi ES līmenī noteiks turpmākās trajektorijas attiecībā uz katru no mērķiem. Šīs trajektorijas ļaus novērtēt progresu virzībā uz mērķu sasniegšanu.

3.5. EESK atzīst, ka dalībvalstīm ir pienākums savas nacionālās trajektorijas iekļaut digitālajos stratēģiskajos ceļvežos, kā arī visās pašreizējās vai plānotajās rīcībpolitikās vai instrumentos, ko dalībvalstis plāno izmantot. Protams, ne visu digitālās desmitgades mērķu sasniegšanai visās dalībvalstīs ir vajadzīgas vienādas pūles. Patiešām, dažas no tām ir guvušas ievērojamus panākumus. Turklāt attiecībā uz vairākiem mērķiem ir vajadzīgi mērķtiecīgi centieni no dažu dalībvalstu puses. EESK atzīst, ka dalībvalstu potenciālais ieguldījums ES līmenī noteikto mērķu sasniegšanā dažos gadījumos ievērojami atšķiras un tas arī ir jāņem vērā. Šajā sakarā EESK aicina izstrādāt konkrētus galvenos snieguma rādītājus valstu līmenī, lai uzraudzītu progresu un nodrošinātu mērķu sasniegšanu.

3.6. EESK sagaida, ka šie apsvērumi tiks iekļauti Komisijas ikgadējā progresa ziņojumā par stāvokli digitālajā desmitgadē. Šajā sakarā Komiteja atzinīgi vērtē apņemšanos, ka piecu mēnešu laikā pēc ziņojuma publicēšanas Komisija un dalībvalstis cieši sadarbosies, lai noteiktu jomas, kurās progress nav pietiekams, un vienotos par pasākumiem mērķu sasniegšanai. Arī šajā gadījumā dalībvalstu ziņā būs pielāgot savus valsts stratēģiskos ceļvežus, ņemot vērā ziņojumā sniegtos ieteikumus. Ir būtiski, lai tās apņemtos veikt korektīvus pasākumus un/vai īstenot projektus, piemēram, starptautiskus projektus.

3.7. EESK arī atzinīgi vērtē visus lēmumu pieņemšanas instrumentus, kas ierosināti, lai nodrošinātu, ka dalībvalstu veiktie pasākumi ir pietiekami progresam virzībā uz digitālās desmitgades mērķu sasniegšanu. Šie instrumenti, kas ietver salīdzinošo izvērtēšanu, Komisijas ieteikumus, iespējamu turpmāku rīcību ES līmenī, kā arī mērķtiecīgu dialogu, efektivitātes ziņā šķiet ļoti daudzsoļi, protams, pieņemot, ka visi ieteikumi tiks ievēroti.

3.8. Attiecībā uz ziņošanu EESK uzsver, ka digitālās desmitgades mērķi ir jāsaista ar Eiropas pusgadu. Digitālo aspektu nozīme Eiropas pusgadā un digitālās pārveides progresa uzraudzība Eiropas Savienībā ir īpaši svarīga, un EESK atbalsta priekšlikumu par to, ka gada ziņojums par stāvokli digitālajā desmitgadē būtu jāiekļauj Eiropas pusgadā. Deklarācijas mērķu sasniegšana būtu jāuzrauga ar konkrētiem rādītājiem, ar kuriem mēra, piemēram, progresu profesionālo digitālo prasmju jomā un attiecībā uz tām prasmēm, kas palīdz identificēt nepatiesu informāciju tiešsaistē, kā arī digitālās plaisas mazināšanu un atbalstu cilvēkiem, kuriem nav piekļuves tiešsaistes pakalpojumiem. Šajā sakarā būtu jāņem vērā arī aspekti, kas saistīti ar atveseļošanas un noturības mehānismu.

3.9. EESK atkārtoti pauž savu labvēlīgo nostāju, kas pausta saistītajā atzinumā par daudz nacionāliem projektiem, kas ir liela mēroga projekti un atbalsta ES digitālās pārveides mērķus. Svarīga ir pieeja koordinētu ieguldījumu virzīšanai, iesaistot vismaz trīs dalībvalstis un attiecīgā gadījumā citas publiskā sektora vai visas pilsoniskās sabiedrības ieinteresētās personas ⁽²⁾.

3.10. Šie projekti atbalsta Eiropas ekonomikas produktivitāti un noturību, un tādēļ ir nepieciešams formulēt skaidras pamatnostādnes par to, kā līdzekļus var darīt pieejamus daudz nacionāliem projektiem. Iespējamie finansējuma avoti ietver gan ES, gan dalībvalstu finansējumu. Attiecībā uz Eiropas sniegto finansējumu var minēt Atveseļošanas un noturības mehānismu, programmu "Digitālā Eiropa", Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu, programmu *InvestEU*, programmu "Apvārsnis Eiropa", Eiropas Reģionālās attīstības fondu un kohēzijas fondu. Tomēr stingri atbalstāms ir dalībvalstu ieguldījums daudz nacionālos projektos, kurus EESK uzskata par būtiskiem efektīvākai un koordinētākai Eiropas digitālajai pārveidei.

3.11. EESK uzskata, ka būtu regulāri jānovērtē starptautisku projektu dzīvotspēja, un atzinīgi vērtē priekšlikumu par to, ka Komisija konsultēs un vajadzības gadījumā sniegs attiecīgus norādījumus, lai atbalstītu starptautisku projektu īstenošanu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komisijas priekšlikumi ir pamats un arguments tam, lai Eiropas Parlaments, Padome un Komisija sagatavotu un parakstītu kopīgu deklarāciju. EESK uzskata, ka deklarācija, kurā vienotā dokumentā apvienoti dažādi ar digitālo pārveidi saistīti principi, būtu noderīga atsauce digitālā kompasa un "Digitālās desmitgades ceļa" īstenošanā. Labākajā gadījumā šī deklarācija stiprinātu cilvēku un uzņēmumu uzticēšanos. Tam ir vajadzīgs skaidrs un viegli saprotams teksts un komunikācija.

4.2. Lai gan šāda deklarācija ir politiska un pati par sevi nav juridiski saistoša, tā kalpotu par stabilu atsauci un ceļvedi turpmākiem politikas pasākumiem. Kā norādīts paziņojumā, deklarācija neietekmētu pašreizējās tiesību aktos noteiktās tiesības. Tādēļ visos citos uz to balstītos pasākumos būtu pienācīgi jāņem vērā spēkā esošie tiesību akti un citi instrumenti.

4.3. Ir svarīgi arī stiprināt to instrumentu un pasākumu plašo klāstu, kas veicina deklarācijas īstenošanu. Piemēram, noteikti ir jāpalielina informētība par principu praktisko nozīmi un jāveicina to izpratne. Tas attiecas uz uzņēmumiem, darba ņēmējiem, patērētājiem un iedzīvotājiem kopumā.

4.4. Ir pamatoti izmantot esošos mehānismus, lai uzraudzītu, kā šie principi tiks un jau tiek īstenoti praksē. Šajā ziņā vissvarīgākais ir ierosinātais "Digitālās desmitgades ceļa" pārvaldības mehānisms ar tā vispārējiem mērķiem. Turklāt, izmantojot Eiropabarometra aptaujas, ir lietderīgi sekot iedzīvotāju uztveres attīstībai.

4.5. Vairākos iepriekšējos atzinumos EESK ir uzsvērusi, cik svarīga ir antropocentriska, iekļaujoša un ilgtspējīga digitālā pārveide, un deklarācija sniegtu būtisku atsauci saistībā ar šo mērķi. Attiecīgie mērķi ir iekļauti arī priekšlikumā par digitālās desmitgades ceļu, un EESK uzskata, ka tie nodrošina kvalitatīvu satvaru šajā dokumentā un digitālajā kompāsā noteiktajiem kvantitatīvajiem mērķrādītājiem ⁽³⁾.

4.6. Deklarācijas projektā aprakstītie dažādie principi un tiesības daudzējādā ziņā pārklājas, un katrs no tiem ietver dažādus aspektus, no kuriem daži ir visnotaļ detalizēti. Tāpēc satura būtības uztveršana ir apgrūtināta. Šo saturu vēl neskaidrāku padara principu un tiesību sajaukums. Sākotnējais skaitlisko principu kopums, ko Komisija izvirzīja apspriešanai, bija skaidrāks un vieglāk saprotams, un tāpēc tā bija vēlamā pieeja, vienlaikus izmantojot apspriešanās gaitā gūto bagātinošo ieguldījumu.

⁽²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido politikas programmu "Digitālās desmitgades ceļš" 2030. gadam" (OV C 194, 12.5.2022., 87. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido politikas programmu "Digitālās desmitgades ceļš" 2030. gadam" (OV C 194, 12.5.2022., 87. lpp.).

4.7. EESK uzskata, ka digitālās tiesības izriet no spēkā esošajām pamattiesībām un ir definētas saskaņā ar tām. Tās ir daļa no ES vērtībām un principiem, kas veido daudzlīmeņu un daudzdimensiju kopumu, kurā līdzās pastāv dažādas tiesības un brīvības un kurā vērtības arī nosaka ierobežojumus un nodrošina taisnīgu līdzsvaru. Tas attiecas, piemēram, uz vārda brīvības un nediskriminācijas principiem naida runas kontekstā, kas tiešsaistes pasaulē kļūst par arvien izplatītāku parādību.

4.8. EESK uzskata, ka digitālajiem principiem būtu jākalpo visam, kas ir apzīmējams kā ilgtspējīga attīstība. Tomēr šķiet, ka deklarācijas projektā ilgtspējas princips attiecas galvenokārt uz vides ilgtspēju, savukārt pārējie pieci principi galvenokārt attiecas uz sociālo ilgtspēju. EESK uzskata, ka digitālo tehnoloģiju izstrādē un izmantošanā ilgtspēja būtu jāapsver divējādi: līdz minimumam samazināt tehnoloģiju kaitīgo ietekmi un maksimāli palielināt to pozitīvo ietekmi uz ekonomiku un sabiedrību. Tāpēc sekmīga digitālā pārveide ir ekonomisko, sociālo un vides ieguvumu apvienojums, kas izriet no tās ieguldījuma virzībā uz augstāku konkurētspēju, pārticību, darbvietu radīšanu un labklājību, kā arī pāreju uz apritīgu un bezemisiju ekonomiku.

4.9. ES pamattiesības un vērtības ir būtiskas gan no iedzīvotāju, gan uzņēmumu viedokļa. Lielākā daļa projektā iekļauto aspektu attiecas ne tikai uz cilvēkiem kopumā, bet arī uz uzņēmējiem, tostarp sociālās ekonomikas uzņēmumiem, un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Tādēļ deklarācijā būtu jāatzīst, ka, pielāgojoties digitālajai pasaulei, vairums no tiem, it īpaši MVU, vairāk vai mazāk saskaras ar tādām pašām problēmām kā iedzīvotāji kopumā.

4.10. EESK uzskata, ka lielāks uzsvars būtu jāliek arī uz digitālās pārveides sniegto ieguvumu palielināšanu, tostarp ekonomisko labklājību. Tāpēc ļoti svarīgi ir ar savienojamību, prasmēm un drošību saistītie principi, jo tie ir būtiski sociālekonomiskajai attīstībai. Līdztekus tiem principiem, kas ierosināti deklarācijas projektā, uzņēmumiem digitālajā pasaulē būtiski ir principi, kas saistīti ar inovāciju, intelektuālo īpašumu un darījumdarbības brīvību, un deklarācijā tie būtu jāatzīst.

4.11. Krievijas un Ukrainas karš ir parādījis, cik svarīgi ir pienācīgi funkcionējoši digitālie savienojumi un kibernetiskā drošība visos līmeņos un visos sabiedrības sektoros, kā arī starptautiskajos sakaros. Tas ir arī palielinājis nepieciešamību attīstīt cilvēku prasmes un līdzekļus dezinformācijas atpazīšanai un apkarošanai.

4.12. EESK jau ir uzsvērusi digitālās suverenitātes kā būtiska Eiropas ekonomiskās, sociālās un vides attīstības pilāra nozīmi un ir arī norādījusi, ka šai suverenitātei jābalstās uz globālo konkurētspēju un dalībvalstu ciešu sadarbību. Tas ir būtisks priekšnoteikums, lai ES kļūtu par etalonu starptautiskajā arēnā, tostarp attiecībā uz digitālo tehnoloģiju uzticamību. Attiecībā uz Eiropas iedzīvotāju datu mitināšanu EESK uzsver, ka ir jāpabeidz Eiropas *Gaia X* mākonddatošanas projekts, kas veicinātu Eiropas iedzīvotāju uzticēšanos, tādējādi sekmējot datu plūsmu⁽⁴⁾.

4.13. vienotā tirgus netraucētai un uz taisnīgumu balstītai darbībai ir izšķiroša nozīme Eiropas Savienības digitālajā attīstībā. Tāpēc EESK uzskata, ka vienotā tirgus brīvību būtība ir pilnībā jāaizsargā. Datu brīvai aprītei un to īpašumtiesībām ir arvien lielāka nozīme, jo tās attiecas ne tikai uz datu vienoto tirgu kā tādu, bet ir arī cieši saistītas ar kapitāla, preču un pakalpojumu tirgiem.

4.14. vienotais tirgus ir arī sākumpunkts un atspēriena punkts tam, lai ES paplašinātu ārējo tirgu un piegādes ķēžu izmantošanu un kļūtu par ietekmīgu un spēcīgu pasaules mēroga dalībnieci. Tādēļ deklarācija būtu aktīvi jāpopularizē starptautiskajā arēnā. Lai gan vērtības nevar "eksportēt", Eiropas Savienība var panākt globālu ietekmi, izmantojot plašu instrumentu klāstu – no globāliem nolīgumiem, ko sociālie partneri izveidojuši daudznacionālos uzņēmumos, līdz diplomātiskajai rīcībai un sadarbībai inovācijas jomā, tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem un finansēšanas nosacījumiem. Tas attiecas gan uz divpusējām, gan daudzpusējām ārējām attiecībām.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽⁴⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido politikas programmu "Digitālās desmitgades ceļš" 2030. gadam" (OV C 194, 12.5.2022., 87. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par saskaņotiem noteikumiem par taisnīgu piekļuvi datiem un to lietošanu (Datu akts)”

(COM(2022) 68 final – 2022/0047 (COD))

(2022/C 365/04)

Ziņotājs: **Marinel Dănuț MURESAN**

Līdzziņotājs: **Maurizio MENSI**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 23.3.2022. Padome, 29.3.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializēta nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	184/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Datu akta regulu un uzsver vajadzību to īstenot, nediskriminējot personas, kurām ir grūtības piekļūt internetam vai datiem.

1.2. EESK uzskata, ka personas datu, digitālās identitātes un privātuma aizsardzība būtu jāuzskata par datu pārvaldības pamataspektiem, kas ir tieši saistīti ar cilvēka cieņas respektēšanu un pamattiesību ievērošanu. Tāpēc ir vajadzīga piegādes ķēžu dažādo darbību izsekojamība, sadarbība un multimodalitāte, lai nodrošinātu skaidru sinerģiju ar zaļā kursa rādītājiem un ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM).

1.3. EESK uzskata, ka ir svarīgi garantēt drošības un ētikas standartu ievērošanu, daudzkārtējus un pietiekamus nosacījumus datu funkcionalitātei, kibernetikas procedūrām un datu pareizai glabāšanai ES teritorijā, pieņemot, ka indivīdiem vajadzētu būt kontrolei pār saviem ģenerētajiem datiem saskaņā ar stratēģiskās autonomijas un tehnoloģiskās neatkarības mērķiem. Tā kā šī milzīgā datu apjoma administrēšana patērēs ievērojamu enerģijas daudzumu, iesakām aktā iekļaut prasību struktūrām, kas atbildīgas par datu uzglabāšanu, izmantot galvenokārt atjaunojamo energoresursu enerģiju.

1.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi nodrošināt godīgu konkurenci un izmaksu un pievienotās vērtības taisnīgu sadalījumu datu piegādes ķēdē, iesaistot visus dalībniekus.

1.5. EESK norāda, ka iedzīvotāju tiesību aizsardzība ir ES sociālās sistēmas pamatā un ka ekonomikas konkurētspēja ir jānodrošina, garantējot augstu privātuma un drošības līmeni, drošības un ētikas standartu ievērošanu, daudzkārtējus un pietiekamus datu funkcionalitātes nosacījumus, kibernetikas procedūras un datu pienācīgu glabāšanu ES telpās un sertificētās vietās.

1.6. EESK ierosina paplašināt ierosinātās regulas darbības jomu, lai iekļautu visus fiziskos produktus, kas iegūst, ģenerē vai apkopo datus par savu darbību, izmantošanu vai vidi un kas var paziņot šos datus, izmantojot publiski pieejamu elektronisko sakaru pakalpojumu.

1.7. EESK uzskata, ka lietotājiem un datu saņēmējiem jābūt netraucētai piekļuvei datiem, kas ir būtiski savienoto produktu un saistīto pakalpojumu darbībai, remontam vai apkalpošanai. Tas ietvertu visus izejas datus un metadatus, kā arī citus attiecīgus apstrādātu, precizētu vai apkopotu datu kopumus.

2. Pamatinformācija

2.1. Eiropas Komisija ierosina ieviest Datu aktu, kura mērķis ir nodrošināt no datiem iegūtās vērtības taisnīgu sadali un labāku un efektīvāku datu izmantošanu un piekļuvi tiem. Datu piekļuves un izmantošanas regulēšana ir būtisks priekšnoteikums, lai izmantotu iespējas, ko piedāvā mūsdienu digitālais laikmets. Turklāt priekšlikumā ir izklāstīts, kā tiek piemērotas attiecīgās tiesības, tas palielina patērētāju un uzņēmumu piekļuvi datu izmantošanai un vajadzības gadījumā nodrošina datu pieejamību publiskajām iestādēm. Tā mērķis ir izmantot to datu vērtību, ko rada savienoti objekti Eiropā, likvidējot šķēršļus piekļuvē datiem gan privātā, gan publiskā sektora iestādēm, vienlaikus saglabājot stimulus ieguldīt datu generēšanā, jo paredzēts īstenot pasākumus ar mērķi datu radītājiem nodrošināt līdzsvarotu kontroli pār datiem.

2.2. Priekšlikums ir pēdējais horizontālais elements Komisijas datu stratēģijā, un tas integrē vispārējos ES digitālās politikas *acquis*, tostarp VDAR, PSI direktīvu, regulu par datu brīvu apriti un notiekošās sarunas par Mākslīgā intelekta aktu, E-privātuma regulu un Digitālo pakalpojumu aktu. Visbeidzot, tā mērķis ir radīt taisnīgāku vērtības sadalījumu, risinot situācijas, kad datus izmanto tikai daži dalībnieki. EESK iesaka ieviest skaidrāku definīciju attiecībā uz lietotājiem, kā arī uz datu kategorijām un nodrošināt lietotāju tiesības.

2.3. Priekšlikuma mērķis ir nodrošināt godīgumu digitālajā vidē, ļaujot patērētājiem un uzņēmumiem labāk kontrolēt savus datus, precizējot, kas un ar kādiem nosacījumiem tiem var piekļūt; stimulēt konkurētspējīgu datu tirgu, atraisot rūpniecisko datu potenciālu; pavērt iespējas uz datiem balstītai inovācijai; un padarīt datus pieejamākus visiem.

2.4. Priekšlikumā minētie mērķi ir veicināt skaidru un efektīvu sinerģiju starp mākoņdatošanas un perifērdatošanas pakalpojumiem, nodrošināt aizsardzību pret nelikumīgu datu pārsūtīšanu bez mākoņdatošanas pakalpojumu sniedzēju paziņojuma un izstrādāt sadarbības standartus attiecībā uz atkalizmantojamiem datiem starp nozarēm. Vēl viens svarīgs mērķis ir palielināt datubāzes, ko rada dati un datu apstrāde, pievienoto vērtību, kā arī motivēt dažādos dalībniekus sniegt ieguldījumu datu ekonomikas attīstībā.

2.5. Priekšlikumam būs plaša ietekme uz iedzīvotājiem, uzņēmumiem un publiskajām iestādēm gan ES, gan ārpus tās, un tas varētu būtiski pārveidot Eiropas tiesisko regulējumu datu jomā. Tā mērķis ir palielināt pārredzamību un juridisko noteiktību attiecībā uz tādu datu apmaiņu, kas iegūti, izmantojot konkrētus produktus vai pakalpojumus, kā arī izstrādāt darbības noteikumus, lai nodrošinātu taisnīgumu datu kopīgošanas līgumos. Ar to izveido prognozējamu un atbilstīgu sistēmu datu apmaiņai starp uzņēmumiem un patērētājiem, kā arī uzņēmumu starpā un nosaka datu turētāju juridiskos pienākumus attiecībā uz datu pieejamību. Tas regulē negodīgos noteikumus saistībā ar piekļuvi datiem un to izmantošanu starp tirgus dalībniekiem.

2.6. Datu aktā izmantota saskaņota pieeja nepersondatu aizsardzības pasākumiem starptautiskā kontekstā, kā arī sadarbībai, vienlaikus samazinot dažādus šķēršļus datu izmantošanai un atkalizmantošanai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē un atbalsta Datu aktu, jo tajā ir precizēts, kurš un ar kādiem nosacījumiem var no šādiem datiem radīt vērtību, un tas nodrošina datu vērtības taisnīgu sadalījumu starp datu ekonomikas dalībniekiem un to līgumos, vienlaikus ievērojot to uzņēmumu un privātpersonu likumīgās intereses, kas iegulda datu produktos un pakalpojumos. Visbeidzot, jaunie noteikumi palielina patērētāju un uzņēmumu iespējas, sniedzot viņiem iespēju izteikt viedokli par to, ko var darīt ar datiem, ko ģenerē viņu savienotie produkti. Uz datiem balstītas tehnoloģijas pēdējos gados ir attīstījušās straujāk. Tās izmanto daudzās ekonomikas nozarēs, tādējādi nodrošinot un organizējot pielāgotu un atbilstošu piekļuvi datiem. Līdztekus datubāzes radītājam pievienotajai vērtībai Datu akta regula ir svarīga, lai nodrošinātu inovatīvu un ētisku ekonomikas izaugsmi, kas var radīt iespējas visiem.

3.2. Pašlaik daudziem MVU nav piekļuves datiem, kuru ģenerēšanā tie ir piedalījušies, izmantojot lietu interneta aprīkojumu vai saistītos pakalpojumus, kas tiem pieder, ko tie irē vai nomā. Turklāt inovatīviem MVU un jaunuzņēmumiem neizdodas radīt pievienoto vērtību jaunu produktu un papildpakalpojumu veidā lietu interneta aprīkojuma lietotājiem, jo tie nespēj iegūt datus, ko šīs ierīces rada. Tas vājina digitālā vienotā tirgus darbības rezultātus.

3.3. Tiesību akta priekšlikuma mērķis ir pēc iespējas palielināt datu vērtību ekonomikā, nodrošinot, ka plašāks ieinteresēto personu loks iegūst kontroli pār saviem datiem un ka vairāk datu ir pieejami inovatīvai lietošanai. Šajā ziņā tajā apsvērti dažādi novatoriski rīki, lai pārnestu datu apstrādes pakalpojumus Eiropas līmenī, un priekšlikumā ir dziļi pārveidotas esošās varas struktūras, kas dod priekšroku lielajiem datu vēsturiskajiem operatoriem, kaitējot mazākiem Eiropas dalībniekiem. Priekšlikuma mērķis ir apvērst nesenās tirgus tendences, kas ir veicinājušas "interneta ekonomikas" nostiprināšanos un radījušas datu monopolus dažādās nozarēs, piemēram, veselības aprūpē un autobūves nozarē. Pastāvīgi augošajam datu apjomam ir jāpievērš uzmanība, un ir jāregulē datu izmantošanas negodīgu nosacījumu apmērs.

3.4. Priekšlikums uzlabo nosacījumus, ar kādiem uzņēmumi un patērētāji var izmantot mākoņdatošanas un perifēro datošanas pakalpojumus Eiropas Savienībā, jo tie atvieglo datu un lietojumprogrammu pārvietošanu no viena pakalpojumu sniedzēja uz citu, neradot nekādas izmaksas.

3.5. EESK uzskata, ka ir jādara vairāk, lai nostiprinātu datu ekonomiku un datu pārvaldību. It īpaši datpratības palielināšana un atbalstīšana ir ļoti nepieciešama, lai nostiprinātu un attīstītu datu ekonomiku tā, lai cilvēki un uzņēmumi būtu informēti un motivēti piedāvāt savus datus un nodrošināt piekļuvi tiem saskaņā ar attiecīgajām tiesību normām. Tas ir ilgtspējīgas datu sabiedrības pamatā, ievērojot pamattiesības, darba ņēmēju tiesības, demokrātijas noteikumus un atvērtās un iekļaujošās tiesības.

3.6. EESK atzinīgi vērtē noteikumu par MVU, kuri tagad ir aizsargāti pret negodīgiem līguma noteikumiem, jo ir uzskaitītas vienusēji noteiktas līguma klauzulas, kas tiks atzītas vai uzskatītas par negodīgām. Klauzulas, kas neiztur šādu "negodīguma pārbaudi", MVU nebūs saistošas. Šajā saistībā Komisija izstrādās un ieteiks nesaistošus līguma noteikumu paraugus, kas palīdzēs MVU vienoties par taisnīgākiem un līdzsvarotākiem datu apmaiņas līgumiem ar uzņēmumiem, kuriem ir ievērojami spēcīgāka pozīcija sarunās. ES un dalībvalstīm būtu jāpievērš lielāka uzmanība tam, lai uzlabotu Eiropas uzņēmumu, it īpaši MVU un jaunuzņēmumu, spēju piedalīties un dot ieguldījumu datu ekonomikā Eiropā un pasaulē. Šajā nolūkā ir vajadzīgi lielāki ieguldījumi izglītībā un apmācībā, pētniecībā un izstrādē, kā arī kopējās datu telpās, kas ir pamatā uz datiem balstītas vērtības radīšanai. Ir ļoti svarīgi nodrošināt, ka MVU ir līdzekļi, lai tie varētu izmantot negodīguma pārbaudi un sevi aizsargāt pret negodīgām līgumu slēgšanas praksēm. Šajā ziņā Komisijas sniegtie līguma parauga noteikumi ir nepieciešams instruments, taču tie ir jāpapildina ar citiem kompetento valsts iestāžu atbalsta veidiem.

3.7. EESK uzskata: lai veidotu labāku sinerģiju ar zaļā kursa rādītājiem un IAM, ir vajadzīga izteiktāka nozaru pieeja datu pievienotās vērtības procesā, izmantošanā un atkalizmantošanā. Būtu jāstimulē un jāatbalsta nozares, kas atpaliek digitālo tehnoloģiju integrēšanā. Regulas pārredzama un efektīva piemērošana būtu svarīga piegādes ķēžu dažādo darbību izsekojamībai, sadarbībai un multimodalitātei, piemēram, transporta nozarē. Šajā ziņā būtu lietderīgi pieņemt īpašas pamatnostādnes, lai veicinātu vienotu regulas interpretāciju dalībvalstīs.

3.8. EESK atbalsta publisko iestāžu tiesības ārkārtas gadījumos piekļūt datiem, ja to atļauj tiesību akti. Tomēr tas būtu rūpīgi jāuzrauga, lai izvairītos no demokrātijas vērtību un tiesiskuma ļaunprātīgas izmantošanas vai to apdraudēšanas. Noturības palielināšana un godīgas konkurences nodrošināšana, vienlaikus ievērojot cilvēktiesības, ir faktori, kas ārkārtas situācijās ir jāņem vērā. Kopumā publiskā sektora struktūrām ir atļauts piekļūt datiem, ja tas ir nepieciešams vispārējo interešu aizsardzībai, piekļuvi nodrošinot samērīgā veidā, kas pēc iespējas samazina individuālām vai juridiskām personām uzlikto slogu. Būtu lietderīgi atbalstīt tādu neatkarīgu uzticamu struktūru izveidi, kuru uzdevums būtu veicināt datu brīvprātīgu vai obligātu apmaiņu starp uzņēmumiem un valdībām, ņemot vērā tehniskos, līgumiskos, darbības un finansiālos aspektus. Šādas organizācijas varētu darboties arī kā strīdu izšķiršanas struktūras.

3.9. EESK uzskata, ka Datu akta priekšlikumā būtu jāņem vērā ietekme uz darba tirgu. Jāņem vērā, ka trūkst jaunu prasmju un iemaņu, it īpaši mikrouzņēmumu, mazo un vidējo uzņēmumu darbiniekiem. Darba nosacījumu uzlabošana, darba stabilitātes un karjeras prognozējamības nodrošināšana ir elementi, kas var nodrošināt datu ekonomikas nostiprināšanu nākotnē, un tie ir pastāvīgi jāņem vērā.

3.10. EESK atzinīgi vērtē priekšlikuma galveno mērķi – nodrošināt piekļuvi datu ekonomikai un datu tirgum bez diskriminācijas, kā arī piedāvāt piekļuves iespējas visiem uzņēmumiem un personām neatkarīgi no reģiona. Tāpēc būtu pienācīgi jāņem vērā ātrdarbīgu platjoslas un augstas kapacitātes tīklu nodrošināšana Eiropas Savienībā un vairāku reģionu interneta infrastruktūras izveide datu vākšanai, izmantošanai un atkalizmantošanai.

3.11. EESK uzskata, ka straujā izaugsme un digitālo risku palielināšanās, kā arī publiskā privātā infrastruktūra, kurā izmanto digitālās tehnoloģijas, ir svarīgi stimuli, lai pastiprinātu kontroli attiecībā uz Datu akta pienācīgu īstenošanu, it īpaši datu pārvaldību.

3.12. EESK uzskata, ka personas datu aizsardzība, līdztekus digitālās identitātes aizsardzībai un privātās dzīves aizsardzībai ir būtiski datu pārvaldības aspekti, kas ir tieši saistīti ar cilvēka cieņas un pamattiesību ievērošanu. Tādēļ būtu svarīgi atzīt un nodrošināt persondatu īpašumtiesības, lai ļautu ES iedzīvotājiem kontrolēt, kā tiek izmantoti viņu dati⁽¹⁾. Tiešsaistes darbības būtu jāuzrauga tikai tad, ja ir zināšanas un īpaša piekrišana par minēto datu turpmāku izmantošanu saskaņā ar attiecīgajām tiesību normām.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu atbilstoši digitālās ekonomikas vajadzībām likvidēt šķēršļus labi funkcionējošam datu iekšējam tirgum un veicināt godīgu apmaiņu, izveidojot saskaņotu sistēmu. Šajā ziņā būtu nepieciešams ievērot ES drošības un kibernetikas noteikumus saskaņā ar ES stratēģiskās autonomijas un tehnoloģiskās neatkarības mērķiem.

4.2. Nelabvēlīgā situācijā esošas grupas un reģioni, kas ir izolēti un kuriem ir slikta piekļuve internetam, būtu jāatbalsta un tiem būtu jāsniedz palīdzība, raugoties arī no ekonomiskā viedokļa, lai varētu izmantot datu ekonomikas sniegtās iespējas.

4.3. EESK uzsver, ka dalībvalstīm, izmantojot ES struktūrfondus un *NextGenerationEU*, ir jāturpina uzlabot atbalsta pasākumus uzņēmumiem, it īpaši MVU, lai tie izveidotu, nostiprinātu un izmantotu datu infrastruktūru, darbinieku kompetenci un īpašās zināšanas. Būtu jāuzlabo MVU apmācība to darbību digitalizācijai. Šajā ziņā dalībvalstis varētu izmantot arī subsīdijas un fiskālos stimulus.

4.4. Datu ekonomika ne tikai var nodrošināt augstas kvalitātes darba iespējas, it īpaši jauniešiem, neaizsargātām grupām vai jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), bet arī uzlabot darba apstākļus. Šis process palīdzēs samazināt digitālo nevienlīdzību un palielināt datu ekonomikas konkurētspēju Eiropas līmenī.

4.5. EESK uzskata, ka ir būtiski svarīgi Eiropas tirgū nodrošināt godīgu konkurenci starp dažādiem tirgus dalībniekiem un piekļuvi datiem. Konkrēti, būtisks un svarīgs ir izmaksu un pievienotās vērtības taisnīgs sadalījums datu piegādes ķēdē, iesaistot visus dalībniekus. Lielie uzņēmumi, it īpaši mākoņpakalpojumu uzņēmumi, kas koncentrē lielu tirgus varu, būtu jākontrolē, lai novērstu dažādus pārkāpumus.

4.6. EESK uzskata, ka ieguldījumi kompetento publiskā sektora iestāžu vadības un darbības spējās ir būtiski svarīgi, lai nodrošinātu Datu akta pienācīgu īstenošanu. Būtu jāpiešķir pienācīgi finanšu resursi kompetentajām iestādēm, lai garantētu pienācīgu cilvēkresursu, tehnisko un finanšu resursu līmeni.

4.7. EESK atzīst kooperatīva modeļa svarīgumu datu pārvaldības un apmaiņas izveidē, lai uzlabotu iespējas mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, pašnodarbinātām personām un brīvajām profesijām⁽²⁾.

4.8. EESK norāda, ka, nodrošinot ES ekonomikas konkurētspēju, būtu svarīgi pilnībā aizsargāt iedzīvotāju tiesības. Jo īpaši būtu svarīgi garantēt augstu privātuma un drošības līmeni, drošības un ētikas standartu ievērošanu, vairākus un pietiekamus datu funkcionalitātes nosacījumus, kibernetikas procedūras un pienācīgu datu glabāšanu ES teritorijā (un ES īpašumā) attiecīgās telpās un sertificētās vietās.

(1) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas datu pārvaldību (Datu pārvaldības akts)" (COM(2020) 767 final) (OV C 286, 16.7.2021., 38. lpp.).

(2) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas datu pārvaldību (Datu pārvaldības akts)" (COM(2020) 767 final) (OV C 286, 16.7.2021., 38. lpp.).

4.9. EESK ierosina novērtēt ierosinātās regulas darbības jomas paplašināšanu, lai iekļautu visus fiziskos produktus, kas iegūst, ģenerē vai apkopo datus par savu darbību, izmantošanu vai vidi un kas var paziņot šos datus, izmantojot publiski pieejamu elektronisko sakaru pakalpojumu. Papildus lietu interneta iekārtu plašajam spektram šajā definīcijā būtu jāiekļauj arī personīgie datori, planšetdatori, viedtālruņi un citas līdzīgas savienotas ierīces.

4.10. EESK uzskata, ka lietotājiem un datu saņēmējiem jābūt netraucētai piekļuvei – vienlaikus ievērojot intelektuālā īpašuma tiesības un/vai komercnoslēpumus – visiem datiem, kas ir būtiski savienoto produktu un saistīto pakalpojumu darbībai, remontam vai apkalpošanai.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Mikroshēmu akts””

(COM(2022) 45 final)

(2022/C 365/05)

Ziņotājs: **Heiko WILLEMS**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 2.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	203/0/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas mērķi stiprināt pusvadītāju ekosistēmu, ievērojami palielināt noturību un piegādes drošību, kā arī mazināt atkarību no ārējiem faktoriem. Mikroshēmu akts ir unikāla iespēja visām ES dalībvalstīm kopīgi rīkoties, lai veidotu spēcīgāku tehnoloģisko pamatu.

1.2. Jāņem vērā ne tikai mazie elementu izmēri (< 2 nm), bet arī klientu nozares vajadzības un Eiropas pusvadītāju nozares stiprās puses, it īpaši attiecībā uz jaudas pusvadītājiem un sensoriem, kas ir ievērojami lielāki. Mazāka izmēra elementu prasīgā izmantošana nav vienīgais noteicošais pusvadītāju ekosistēmas panākumu faktors. Īpašās prasības attiecībā uz mikroelektroniku nākotnē kļūs arvien diferencētākas, un būs vajadzīgs arī arvien plašāks tādu mikroshēmu risinājumu klāsts, kas ir revolucionāri un inovatīvi neatkarīgi no to lieluma. Tāpēc EESK iesaka visaptverošu pieeju, kuras pamatā galvenokārt ir inovatīva pusvadītāju ekosistēma.

1.3. Lai ilgtermiņā mazinātu pusvadītāju deficītu, svarīga ir piekļuve izejvielām, pētniecības un izstrādes iekārtām, intelektuālajam īpašumam un tehnoloģiskajai zinātnībai, kā arī kvalificēta darbaspēka pieejamība. Tam nepieciešamas privātas investīcijas un nozīmīgs publiskā sektora atbalsts. EESK aicina Komisiju precizēt savus investīciju plānus, it īpaši attiecībā uz to, kā tiks finansēti ieguldījumi.

1.4. EESK atzīst, ka pusvadītāju nozares veicināšana ir svarīgs un uz nākotni vērstas ES stratēģisks projekts, kas būs būtiski svarīgs energoapgādes drošībai un Eiropas kā inovācijas centra un uzņēmējdarbības īstenošanas vietas nākotnei. Tomēr vismaz vidējā termiņā ir jāgarantē šādu iekārtu ekonomiskā dzīvotspēja, lai nodrošinātu, ka investīcijas no publiskā sektora līdzekļiem ir efektīvas un ilgtspējīgas. Ir jānovērš sacensība par subsīdijām un līdzekļi jātērē efektīvi, neradot jaudas pārpalikuma situācijas un tirgus izkropļojumus.

1.5. EESK ir pārliecināta, ka Eiropas pusvadītāju ekosistēma būtu jāstiprina, lai nodrošinātu atvērtu stratēģisko autonomiju. Pusvadītāju vērtību ķēde ir viena no visvairāk globalizētajām jomām. Tā kā pusvadītāju tirgū pastāv augsta līmeņa starptautiska savstarpēja atkarība, slēgtas vērtību ķēdes izveide katrā pasaules daļā nebūtu ekonomiski pamatota. Tomēr tiem tehnoloģiju segmentiem, kas ir īpaši neaizsargāti, t. i., ģeopolitisku problēmu vai to stratēģiskās nozīmes dēļ, būtu jāsaņem nepieciešamais atbalsts.

1.6. Šī starptautiskā savstarpējā atkarība ir jāņem vērā arī attiecībā uz paredzētajiem ārkārtas pasākumiem. Palielinot Eiropas noturību, Eiropas Komisijai būtu arī jāstiprina starptautiskās partnerības.

1.7. EESK pauž nožēlu arī par to, ka nav veikts ietekmes novērtējums.

1.8. EESK vēlas vērst uzmanību uz saviem attiecīgajiem atzinumiem ⁽¹⁾.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Digitalizētajā pasaulē pusvadītāji arvien vairāk kļūst par būtisku daudzu dažādu ekonomikas nozaru un dzīves jomu komponentu – gan rūpniecībai, gan patērētājiem. Pasaulē pārdoto mikroshēmu vērtība pēdējos gados ir nepārtraukti palielinājusies, un paredzams, ka 2022. gadā to pārdošana palielināsies par 11 % ⁽²⁾. Turklāt bez pusvadītājiem nav iespējams sasniegt zaļās un digitālās pārkārtošanas mērķus. Tehnoloģiskais progress šajā jomā ļauj ieviest starpnozaru inovāciju visā vērtību ķēdē.

2.2. Pieaug arī pusvadītāju ģeopolitiskā nozīme. Pusvadītāju vērtību ķēde ir viena no visvairāk globalizētajām jomām. Nevienai valstij nav pilnīgas autonomijas visā vērtības radīšanas procesā. Tā vietā pastāv augsts darba dalīšanas līmenis un valstu un reģionu savstarpēja atkarība, ko rada augstās izmaksas un sarežģītie ražošanas posmi. Tādēļ EESK ir pārliecināta, ka slēgtas vērtību ķēdes izveide visās pasaules daļās nebūtu ekonomiski pamatota. Par sākumpunktu debatēm attiecībā uz to, kā mērķtiecīgas investīcijas varētu palielināt Eiropas noturību, drīzāk būtu jāizmanto detalizēta analīze par Eiropas pusvadītāju ekosistēmas priekšrocībām un trūkumiem. Vienlaikus Eiropas Komisijai būtu jāstiprina starptautiskās partnerības pusvadītāju ekosistēmā, lai radītu sinerģiju. Tomēr tehnoloģiju segmentiem, kas ir īpaši neaizsargāti, t. i., ģeopolitisku problēmu vai to stratēģiskās nozīmes dēļ, būtu jāsaņem nepieciešamais atbalsts gan finansiāli, gan politiski.

2.3. Ņemot vērā pieaugošo ģeopolitisko spriedzi un problēmas pusvadītāju vērtību ķēdē, daži ekonomikas reģioni jau patlaban veic apjomīgas investīcijas. Pieņemot “CHIPS for America Act” (akts “MIKROSHĒMAS Amerikai”), ASV laikā no 2021. līdz 2026. gadam plāno ieguldīt 52 miljardus USD un likvidēt kritiski svarīgo atkarību ⁽³⁾. Ķīna uzskata, ka pusvadītāju nozare ir tās stratēģiskās orientācijas atslēga, un tās mērķis ir līdz 2025. gadam mobilizēt aptuveni 150 miljardus USD ⁽⁴⁾. Tās mērķis ir līdz tam laikam spēt apmierināt 70 % no savām vajadzībām. Tomēr vēl nav skaidrs, vai šis mērķis ir reālistisks.

2.4. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju, EESK atzīst, ka ES ir steidzami jārīkojas šajā jomā, lai mazinātu stratēģisko un ekonomisko atkarību. “Digitālajā kompasā” Komisija ⁽⁵⁾ ir noteikusi mērķi līdz 2030. gadam nodrošināt, ka modernu un ilgtspējīgu pusvadītāju ražošana Eiropā veidos vismaz 20 % no pasaulē saražoto pusvadītāju vērtības. Šis mērķis tika atkārtoti apstiprināts 2030. gada politikas programmas priekšlikumā “Digitālās desmitgades ceļš” ⁽⁶⁾. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas mērķi stiprināt pusvadītāju ekosistēmu, ievērojami palielināt noturību un piegādes drošību, kā arī mazināt atkarību no ārējiem faktoriem, un atbalsta mērķi uzņemties nozīmīgu lomu pusvadītāju ekosistēmā visā pasaulē.

2.5. EESK norāda, ka Eiropas Komisijas plānotie 43 miljardi EUR nav “jauna nauda”. Budžeta lielākā daļa jau ir atvēlēta, piemēram, programmai “Apvārsnis Eiropa” un “Digitālā Eiropa”, un tā vienkārši tiks tikai pārdalīta. 43 miljardus EUR var sasniegt tikai ar lielām privātām investīcijām, kas vēl ir jānodrošina. Tas acīmredzami kontrastē ar ASV piešķirtajiem 52 miljardiem USD. Vienlaikus EESK uzsver, ka jānovērš sacensība par subsīdijām un līdzekļi jātērē efektīvi.

2.6. EESK pauž nožēlu, ka nav veikts ietekmes novērtējums par attiecīgo paziņojumu un ar to saistītajiem priekšlikumiem.

⁽¹⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido pasākumu sistēmu Eiropas pusvadītāju ekosistēmas stiprināšanai (Mikroshēmu akts)” (COM(2022) 46 final – 2022/0032 (COD)) (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 34 lappusi), Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) 2021/2085, ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, groza attiecībā uz kopuzņēmumu “Mikroshēmas” (COM(2022) 47 final – 2022/0033 (NLE)) (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 40 lappusi) un Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas (CCMI) atzinums “Eiropas Mikroshēmu akts: Eiropas Mikroshēmu akta ietekme uz aizsardzību un kosmiskās aviācijas ražošanu” (šā atzinuma papildatzinums).

⁽²⁾ IC Insights: <https://www.icinsights.com/news/bulletins/2022-Semiconductor-Sales-To-Grow-11-After-Surgin-25-In-2021/>.

⁽³⁾ Senate Passage of USICA Marks Major Step Toward Enacting Needed Semiconductor Investments – Semiconductor Industry Association ([semiconductors.org](https://www.semiconductors.org)).

⁽⁴⁾ A new world under construction: China and semiconductors (“Jauna pasaule būvniecības procesā: Ķīna un pusvadītāji”) | McKinsey.

⁽⁵⁾ COM(2021) 118.

⁽⁶⁾ COM(2021) 574.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Šajā iedaļā EESK izvērtē Eiropas mikroshēmu stratēģijas stratēģisko mērķu konkrētus aspektus.

3.2. Politikas virzītas investīcijas

3.2.1. Lai sasniegtu mikroshēmu stratēģijas mērķus, Eiropas Komisija plāno mobilizēt aptuveni 43 miljardus EUR ar publiskā un privātā sektora investīcijām. Tas ietver publiskā sektora investīcijas 11 miljardu EUR apmērā saskaņā ar iniciatīvu "Mikroshēmas Eiropai". Turklāt Komisija plāno kombinēt dažādus pasākumus, piemēram, pašu kapitāla atbalstu, mikroshēmu fondu 2 miljardu EUR vērtībā, EIB aizdevumus un līdzekļus no mikroelektronikas jomas pasākumiem atveseļošanas un noturības plānos un no valsts vai reģionālajiem fondiem. Komisija arī min atbalstu rūpnieciskajai pētniecībai un inovācijai, izmantojot svarīgus projektus visas Eiropas interesēs (IPCEI). Principā EESK atbalsta vērienīgos investīciju plānus. Tomēr joprojām nav skaidrs, kā tie tiks finansēti. EESK aicina Komisiju precizēt šos plānus.

3.3. Stiprināt vadošo lomu pētniecībā un tehnoloģijās

3.3.1. Pētniecības pamatprogrammā "Apvārsnis Eiropa" jau ir izvirzīts mērķis veicināt nākamās paaudzes tehnoloģijas. EESK šo mērķi pilnībā atbalsta. Eiropas Komisija uzskata, ka turpmākie pētniecības pasākumi, kuri tiks atbalstīti saskaņā ar kopuzņēmumu "Mikroshēmas", palīdzēs labāk apmierināt vertikālo nozaru vajadzības nākotnē un nodrošināt, ka tiek risinātas sabiedrības un vides problēmas.

3.3.2. Pētniecības centieni būs vērsti uz tehnoloģijām, lai sasniegtu tranzistoru izmērus zem 2 nm, revolucionārām MI tehnoloģijām, īpaši energoefektīviem mazstrāvas procesoriem, jaunmateriāliem, kā arī dažādu materiālu heterogēno un 3D integrāciju un jauniem dizaina risinājumiem. EESK būtībā atzinīgi vērtē un atbalsta šādu pieeju. Eiropai ir labs pamats kļūt par pētniecības centru. Eiropas pusvadītāju vērtību ķēdei radot ražojumiem specifisku intelektuālo īpašumu, tostarp pamatojoties uz RISC-V atvērta pirmkoda pieeju, vajadzētu turpmāk uzlabot prasmes pusvadītāju risinājumos daudzās galvenajās nozarēs.

3.3.3. EESK piekrīt nodomam veicināt pamatfunkciju integrāciju, ilgtspējīgu enerģijas patēriņu, uzlabotu datu apmaiņu un revolucionāras tehnoloģijas, piemēram, neiromorfiskas un iegultas mikroshēmas mākslīgajam intelektam (MI), integrētu fotoniku, grafēnu un citas tehnoloģijas, kuru pamatā ir 2D materiāli. Jāņem vērā ne tikai mazie elementu izmēri (< 2 nm), bet arī klientu nozares vajadzības un Eiropas pusvadītāju nozares stiprās puses, jo īpaši attiecībā uz pusvadītāju un sensoru jaudu, kas ir ievērojami lielāka. Lai gan tādām tehnoloģijām kā mākslīgais intelekts, mašīnmācīšanās, 5G/6G un augstas veiktspējas datu apmaiņa ir nepieciešami mikroshēmu risinājumi, kas ir 5 nm un mazāki, rūpnieciskajai ražošanai plašā mērogā joprojām ir nepieciešamas specializētas mikroshēmas ar daudz lielākiem elementu izmēriem. Tāpēc Eiropai nevajadzētu koncentrēties tikai uz vismazākajiem elementu izmēriem. EESK ir stingri pārliecināta, ka mazāka izmēra (< 10 nm) elementu prasmīga izmantošana nav vienīgais noteicošais pusvadītāju ekosistēmas panākumu faktors. Gluži pretēji, īpašās prasības attiecībā uz mikroelektroniku nākotnē kļūs arvien diferencētākas, un būs vajadzīgs arī arvien plašāks tādu mikroshēmu risinājumu klāsts, kas ir revolucionāri un inovatīvi neatkarīgi no to lieluma. Tāpēc EESK iesaka pieņemt visaptverošu pieeju, kuras pamatā galvenokārt ir pusvadītāju ekosistēmas inovatīvais potenciāls.

3.3.4. EESK atbalsta pētniecību kvantu mikroshēmu jomā un atzinīgi vērtē finansējuma piešķiršanu no pamatiniciatīvas "Apvārsnis Eiropa" kvantu tehnoloģiju jomai.

3.4. Līderība projektēšanā, izgatavošanā un iepakojumā

3.4.1. EESK atzinīgi vērtē mērķi stiprināt pusvadītāju tehnoloģiju un inovācijas spējas Eiropas Savienībā un veicināt dinamisku un noturīgu pusvadītāju ekosistēmu. Šī visaptverošā pieeja, kas vērsta ne tikai uz tehnoloģiju inovācijas jomā ieinteresētajām personām, bet arī uz piegādes un lietotāju nozarēm, ir vērtējama pozitīvi. EESK uzsver, ka ir jāstiprina visa pusvadītāju vērtību ķēde un ekosistēma, jo ne tikai mikroshēmām, bet arī prasmēm materiālu un procesu, tostarp iepakojuma, jomā ir būtiska nozīme jauno pusvadītāju tehnoloģiju izvēršanā. Cieša sadarbība starp piedāvājuma un pieprasījuma puses ieinteresētajām personām ir svarīga, un Procesoru un pusvadītāju tehnoloģiju rūpniecības aliansei kopā ar citām ieinteresētajām personām ir padomdevējas loma. EESK iesaka virzīt šo iniciatīvu ātrā tempā. Tomēr galu galā tā būs šo pasākumu faktiskā īstenošana, kas noteiks, vai šie pasākumi ir sekmīgi un vai plānotās investīcijas ir faktiski veiktas.

3.4.2. Eiropas Komisija plāno izveidot projektēšanas infrastruktūru integrētām pusvadītāju tehnoloģijām. Šī infrastruktūra būs pieejama visām ieinteresētajām personām, tostarp MVU. EESK atzinīgi vērtē skaidru intelektuālā īpašuma noteikumu ieviešanu, kas ir būtiski šādas platformas veiksmīgai darbībai, ja pētniecībā tiek ieguldīti ievērojami līdzekļi. Tā arī uzskata, ka dalībai un galvenokārt dizainparaugu izstrādei jābūt brīvprātīgai. Sadarbības koncepcija un sinerģiju radīšana, tostarp starptautiskā līmenī, ir ļoti vēlama. Tomēr šajā gadījumā būtiska nozīme būs arī faktiskai īstenošanai. Šī platforma var būt veiksmīga tikai tad, ja dažādas ieinteresētās personas no akadēmiskajām aprindām, pētniecības iestādēm, universitātēm, izstrādātājiem un nozares pārstāvjiem izrādīs lielu vēlmi piedalīties.

3.4.3. EESK atzinīgi vērtē plānu izveidot inovatīvas izmēģinājuma iekārtas prototipiem, pamatojoties uz esošajām izmēģinājuma iekārtām. Tāpat ir jēga tos sasaistīt ar projektēšanas infrastruktūras platformu.

3.4.4. Pusvadītāju nozare ražo plaša spektra augsto tehnoloģiju izstrādājumu, kas ir svarīgi daudziem lietojumiem. Šis izstrādājumu klāsts ir integrēts starptautiskajos tirgos. Tāpēc EESK uzsver, ka centieniem ieviest sertifikāciju būtu jābalstās uz starptautiskām normām un standartiem. Šajā saistībā ir svarīga cieša sadarbība ar ražotājiem, lietotājiem un starptautiskajiem partneriem. Pēdējā laikā pusvadītāju nozare piegādes ķēdē ir bijusi reģionālās tirdzniecības spriedzes un nesaskaņu centrā. Apvienojumā ar jaunu tirgus dalībnieku ambīcijām tas rada atšķirīgas valstu un reģionālām pieejas standartizācijai, kā arī spriedzi oficiālajā standartizācijā starptautiskā līmenī attiecībā uz starptautisko standartu noteikšanu un attiecīgajām saistītajām sertifikācijas shēmām. ES būtu jāpieliek visas pūles, lai izstrādātu uz tirgu orientētus standartus, kurus var piemērot kā starptautiskos standartus. Šajā nolūkā īpaši svarīga ir sadarbība gan ES, gan ar starptautiskajiem partneriem.

3.4.5. EESK piekrīt Eiropas Komisijas viedoklim, ka privātā sektora investīcijām modernās pusvadītāju ražošanas iekārtās, visticamāk, būs vajadzīgs ievērojams publiskā sektora atbalsts. Komisija plāno ņemt vērā arī to, vai ražošanas iekārtas valsts atbalsta novērtējumos ir "pirmās šāda veida" saskaņā ar LESD 107. panta 3. punkta c) apakšpunktu, un norāda, ka pat 100 % no pierādītā finansējuma deficīta var segt no publiskā sektora līdzekļiem, ja šādas iekārtas citādi Eiropā nepastāvētu. EESK atzīst, ka pusvadītāju nozares veicināšana ir svarīgs un uz nākotni vērst ES stratēģisks projekts, kas būs būtiski svarīgs energoapgādes drošībai un Eiropas kā inovācijas centra un uzņēmējdarbības īstenošanas vietas nākotnei. Vienlaikus EESK norāda, ka ievērojama valsts atbalsta piešķiršana līdz pat 100 % apmērā – ko finansē nodokļu maksātāji – varētu radīt ieguldījumus, kas nav komerciāli dzīvotspējīgi un varētu negatīvi ietekmēt tirgu. Ja attiecīgā subsīdiju daļa un finansējums ir par lielu un sedz jebkādu ekonomisko risku, tas varētu radīt negodīgus konkurences apstākļus. EESK arī uzsver, ka pastāv risks saistībā ar izmaksu ziņā dārgu starptautisku sacensību pēc subsīdijām, it īpaši, ja vieta, kas izraudzīta modernai pusvadītāju ražošanas iekārtai, nav optimāla. EESK vērs uzmanību uz Eiropas Komisijas paziņojumu "Jauno problēmu risināšanai piemērota konkurences politika" (⁷), kurā precizēts, ka šādam atbalstam jāpiemēro stingri aizsardzības pasākumi un ka ieguvumi tiek plaši un bez diskriminācijas kopīgioti visā Eiropas ekonomikā. EESK atzīst, ka pirmais šāda veida princips rada pievilcīgus pamatnosacījumus ražošanas pārcelšanai, kas varētu arī radīt katalizatora efektu uz citiem uzņēmējiem. Tomēr vismaz vidējā termiņā ir jāgarantē šādu iekārtu ekonomiskā dzīvotspēja, lai nodrošinātu, ka investīcijas no publiskā sektora līdzekļiem ir efektīvas. Tas ir vienīgais veids, kā novērst sliktākā scenārija iespējamību ar mazu jaudu strādājošai pusvadītāju rūpnīcai, kas izmaksā miljoniem euro dienā.

3.5. Privātā sektora investīciju veicināšana

3.5.1. EESK atzinīgi vērtē "mikroshēmu fonda" izveidi, jo īpaši, ja tas atvieglos iespēju uzņēmumiem, jo īpaši MVU un jaunuzņēmumiem, saņemt atbilstošu finansējumu.

3.6. Akūtā prasmju trūkuma novēršana

3.6.1. Digitalizācija un tehnoloģiju pārmaiņas paredz nepārtrauktu izglītību un apmācību. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis novērst prasmju trūkumu galvenajās digitālajās jomās, lai apmierinātu augsto pieprasījumu pēc kvalificētiem darba ņēmējiem gan ar universitātes grādu, gan bez tā, it īpaši STEM (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika) jomās. Tam ir jāskājas skolā. Veidojot studiju un profesionālās orientācijas sistēmu, ir jāveido arī pamati mūžizglītībai. Īpaši svarīgi ir arī strukturāli veicināt sieviešu lielāku pārstāvību IT nozarē, izmantojot programmas digitālo prasmju uzlabošanai. Uzņēmumiem arī būtu jāpiedalās, nodrošinot iespējas sievietēm uzlabot savas IT prasmes, izmantojot dažādas digitālo

(⁷) COM(2021) 713 final.

prasmju programmas un apmācības kursus. Labus piemērus rāda iniciatīvas ES līmenī un dalībvalstīs, kuru mērķis ir vairāk sieviešu iesaistīt digitalizācijā, piemēram, *WomenTechEU* ⁽⁸⁾ un *SheTransformsIT* ⁽⁹⁾. Būtu jāpastiprina sadarbība starp valstu un Eiropas iniciatīvām.

3.7. Pasaules piegādes ķēžu izprašana un jaunu krīžu paredzēšana

3.7.1. EESK atzinīgi vērtē stratēģisko pieeju iespējamo trūkumu noteikšanai un novērtēšanai pusvadītāju piegādes ķēdē. Uzraudzība ir svarīgs instruments, lai novērtētu un prognozētu tendences un notikumus, kas var izraisīt traucējumus piegādes ķēdē. Eiropas Komisija jau veic ieinteresēto personu aptauju ⁽¹⁰⁾ par pusvadītāju ekosistēmu, lai apkopotu informāciju par pašreizējo pieprasījumu pēc mikroshēmām un pusvadītāju plāksnēm, kā arī konkrētas uzņēmējdarbības prognozes par pieprasījumu nākotnē. Tas veicinās arī Eiropas mikroshēmu akta trešo pīlāru un augšupējos ārkārtas pasākumus. Tomēr EESK aicina Komisiju stingri ievērot minētās aptaujas rezultātu konfidencialitāti, jo atbildes uz jautājumiem par pusvadītāju faktisko ražošanu ietver sensitīvus datus un, iespējams, komercnoslēpumus. Tādēļ ir svarīgi, lai šādas aptaujas būtu brīvprātīgas un lai šie sensitīvie dati tiktu apstrādāti ar vislielāko konfidencialitāti.

3.7.2. EESK uzskata, ka pasākumi traucējumu novēršanai ir ļoti tālejoši. Pasūtījumu prioritāšu noteikšana kritiski svarīgām nozarēm, kopīgas iepirkumu shēmas un eksporta kontrole ir plaša tirgus intervence, kas jāparedz ārkārtas situācijām. Nemot vērā uz tirgu balstītu ekosistēmu, globalizētās vērtību ķēdes un augsta līmeņa savstarpējo atkarību starp dažādiem pasaules reģioniem, valsts intervence ir jāierobežo līdz nepieciešamajam minimumam. Komisijai būtu sīkāk jāizklāsta paredzamo pasākumu priekšnosacījumi. EESK arī kritiski vērtē to, ka Pusvadītāju padomē, kas lems par pasākumiem, būs tikai dalībvalstu un Komisijas pārstāvji, bet netiks iesaistīti attiecīgie tirgus dalībnieki un sociālie partneri.

3.8. Starptautiskā sadarbība

3.8.1. Ņemot vērā pusvadītāju ekosistēmas savstarpējo atkarību pasaules mērogā, centieni stiprināt pusvadītāju nozari būtu jākoordinē starptautiskā līmenī, piemēram, G7 un G20 līmenī, lai atbalstītu visu pusvadītāju vērtību ķēdi un radītu sinerģiju. EESK atbalsta vienlīdzīgu piekļuvi tirgum un vienlīdzīgas konkurences apstākļus. Tas ietver savstarpēju šķēršļu likvidēšanu investīcijām un jaunu tirdzniecības ierobežojumu novēršanu kā atbildes pasākumus. Ciešā sadarbībā ar nozari un sociālajiem partneriem būtu jāizstrādā kopīgas stratēģijas, lai aizsargātu pusvadītāju piegādes ķēdi, tostarp attiecībā uz iekārtām, materiāliem un izejvielām. Tirgus virzītu un uz konsensu balstītu Eiropas standartu izstrāde, lai tos piemērotu starptautiskā līmenī, kā arī starptautiskā sadarbība standartizācijas jomā ir vēl viens būtisks priekšnosacījums, lai panāktu apjomradītus ietaupījumus, kas sniedz labumu galalietotājiem cenu ziņā pieejamu, augstas kvalitātes izstrādājumu veidā.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽⁸⁾ *Women TechEU* (europa.eu)

⁽⁹⁾ *Digitalisierung braucht mehr Frauen | SheTransformsIT.*

⁽¹⁰⁾ https://ec.europa.eu/growth/news/stakeholder-survey-european-chip-demand-2022-02-16_en

PIELIKUMS

Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas (CCMI) atzinums “Eiropas Mikroshēmu akts: Eiropas Mikroshēmu akta ietekme uz aizsardzību un kosmiskās aviācijas ražošanu”

(INT/984 papildatzinums)

Ziņotājs: **Maurizio MENSI**Līdzziņotājs: **Jan PIE**

Pilnsapulces lēmums	18.1.2022.
Juridiskais pamats	Reglamenta 37. panta 2. punkts Papildatzinums
Atbildīgā specializēta nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	13.5.2022.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka pusvadītāji ir mūsdienu ģeopolitikas un tehnoloģiski rūpnieciskās līderības pamatā. Tādējādi modernas Eiropas pusvadītāju ekosistēmas un noturīgu piegādes ķēžu veicināšana ir būtiska ES stratēģiskajai autonomijai, tehnoloģiskajai suverenitātei, noturībai un rūpniecības konkurētspējai, tai skaitā stratēģiskās aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozarēs. Tāpēc EESK pilnībā atbalsta Eiropas Mikroshēmu akta vērienīgos mērķus.

1.2. EESK uzskata, ka vērienīgo mērķu sasniegšanai pusvadītāju jomā Eiropas Savienībai ir vajadzīgi lielāki resursi, nekā pašlaik paredzēts. Lai pēc iespējas labāk izmantotu savus ierobežotos resursus, Eiropas Savienībai būtu arī jāapsver iespēja noteikt par prioritāti konkrētas tehnoloģijas vai vērtību ķēdes segmentus un jāisteno papildu centieni kopā ar līdzīgi domājošiem partneriem.

1.3. EESK ir stingri pārliecināta, ka ar Eiropas Mikroshēmu aktu būtu jānodrošina, ka neatkarīgi no to tirgus lieluma tiek atbalstītas it īpaši aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozares, ņemot vērā to stratēģisko nozīmi un kritiski svarīgas nozares statusu. Tas būtu jāatspoguļo visos iniciatīvas pilāros, tostarp veicinot jaunu mikroshēmu projektēšanu, kas atbilst aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozaru specifiskajām prasībām. Konkrēti pasākumi ietvertu prioritāru piekļuvi izmēģinājuma līnijām un iespēju par prioritāti noteikt kritiski svarīgu nozaru pasūtījumus uz integrētajām ražotnēm un ES atvērtajām fabrikām ārpus “krīzes režīma”.

1.4. EESK uzskata, ka rūpniecības nozares ieinteresētajām personām no pusvadītāju un leņķu kritiski svarīgajām nozarēm jābūt pilntiesīgiem Eiropas Pusvadītāju padomes un tās palīgstruktūru locekļiem, lai nodrošinātu maksimālu koordināciju starp politikas veidotājiem un augšupējiem un lejupējiem tirgus dalībniekiem.

1.5. EESK uzskata, ka ieguldījumi gan progresīvo, gan nobriedušo mikroshēmu ražošanā Eiropā ir nepieciešami, lai aizsardzības un kosmiskās aviācijas ražošanas jomā nodrošinātu noturīgas piegādes ķēdes, turklāt ir jāatbalsta inovācija attiecībā uz visiem pusvadītāju veidiem, kas nepieciešami Eiropas rūpniecībai.

1.6. EESK uzskata, ka ES stratēģijā jāiekļauj īpaši pasākumi izejvielu piegādes jomā.

1.7. EESK uzskata, ka finansējums pēc iespējas būtu jākoordinē ES līmenī, lai izvairītos no nelabvēlīgas sacensības subsīdiju jomā, savukārt LESD 107. pantā noteiktais valsts atbalsta kontroles mehānisms būtu jāpielāgo, lai nodrošinātu novērtējuma prognozējamību un saskaņotību ar citiem ES mērķiem.

1.8. EESK uzskata, ka valsts atbalsts būtu jāpiesūta tām integrētajām ražotnēm un ES atvērtajām fabrikām, no kurām tiešu labumu gūst vairākas dalībvalstis, un ka valsts atbalstu varētu koncentrēt uz iniciatīvām, kas ir cieši saistītas ar “zaļajiem” lietojumiem.

1.9. EESK uzskata, ka datu vākšana piegādes ķēžu uzraudzības un turpmāku krīžu prognozēšanas nolūkā būtu jāveic vienotai ES līmeņa struktūrai.

1.10. EESK iestājas par piemērotu datu pārvaldības sistēmu, kas ietvertu datu pārredzamību, sadarbību, koplietošanu, piekļuvi un drošību.

1.11. EESK uzskata, ka aizsardzības nozare un kosmiskās aviācijas nozare kā stratēģiski svarīgas nozares būtu jānosaka par prioritārām sertifikācijas procedūru izstrādē, un ar iniciatīvu "Mikroshēmas Eiropai" varētu atbalstīt kopīgu militāro un civilo standartu izstrādi Eiropas standartizācijas stratēģijas kontekstā.

1.12. EESK uzskata, ka Eiropas Mikroshēmu aktam jābūt saskaņotam un skaidri saistītam ar visiem pārējiem ES un valstu politikas instrumentiem, kam ir līdzīgi mērķi, to skaitā ar Procesoru un pusvadītāju tehnoloģiju rūpniecības aliansi, ES Kritisko tehnoloģiju observatoriju un Eiropas Izejvielu aliansi.

1.13. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Mikroshēmu aktu un aicina nekavējoties sākt sarunas par šo iniciatīvu, kā arī panākt tās ātru, vērienīgu un efektīvu īstenošanu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Pasaulē, kas kļūst arvien digitalizētāka, pusvadītāji ir būtisks elements daudzās ekonomikas nozarēs un dzīves jomās. Tie nodrošina visu digitālo produktu darbību, ļauj izmantot galvenās nākotnes pamattehnoloģijas, piemēram, mākslīgo intelektu, 5G, mākoņdatošanu un perifērdatošanu, kā arī veido pamatu kritiski svarīgai infrastruktūrai, kas ir mūsu sabiedrības balsts.

2.2. Pusvadītājiem ir būtiska nozīme arī aizsardzības un kosmiskās aviācijas ražošanā. Sarežģītās sistēmas, uz kurām arvien vairāk paļaujas Eiropas militāristi un citi galalietotāji, ietver visu veidu mikroshēmas, to skaitā daudzas komerciālos produktos esošās mikroshēmas. Tomēr, ja komerciālo mikroshēmu ražošana koncentrējas uz rentabilitāti pie liela apjoma, tad aizsardzībai un kosmiskajai aviācijai ir nepieciešami mazi apjomi un uzsvars tiek likts uz ilgmūžību, uzticamību un informācijas drošību. Aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozares 2020. gadā kopā veidoja aptuveni 1 % no pasaules mikroshēmu tirgus⁽¹⁾.

2.3. Digitālās pārkārtošanās globālais paātrinājums veicina augošo pieprasījumu pēc visiem pusvadītāju veidiem visās rūpniecības nozarēs, un paredzams, ka līdz 2030. gadam tas divkāršosies. Koronavīrusa pandēmijas uzliesmojums palielināja pieprasījumu un izjauca globālās piegādes ķēdes, un kopš tā laika ievērojamas piegādes problēmas ir skārušas visas lejupējās rūpniecības nozares visā pasaulē. Tas ir izraisījis ilgu piegādes kavēšanos, pasūtījumu atcelšanu un rūpniecību slēgšanu ar nopietnām ekonomiskām sekām. Piemēram, laikā no 2019. līdz 2021. gadam saskaņā ar iepirkumu vadītāju indeksu (*Purchasing Managers' Index*) jauno pasūtījumu attiecība pret piegādātāju piegādes termiņiem ražotājiem eurozonā ir vairāk nekā trīskāršojusies, it īpaši tajās nozarēs, kas ražošanā izmanto pusvadītājus (piemēram, auto, tehnoloģiju iekārtas), savukārt mehānisko transportlīdzekļu ražošana eurozonā laikposmā no 2020. gada novembra līdz 2021. gada martam ir pieaugusi par 18,2 %⁽²⁾.

2.4. Šīs norises ir atklājušas Eiropas atkarību no neliela ārvalstu mikroshēmu un komponentu piegādātāju skaita, kā arī tās neaizsargātību pret traucējumiem piegādes ķēdē. Šo neaizsargātību īpaši asi izjūt Eiropas Savienības aizsardzības un kosmiskās aviācijas rūpniecība. Nespējot apmierināt augošo globālo pieprasījumu un vadoties pēc tirgus loģikas, mikroshēmu ražotāji par prioritāti izvirza vietējos tirgus un liela apjoma nozares, atstājot novārtā pārējās nozares.

2.5. Tā kā mikroshēmas ir mūsu ekonomikas centrā, piegādes ķēdes traucējumi rada ekonomisku un, iespējams, sociālu problēmu. Tomēr tādās stratēģiskās nozarēs kā aizsardzība un kosmiskā aviācija atkarība kļūst arī par drošības problēmu, jo tā apdraud aizsardzības un kosmiskās aviācijas preču piegādi uz Eiropas Savienību.

(1) TechNavio, *Semiconductor Market in Military and Aerospace Industry by Product and Geography – Forecast and Analysis 2021-2025*, 2021. gada novembris; Gartner, "Worldwide Semiconductor Revenue Grew 10,4% in 2020", *Gartner Press Release*, 2021. gada 12. aprīlis.

(2) Attinasi, Maria Grazia, et al. "Pusvadītāju trūkums un tā ietekme uz eurozonas tirdzniecību, ražošanu un cenām", *ECB Ekonomikas biļetens* 4/2021, 2021. gada aprīlis.

2.6. Tas ir ļoti problemātiski saistībā ar pieaugošo ģeopolitisko spriedzi un tirdzniecības un tehnoloģiju plūsmu izmantošanu kā ieroci, kā rezultātā pusvadītāji ir kļuvuši par ģeopolitiski kritiski svarīgu precī. Tādēļ vadošās ekonomikas intensīvi strādā, lai stiprinātu savu ražošanas jaudu un mazinātu atkarību. Piemēram, ASV plāno līdz 2026. gadam savā pusvadītāju ekosistēmā ieguldīt 52 miljardus USD, Ķīnas mērķis ir mobilizēt 150 miljardus USD, lai līdz 2025. gadam panāktu 70 % pašpietiekamību, un Dienvidkoreja plāno līdz 2030. gadam mobilizēt privātos ieguldījumus līdz pat 450 miljardu USD apmērā.

2.7. Ņemot vērā iepriekšminēto, Eiropas Savienībai ir steidzami jāsamazina atkarība, jāpalielina sava konkurētspēja un jāpastiprina mikroshēmu piegādes drošība, nostiprinot savas pozīcijas globālajā piegādes ķēdē. Šis mērķis ir īpaši svarīgs tādās stratēģiskās nozarēs kā aizsardzība un kosmiskā aviācija. Vienlaikus, ņemot vērā lielo sarežģītību, izmaksas un šķēršļus ienākšanai tirgū, autarkija pusvadītāju ražošanā ir gan nereāla, gan nevēlama. Tāpēc Eiropas apgādes drošības uzlabošanā izšķiroša nozīme būs starptautisko partnerību stiprināšanai.

2.8. Komisija 2020. gada industriālajā stratēģijā atzīst pusvadītājus par stratēģisku rūpniecības jomu, kurā būtu jārisina Eiropas atkarības jautājumi. 2021. gada digitālajā kompāsā tika izklāstīts mērķis līdz 2030. gadam divkārtot Eiropā saražoto modernāko un ilgtspējīgāko mikroshēmu īpatsvaru līdz 20 %. Savā 2021. gada runā par stāvokli Savienībā Komisijas priekšsēdētāja *Ursula Von der Leyen* paziņoja par Eiropas Mikroshēmu aktu, kura mērķis ir izveidot modernu Eiropas mikroshēmu ekosistēmu. Visbeidzot, 2022. gada martā Eiropadome atkārtoti apstiprināja šīs iniciatīvas nozīmi, aicinot samazināt ES stratēģisko atkarību īpaši jutīgās jomās, tai skaitā pusvadītāju jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Redzējums

3.1.1. Lai gan dažos mikroshēmu vērtības ķēdes segmentos (piemēram, pētniecībā un izstrādē, iekārtu ražošanā) Eiropa ir spēcīga, tai ir jāstiprina savas pozīcija visā ķēdē. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas mērķi izmantot esošās priekšrocības, lai aizvērtu plaisu starp posmiem “no laboratorijām fabrikās”.

3.1.2. EESK pauž bažas par to, ka Eiropas stratēģijā pietiekama uzmanība nav pievērsta izejvielu jautājumam, kas ir būtisks piegādes drošības aspekts un kur Eiropa ir atkarīga no trešām valstīm attiecībā uz atsevišķiem resursiem (piemēram, fotorezists, silīcija metāls). Eiropas Mikroshēmu aktā būtu jāietver īpaši pasākumi šāda riska novēršanai, tostarp saikņu izveide ar Eiropas Izejvielu aliansi.

3.1.3. EESK pilnībā atbalsta mērķi Eiropā kāpināt progresīvu un ilgtspējīgu pusvadītāju ražošanu. Tomēr kritiski svarīgajās nozarēs, to skaitā aizsardzības un kosmiskās aviācijas ražošanas nozarēs, ir vajadzīgas arī vecākas paaudzes mikroshēmas. Tāpēc EESK uzskata, ka ir vajadzīgi ieguldījumi gan progresīvu, gan nobriedušu mikroshēmu ražošanā, lai nodrošinātu noturīgas piegādes ķēdes.

3.1.4. EESK ir pārliecināta, ka ir jāiesaista visa ekosistēma, tostarp jaunuzņēmumi, augoši uzņēmumi un MVU, kā arī lielāki uzņēmumi, lai atbalstītu plaša mēroga tehnoloģisko spēju veidošanu un inovāciju visā Eiropas Savienībā.

3.2. Investīcijas

3.2.1. Lai sasniegtu mikroshēmu stratēģijas mērķus, Eiropas Komisija rēķinās ar aptuveni 43 miljardiem EUR no politikas virzītiem ieguldījumiem līdz 2030. gadam, tostarp 11 miljardiem EUR no publiskajiem ieguldījumiem saskaņā ar iniciatīvu “Mikroshēmas Eiropai”. Tomēr ir vajadzīga daudz lielāka skaidrība par finansējuma avotiem un summām, pašreizējo budžeta apropriāciju izlietojumu un katras budžeta pozīcijas atbalstītajiem mērķiem.

3.2.2. EESK ir skeptiska attiecībā uz ES mikroshēmu stratēģijā paredzēto publisko ieguldījumu, no kuriem daži jau ir paredzēti pasākumiem mikroelektronikas jomā, atbilstību tās vērienīgajam līmenim. ES rūpnieciskie konkurenti ir snieguši un turpina sniegt daudz lielāku atbalstu savām pusvadītāju ekosistēmām, kas jau tagad ieņem labāku pozīciju globālajā vērtību ķēdē. Tāpēc EESK uzskata, ka vērienīgās iniciatīvas izvirzīto mērķu sasniegšanai gan attiecībā uz tirgus daļu, gan laika grafiku vajadzīgi lielāki resursi, nekā pašlaik paredzēts. Par prioritāti būtu jāuzskata administratīvā sloga samazināšana piekļuvē šiem resursiem.

3.2.3. Lai visefektīvāk izmantotu ierobežotos resursus, Eiropas Savienībai būtu arī jāapsver iespēja konkrētas tehnoloģijas vai vērtību ķēdes segmentus noteikt par prioritāriem. Koordinācija ar līdzīgi domājošiem partneriem šajā ziņā varētu nodrošināt centienu savstarpēju papildināmību un nedublēšanos.

3.2.4. EESK arī uzskata, ka, pārdalot budžetu no pamatprogrammām “Apvārsnis Eiropa” un “Digitālā Eiropa”, nedrīkst pieļaut, ka citām prioritārajām jomām, piemēram, kosmosam, mākslīgajam intelektam un kibernetiķi, pietrūkst resursu, lai sasniegtu pašām savus konkrētos mērķus. Turklāt nav pieļaujama līdzekļu pārdale no Eiropas Aizsardzības fonda, jo tas samazinātu jau tāpat ierobežotos resursus stratēģiskās aizsardzības nozares atbalstam.

3.3. Kritiski svarīgās nozares

3.3.1. Ar Eiropas Mikroshēmu aktu ir atzīta “kritiski svarīgo nozaru”, to skaitā aizsardzības un kosmiskās aviācijas, nozīme, un ir noteikts, ka ievērojamu piegādes traucējumu gadījumā tās jānosaka par prioritārām. EESK atzinīgi vērtē šo stratēģisko pieeju, jo tā atspoguļo šo nozaru būtisko lomu mūsu sabiedrības drošībā un noturībā.

3.3.2. Tomēr EESK uzskata, ka jēdziens “kritiski svarīgās nozares” būtu jāatspoguļo visos iniciatīvas pilāros. Konkrēti, iniciatīvā “Mikroshēmas Eiropai” būtu jāiekļauj īpaši pasākumi kritiski svarīgo nozaru atbalstam, tostarp prioritāra piekļuve izmēģinājuma līnijām, savukārt integrētām ražotnēm un ES atvērtajām fabrikām būtu jārezervē obligāts minimums no to kopējās ražošanas jaudas, lai apmierinātu šo nozaru pieprasījumu.

3.4. Aizsardzības un kosmiskās aviācijas stratēģiskā nozīme

3.4.1. EESK ir stingri pārliecināta, ka ar Eiropas Mikroshēmu aktu būtu jānodrošina atbalsts aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozarēm, ņemot vērā to stratēģisko nozīmi un “kritiski svarīgas nozares” statusu. Nodrošinot atbalstu, būtu jāņem vērā šo nozaru īpatnības, tai skaitā to nelielā tirgus daļa un ierobežotās iespējas ietekmēt saistītos ieguldījumus un tirgus izvēli.

3.4.2. Ņemot vērā šīs īpatnības, lai šajās nozarēs nodrošinātu piegādes drošību, ir nepieciešams atbilstošs līdzsvars starp tirgus virzītu, uz apjomu balstītu pieeju un stratēģisku, uz kritisko svarīgumu balstītu pieeju. Šis līdzsvars īpaši būtu jāatspoguļo, par relatīvu prioritāti nosakot pasūtījumus ražotnēm un sadalot ražojumus pēc kopīgiem iepirkumiem, kuros aizsardzības un kosmiskās aviācijas ražošanas nozarēm jākonkurē ar daudz lielākām nozarēm.

3.5. Vide

3.5.1. EESK uzskata, ka Eiropas Mikroshēmu akts pilnībā jāaskaņo ar ES stratēģisko mērķi līdz 2030. gadam izveidot zaļu un ilgtspējīgu ES ekonomiku un jāatbalsta tā īstenošana. Tādēļ būtu jāpastiprina pētījumi par pusvadītāju iniciatīvu ietekmi uz vidi, lai gūtu padziļinātu izpratni par visas vērtības ķēdes ietekmi uz vidi, nevis tikai par galaprodukta veiktspēju.

3.5.2. Tāpēc valsts atbalsts būtu jākoncentrē uz tādām pusvadītāju iniciatīvām, kas ir cieši saistītas ar “zaļajiem” lietojumiem, tostarp piešķirot uzņēmumiem, kuri izstrādā šādus produktus, labākus nosacījumus valsts atbalsta saņemšanai.

3.6. Pārvaldība

3.6.1. Nozares ieinteresētās personas var labāk nekā jebkurš cits uzraudzīt tirgus tendences un novērtēt iespējamās risinājumus piegādes traucējumu gadījumā. Tāpēc EESK ir pārliecināta, ka mikroshēmu stratēģijas pārvaldībā ir cieši jāiesaista šādas ieinteresētās personas, it īpaši pusvadītāju nozares un kritiski svarīgo nozaru pārstāvji, arī kā pilntiesīgie Pusvadītāju padomes un tās apakšgrupu locekļi. Iesaistot lejupējās un augšupējās nozares, tiks uzlabota arī to koordinācija, tādējādi ļaujot nozarei pārvarēt piegādes traucējumus bez plašas iejaukšanās tirgū.

3.7. Saskaņotība

3.7.1. Mikroshēmām jau pievēršas vairāki ES līmeņa politikas instrumenti, piemēram, “Apvārsnis Eiropa”, “Digitālā Eiropa”, Procesoru un pusvadītāju tehnoloģiju rūpniecības alianse un ES Kritisko tehnoloģiju observatorijas. Ar saistītiem jautājumiem nodarbojas arī Eiropas Izejvielu alianse. Lai maksimāli palielinātu vispārējo efektivitāti un lietderību, minētajiem instrumentiem un Eiropas Mikroshēmu aktam jābūt pilnībā saskaņotiem un skaidri saistītiem. Būs nepieciešama koordinācija starp ES līmeņa iniciatīvām un valstu projektiem, ko dalībvalstis aktīvi izstrādā.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Zinātniskās izpētes un līderlomas tehnoloģijā nostiprināšana

4.1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas nodomu atbalstīt nākamās paaudzes tehnoloģijas, piemēram, < 2 nm tranzistorus, revolucionāras mākslīgā intelekta tehnoloģijas un kvantu mikroshēmas. Šīm tehnoloģijām ir liels potenciāls, lai apmierinātu stratēģisko nozaru, to skaitā aizsardzības un kosmiskās aviācijas, nākotnes vajadzības, tāpēc ir ļoti svarīgi šajās jomās ātri attīstīt un aizsargāt Eiropas intelektuālo īpašumu.

4.1.2. Tajā pašā laikā Eiropas lejupeņās rūpniecības nozarēs, arī aizsardzībā un kosmiskās aviācijas nozarē, arī turpmāk būs vajadzīgas lielāka izmēra specializētas mikroshēmas. Tāpēc Eiropas Mikroshēmu aktam vajadzētu ne tikai koncentrēties uz vismazākajām mikroshēmām, bet arī veicināt inovāciju attiecībā uz visiem nepieciešamajiem mikroshēmu veidiem.

4.2. Vadošā loma projektēšanā, ražošanā un iepakojumā

4.2.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka iniciatīvā "Mikroshēmas Eiropai" ir uzsvērtā cieša sadarbība starp piedāvājuma un pieprasījuma puses dalībniekiem un konsultatīva loma paredzēta arī Procesoru un pusvadītāju tehnoloģiju rūpniecības aliansei; abi šie faktori palīdzēs nodrošināt centienu saskaņotību.

4.2.2. EESK ir stingri pārliecināta, ka Eiropas aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozares noturībai un autonomijai ir īpaši svarīgi, lai Eiropas Savienībai būtu pašai savas spējas izstrādāt nākotnes elektroniku, tostarp attiecībā uz tādām funkcijām kā kiberaizsardzība, mākslīgā intelekta iespējas, modularitāte un atkalizmantošana.

4.2.3. EESK pilnībā atbalsta inovatīvu prototipu izmēģinājuma līniju izveidi. Lai veicinātu sinerģiju starp komerciālo ražošanu un stratēģiski svarīgo aizsardzības un kosmiskās aviācijas ražošanas nozari, šajā kontekstā izstrādāto mikroshēmu projektēšanā būtu jāņem vērā abu minēto nozaru unikālās prasības. Projektos, kuru mērķis ir apmierināt aizsardzības un kosmiskās aviācijas vajadzības, būtu jāparedz arī prioritāra piekļuve izmēģinājuma līnijām.

4.2.4. EESK uzskata, ka, izstrādājot sertifikācijas procedūras, aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozares jānosaka par prioritārām kā stratēģiski svarīgas nozares. Izšķiroša nozīme būs standartu izstrādei. Lai maksimāli palielinātu sinerģijas potenciālu, ar iniciatīvu "Mikroshēmas Eiropai" varētu atbalstīt kopīgu militāri civilo standartu izstrādi Eiropas standartizācijas stratēģijā.

4.3. Eiropas ekosistēmas stiprināšana un piegādes drošības garantēšana

4.3.1. EESK piekrīt, ka būs vajadzīgs ievērojams un ātrs valsts atbalsts, lai stimulētu lielos privātos ieguldījumus, kas nepieciešami Eiropas ražošanas jaudas palielināšanai. Lai piesaistītu šos ieguldījumus, ļoti svarīgi būs nodrošināt juridisko noteiktību un cik vien iespējams samazināt birokrātisko slogu. Tāpēc ir svarīgi skaidri definēt kritērijus integrētu ražotņu un ES atvērto fabriku noteikšanai un valsts atbalsta atļaušanai, kā arī racionalizēt administratīvās procedūras. Lai valsts atbalsta noteikumus piemērotu efektīvi un nediskriminējoši, būtu jānosaka arī dažādu pieejamo atbalsta pasākumu koordinēšanas kritēriji.

4.3.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka princips "tāda veida pirmais" nodrošina atbalstu inovācijai ne tikai tehnoloģiju mezglā, bet arī procesa tehnoloģijas, veikspējas un ilgtspējas ziņā. Varētu ieviest papildinošu "ES mēroga" principu, lai atzītu ražotnes, kas sniedz tiešu labumu vairākām valstīm (piemēram, apņemoties ar vienādiem nosacījumiem nodrošināt piegādes vairāku dalībvalstu uzņēmumiem).

4.3.3. Lai izvairītos no dārgas dalībvalstu sacensības par subsīdijām, EESK ierosina pēc iespējas labāk koordinēt publisko finansējumu ES līmenī (izmantojot kopuzņēmumu un IPCEI satvaru un koordinējot nacionālo atveseļošanas un noturības plānu sadaļas par digitalizāciju, kurās ir paredzēts līdzekļus 20 % jeb 145 miljardu apmērā tērēt digitālajai pārveidei). Ir attaisnojama arī LESD 107. pantā minētā valsts atbalsta kontroles mehānisma piemērošanas pielāgošana, lai būtu iespējams ātrāk un prognozējamāk novērtēt valsts atbalstu. Šajā saistībā Komiteja atzīmē, ka sekmīgs ir izrādījies, piemēram, Covid pagaidu regulējums savlaicīga un pienācīga atbalsta nodrošināšanā, kā arī pamatnostādnes par atbalstu platjoslas pakalpojumiem. Lai gan valsts atbalsts integrētajām ražotnēm un ES atvērtajām fabrikām var tikt sniegts 100 % apmērā no iztrūkstošā finansējuma, šajā saistībā ir ļoti vēlamas tālākas norādes attiecībā uz analīzi. Piemēram, integrētās ražotnes un ES atvērtās fabrikas, kas atbilst arī ES mēroga kritērijiem, varētu pretendēt uz ātrāku atbalsta apstiprināšanu.

4.3.4. EESK uzskata, ka, izvērtējot valsts atbalstu, Komisijai būtu jāņem vērā papildu mērķi, piemēram, veicināt tādas stratēģiskās nozares kā aizsardzība un kosmiskā aviācija un nodrošināt saskaņotību ar ES ilgtspējas mērķiem.

4.4. Akūta prasmju trūkuma novēršana

4.4.1. Lai sasniegtu Eiropas mērķus pusvadītāju jomā, ļoti svarīgas ir digitālās prasmes, un pieprasījums pēc tām turpinās pieaugt. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē uzvaru uz Eiropas digitālo prasmju trūkuma novēršanu un aicina vērienīgi īstenot paredzētās attiecīgās iniciatīvas.

4.5. Izpratne par globālajām piegādes ķēdēm un nākotnes krīžu prognozēšana

4.5.1. EESK atzinīgi vērtē stratēģisko uzvaru uz piegādes ķēžu kartēšanu un uzraudzību, kā arī traucējumu risku noteikšanu. Daži riski aizsardzības un kosmiskā aviācijas nozarei ir īpaši svarīgi, to skaitā vides, sociālās un pārvaldības (VSP) politikas ietekme uz piegādātājiem, ES regulas, piemēram, REACH, un ārvalstu piegādātāju izcelsmes valstu ārējā un eksporta politika (piemēram, ASV ITAR/EAR).

4.5.2. Šim uzdevumam ir vajadzīga pieeja, kas atspoguļotu piegādes ķēžu sarežģīto pārrobežu raksturu un nodrošinātu informācijas saskaņotību. Tāpēc EESK aicina datu vākšanu centralizēti uzņemt vienai ES līmenī izraudzītai struktūrai, kurai uzņēmumi visā Savienībā ziņotu saskaņā ar skaidrām un racionalizētām prasībām. Jāizveido piemēroti mehānismi, lai nodrošinātu nozares sniegtās sensitīvās informācijas konfidencialitāti.

4.5.3. Visbeidzot ir svarīgi, lai būtu skaidrība par noteikumiem, ko piemēro "krīzes režīmā". Piemēram, tā kā vairums mikroshēmu veidu tiek izmantoti dažādās nozarēs, globāla deficīta laikā uzņēmumiem no vairākām kritiski svarīgām nozarēm, visticamāk, būs nepieciešama piekļuve vieniem un tiem pašiem produktiem un ražošanas jaudām. Tādēļ ir vajadzīgi skaidri kritēriji pasūtījumu prioritārās secības noteikšanai un produktu sadalei pēc kopējiem iepirkumiem.

4.6. Starptautiskā sadarbība

4.6.1. Globālā pusvadītāju ekosistēma ir sarežģīta, specializēta un savstarpēji ļoti atkarīga. Tāpēc ES līmeņa centieni palielināt ražošanas jaudu un noturību ir jāapvieno ar sadarbību ar līdzīgi domājošiem starptautiskajiem partneriem. Katra partnera priekšrocību izmantošana un koordinētu stratēģiju izstrāde veicinās sinerģiju, novērsīs centienu dublēšanos un palielinās efektivitāti visā vērtību ķēdē.

Īstenojot sadarbību ar partneriem mikroshēmu jomā, Eiropas Savienībai būtu pēc iespējas labāk jāizmanto esošie forumi, piemēram, ES un ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padome, un jāiesaista nozares ieinteresētās personas, ņemot vērā to speciālās zināšanas un lomu projektu īstenošanā uz vietas.

Briselē, 2022. gada 13. maijā

Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas
priekšsēdētājs
Pietro Francesco DE LOTTO

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido pasākumu sistēmu Eiropas pusvadītāju ekosistēmas stiprināšanai (Mikroshēmu akts)”

(COM(2022) 46 final – 2022/0032 (COD))

(2022/C 365/06)

Ziņotājs: **Dirk BERGRATH**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 7.3.2022. Padome, 17.3.2022.
Juridiskais pamats	LESD 114. pants, 172. panta 3. punkts, 182. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	205/0/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja ļoti augstu vērtē nodomu uzlabot Eiropas rūpniecības noturību un stiprināt Eiropas pusvadītāju rūpniecību. Īpaši atzinīgi vērtējams mērķis visā piegādes ķēdē uzlabot pārredzamību un sadarbību un ar mērķtiecīgu atbalstu samazināt atkarību no citām valstīm projektēšanas, ražošanas, iepakšanas, testēšanas un montāžas jomā, un tam jāklūst par Mikroshēmu akta galveno elementu.

1.2. Tomēr Mikroshēmu aktā visa ekosistēma nav aptverta vienādā apjomā un ievērojami lielāka uzmanība veltīta pusvadītāju segmentam, kam būs svarīga nozīme nākotnes rūpniecībā, bet kam šobrīd nav nozīmīga pielietojuma. Šajā ziņā ir vajadzīgi uzlabojumi un būtu vairāk jākoncentrējas uz tiem mikroshēmu segmentiem, kas rūpniecībā patiešām ir vajadzīgi.

1.3. Ar Mikroshēmu aktu netiks daudz līdzēts, lai atrisinātu pašreizējās problēmas piegādes ķēdē, kuru sekas tagad ir redzamas, piemēram, autobūves un mašīnbūves nozarē. Tāpēc tiem mikroshēmu segmentiem, kas vajadzīgi esošajām Eiropas nozarēm, būtu jāpievēršas ar papildu un specifiskiem pasākumiem, lai šos segmentus padarītu noturīgākus pret krīzēm. Tas ne tikai stiprinās pusvadītāju pašreizējo ražošanas nozari Eiropā un sekmēs tās modernizāciju, bet arī, uzlabojot piegādes drošību, palīdzēs tām Eiropas ražošanas nozarēm, kurās izmanto mikroshēmas.

1.4. Lai plānotie atbalsta pasākumi būtu pienācīgi precīzi, ar rūpniecības politiku saistītos lēmumos ne tikai jāņem vērā mikroshēmu struktūru izmērs, bet arī jāveic mērķtiecīga rūpniecības nozares klientu vajadzību analīze.

1.5. Papildu kritēriji, kas būtu jāpiemēro, ir, piemēram, mikroshēmu energoefektivitāte, to ražošanā izmantoto izejvielu veids, kā arī maksimāli apritīga ražošana. Tādēļ Komisijai, dalībvalstīm un rūpniecības nozarei būtu kopīgi jāapspriež, kā dažādot piegādes avotus un it īpaši, kā industrializētas aprites ekonomikas ietvaros mikroelektronikas jomā uzlabot kritiski svarīgu izejvielu reciklēšanu.

1.6. Īpaši jāuzsver, ka Eiropas Savienības mikroshēmu stratēģijai nebūtu jāaprobežojas tikai ar procesoriem, bet gan jāpievēršas visiem integrēto shēmu veidiem, iekļaujot arī pasīvos komponentus un iepakojuma materiālus, kā arī iekārtu ražošanu. Komisijas ierosinātais princips “no laboratorijas uz ražotni” nav pietiekami tālejošs, jo vērtības ķēde nebeidzas ar ražošanu.

1.7. Lai nodrošinātu, ka rūpniecības politikas atbalsta pasākumu īstenošanas nolūkā ir pieejami darbinieki ar vajadzīgajām prasmēm, Komisija ierosina virkni prasmju pilnveidošanas pasākumu. Tomēr ir acīmredzams, ka galvenā uzmanība ir vērsta uz augsti kvalificētiem darba ņēmējiem. Tam ir izšķiroša nozīme, lai sekmīgi izdotos tehnoloģiju izrāviens uz < 10 nm pusvadītāju segmentu. Tomēr izmantotajā pieejā nevajadzētu ignorēt faktu, ka nolūkā uzlabot industrijas ekosistēmas nostiprināšanos Eiropā ir jāatvieglo arī to darba ņēmēju piekļuves iespējas, kuri nav uzskatāmi par augsti kvalificētiem.

2. Ievads un vispārīgas piezīmes

2.1. ES Mikroshēmu aktā ierosināts attīstīt Eiropas stiprās puses un novērst vēl pastāvošos trūkumus, lai izveidotu plaukstošu pusvadītāju ekosistēmu un noturīgu piegādes ķēdi, vienlaikus nosakot pasākumus, kas ļaus sagatavoties turpmākiem piegādes ķēdes traucējumiem, tos prognozēt un uz tiem reaģēt.

2.2. *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido pasākumu sistēmu Eiropas pusvadītāju ekosistēmas stiprināšanai (Mikroshēmu akts) papildina paziņojumu ⁽¹⁾ "Eiropas Mikroshēmu akts" ⁽²⁾.*

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Priekšlikuma izklāsts

3.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē priekšlikumu un it īpaši to, ka ir ņemta vērā konstatētā vajadzība rīkoties, lai garantētu piegādes ķēžu drošību, kā arī pārredzamību un sadarbību visā vērtību ķēdē. Piegādes drošība Mikroshēmu aktā tiek uzskatīta par izšķiroši svarīgu elementu zaļās un digitālās pārkārtošanās sekmīgā īstenošanā.

3.1.2. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē to, ka priekšlikumā par problēmu ir atzīta atkarība no trešo valstu piegādātājiem, it īpaši tādās jomās kā projektēšana, ražošana, iepakojšana, testēšana un montāža.

3.1.3. EESK konstatē, ka ar Mikroshēmu aktu netiks daudz līdzēts, lai atrisinātu problēmas piegādes ķēdē, kuru sekas pašreiz ir redzamas, piemēram, autobūves nozarē. Mikroshēmas gan tagad, gan nākotnē lielākoties tiks izmantotas autobūves nozarē, taču arī sadzīves tehnikas un mašīnbūves nozarēs, t. i., it īpaši pusvadītājos ar izmēriem > 16 nm. Tāpēc mikroshēmu segmentam būtu jāpiemēro papildu un specifiski pasākumi, lai to padarītu noturīgāku pret krīzēm. Tas ne tikai stiprinās pusvadītāju pašreizējo ražošanas nozari Eiropā un sekmēs tās modernizāciju, bet arī, uzlabojot piegādes drošību, palīdzēs tām Eiropas ražošanas nozarēm, kurās izmanto mikroshēmas.

3.1.4. EESK atzinīgi vērtē mērķi nostiprināt Eiropas stāvokli tirgū, uzlabojot savienojamību visā vērtības ķēdē un īpaši koncentrējoties uz tiem segmentiem, kuros ir ļoti lielas izmaksas un kuri ir pakļauti riskam.

3.1.5. EESK kopumā atzinīgi vērtē ierosinātos pasākumus un dalībvalstīm un nozarei izvirzītās prasības.

3.1.6. EESK pauž nožēlu par to, ka sevišķi pēdējiem iepriekšminētajiem ražošanas posmiem, proti, iepakojšanai, testēšanai un montāžai, Mikroshēmu aktā nav pievērsta visaptveroša uzmanība, un tāpēc ekosistēmā tie joprojām būs mazaizsargāti posmi.

3.1.7. EESK šajā saistībā pauž nožēlu par to, ka Mikroshēmu aktā mikroelektronikas ekosistēma nav pienācīgi aptverta, priekšroku dodot augsto tehnoloģiju segmentam.

⁽¹⁾ COM(2022) 46 final.

⁽²⁾ COM(2022) 45 final.

3.1.8. EESK uzskata, ka jautājums par struktūras izmēru, t. i., noteikto nanometru skaitu, zaudē aktualitāti. Tā kā norādītais manometru skaits vairs neapzīmē reālu fizikālu dimensiju⁽³⁾, ir jāatsāk apspriedes par to, vai joprojām ir lietderīgi koncentrēties tikai uz nanometriem, vai varbūt papildus būtu jāizmanto citi kritēriji, kas vairāk atbilst saņēmējnozaru konkrētajām vajadzībām un vienlaikus atspoguļo zaļās un digitālās pārkārtošanās mērķus.

3.1.9. Tāpēc attiecīgā stratēģijā būtu jārisina jautājums par to, kādas rūpniecības vajadzības būs jānodrošina nākamajās desmitgadēs, lai saglabātu un palielinātu Eiropas rūpniecības konkurētspēju. Īpaši būtu jāraugās, lai stratēģija neaprobežotos tikai ar procesoriem, bet pievērstos visiem integrēto shēmu veidiem, iekļaujot arī pasīvos komponentus un iepakojuma materiālus, kā arī iekārtu ražošanu, un tādējādi aptverot visu ekosistēmas spektru. Turklāt šai stratēģijai būtu jāaptver vispārējā loģistika, kā arī izejvielu preču un kritiski svarīgo izejvielu apgādes drošība. Tā kā mikroelektronikas tirgi ir ļoti dinamiski, šīs stratēģijas aktualitāte būtu arī regulāri jāizvērtē, apspriežoties ar attiecīgajiem ieinteresēto personu forumiem.

3.1.10. EESK atzinīgi vērtē to, ka priekšlikums pievēršas arī pusvadītāju segmentiem, kas samazinās enerģijas patēriņu uz nākotni orientētās nozarēs, piemēram, IKT nozarē, it īpaši attiecībā uz datu centriem un mākoņdatošanas pakalpojumu sniedzējiem.

3.1.11. EESK atzinīgi vērtē integrēto ražotņu un ES atvērto fabriku iekļaušanu. Tomēr Komisija tiek mudināta definēt skaidrāk, kuri rādītāji tiks izmantoti, lai izmērītu, ka tām "ir skaidra pozitīva ietekme uz Savienības pusvadītāju vērtības ķēdi attiecībā uz piegādes drošības nodrošināšanu un kvalificēta darbaspēka palielināšanu".

3.1.12. Turklāt EESK atzinīgi vērtē to, ka ir paredzēta iespēja atcelt attiecīgo lēmumu, ja atklājas, ka pieteikums šāda statusa iegūšanai balstīts uz nepareizu vai jau novecojušu informāciju. Lai nodrošinātu atbilstību noteikumiem, Komisijai būtu jānodrošina rūpīga uzraudzība.

3.1.13. EESK kopumā atzinīgi vērtē to, ka dalībvalstu izraudzītās iestādes būs pilnvarotas iegūt informāciju no nozares, lai gūtu priekšstatu par piegādes un vērtības ķēdēm un to galvenajiem dalībniekiem. Būtu vēlams standartizēt šādas informācijas vākšanu visā Eiropas Savienībā, lai uzņēmumiem nevajadzētu savas atbildes pielāgot katrā dalībvalstī atšķirīgām prasībām. Tas samazinātu birokrātisko slogu. Šajā nolūkā ir lietderīgi uzskatīt, ka integrētās ražotnes un ES atvērtās fabrikas darbojas sabiedrības interesēs. Tāpat ir lietderīgi, ka dalībvalstis tiek mudinātas izveidot valsts atbalsta programmas un atļauju piešķiršanas procedūras. Tā kā iegūtā informācija var saturēt sensitīvus datus, ir svarīgi to apstrādāt konfidenciali. Īpaši būtu jānodrošina pārredzamība pār darbībām ar pieprasītajiem datiem.

3.1.14. EESK atzinīgi vērtē konkrēto pievēršanos prasmju trūkumam, sevišķi koncentrējoties uz nepieciešamību padarīt pusvadītāju ekosistēmu pievilcīgāku jauniem talantiem un uz to, ka nozarē strādājošajam darbaspēkam ir nepārprotami vajadzīga tālākizglītība un pārkvalifikācija, lai novērstu tehnoloģisko plaisu. Tomēr ierosinātie pasākumi attiecībā uz pēdējo minēto grupu nav pietiekami tālejoši, un būtu jāievieš mērķtiecīgākas programmas, lai saglabātu nodarbinātību.

3.1.15. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par Eiropas mikroshēmu infrastruktūras konsorcijs izveidi un aicina koordinātoru un Komisiju konsorcijs sastāvā ņemt vērā reprezentativitāti, it īpaši nodrošinot, ka ir pārstāvētas visas pusvadītāju ekosistēmas jomas.

3.2. *Reaģēšana krīzes situācijās: pārredzamība un prioritāru produktu noteikšana kā lietderīgi instrumenti piegādes ķēžu drošības atbalstam*

3.2.1. EESK kopumā atzinīgi vērtē priekšlikumu ieviest instrumentu kopumu, ar ko paredzēts nodrošināt noturību pret globālajām tirgus svārstībām. Tas palīdzēs panākt pārredzamību visā vērtības ķēdē un tādējādi uzlabot apgādes drošību.

⁽³⁾ <https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=9063714>

3.2.2. It īpaši agrīnās brīdināšanas sistēma – ja visi dalībnieki izpildīs savus pienākumus un viņiem būs vajadzīgā palāvība, ka informācija tiek apstrādāta rūpīgi, – palīdzēs prognozēt problemātiskus piegādes posmus un sagatavot piemērotus pretpasākumus. Turklāt būtu jānodrošina, ka ziņošanas iespējas ir pieejamas visām nozarēm un ieinteresētajām personām un ka arī uzņēmumiem un sociālajiem partneriem ir ieviesti atbilstoši mehānismi.

3.2.3. Iespēja stratēģiski svarīgus pasūtījumus integrētajās ražotnēs un ES atvērtajās fabrikās, kā arī ražotnēs, kuras šo iespēju izvēlējušās apmaiņā pret valsts atbalstu, atzīt par prioritāti var būt piemērots līdzeklis piegādes drošības nodrošināšanai, tomēr vienlaikus tā ir arī ierobežotā tirgū. Tādēļ Komisija tiek mudināta definēt skaidrāk, kādās situācijās šāda rīcība ir piemērota un sagaidāma.

3.2.4. Publiskajā iepirkumā arī kopīgi iepirkuma projekti var būt noderīgs papildinājums iepriekšminētajam un nodrošināt tādu izejvielu un galaproduktu pieejamību, kuri atsevišķām dalībvalstīm citādi varētu būt nepieejami vai arī pieejami tikai ierobežotā apjomā.

3.2.5. Tomēr papildus šiem mehānismiem Komisijai un dalībvalstīm būtu jādomā par stratēģisko rezervju veidošanu gan kritiski svarīgām izejvielām, gan dažu veidu mikroshēmu tipiem, ko nosaka, pamatojoties uz pārredzamiem kritērijiem, lai kritiski svarīgās nozarēs nodrošinātu apgādes drošību. Ņemot vērā dažādo mikroshēmām piemērojamo prasību klāstu, kā arī norises tehniskās attīstības jomā, Komisijai būtu jāizstrādā skaidri un pārredzami kritēriji, pēc kuriem nosaka, vai ir lietderīgi veidot stratēģiskās rezerves un kādos gadījumos tās tiks izmantotas.

3.3. Visaptverošā riska novērtējumā ir jāņem vērā visa ekosistēma

3.3.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka riska novērtējumu ir paredzēts veikt visām ekosistēmas jomām un visai vērtību ķēdei, t. i., īpaši ņemot vērā izejvielu avotus trešās valstīs.

3.3.2. Tomēr EESK uzsver: lai Eiropas Savienība kļūtu noturīgāka, uz risinājumu orientēts riska novērtējums ietver arī nepieciešamību pēc stratēģiski virzītas kritisko atkarību samazināšanas. Tādēļ Komisijai kopā ar dalībvalstīm būtu kopīgi jāapspriež, kā dažādot piegādes avotus un, it īpaši, kā industrializētas aprītes ekonomikas ietvaros mikroekonomikas jomā uzlabot kritiski svarīgu izejvielu reciklēšanu. Šajā saistībā jāapspriežas, kā varētu izveidot nepieciešamo infrastruktūru, piemēram, demontāžas iekārtas, kādas prasības izstrādājumiem būs jānosaka, lai izveidotu iespējami visaptverošāku un rūpnieciski attīstītāku reciklēšanas nozari, un kāda sertifikācija būs lietderīga un praktiski īstenojama, lai nodrošinātu iespējami ātrāku un pilnīgāku izejvielu reciklēšanu.

3.3.3. Turklāt EESK uzsver, ka atbalsts Eiropas ražotnēm būs ieguldījums Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanā. Tādējādi ne tikai saīsināsies piegādes ķēdes un pārvadājumu maršruti, bet, ieguldot līdzekļus jaunākajās ražošanas tehnoloģijās, samazināsies ietekme uz vidi, kā arī varēs pievērsties optimālai izejvielu izmantošanai un iespējami visaptverošai atkritumu reciklēšanai un efektīvai dzeramā ūdens attīrīšanai. Tādējādi jaunākās paaudzes mikroshēmu ražošanas procesos tiks pievērstas uzmanība ne tikai labākai energoefektivitātei, bet arī ekoloģiskās pēdas mazināšanai.

3.3.4. Turklāt EESK uzsver, ka atbalsts Eiropas ražotnēm uzlabos sociālo standartu obligātā minimuma, piemēram, Eiropas Sociālajā hartā vai Eiropas Pamattiesību hartā noteikto standartu, ievērošanu un tādējādi arī uzlabos sociālo pēdu.

3.3.5. EESK konstatē, ka, lai panāktu Eiropas rūpniecības stratēģisko noturību, ir jāņem vērā visa pusvadītāju ekosistēma. Komisijas ierosinātais princips “no laboratorijas uz ražotni” nav pietiekami tālejošs, jo vērtības ķēde nebeidzas ar ražošanu. Tāpēc šis princips ir tikai nosacīti piemērots, lai Eiropas tirgu padarītu neatkarīgāku no globālajiem riskiem. Ja īpaša uzmanība netiks pievērstā vērtības ķēdes aiz mugures segmentiem, joprojām nesamērīgi augstāks būs dabas katastrofu vai pārvadājumu maršrutu traucējumu risks, kas ir saasinājis pašreizējo piegādes krīzi. Kā izklāstīts Komisijas Mikroshēmu aktā, ES tirgus daļa iepakojuma segmentā ir tikai apmēram 5 %, t. i., pat daudz mazāka par visas rūpniecības nozares tirgus daļu.

3.3.6. EESK uzsver, ka visaptverošs skatījums uz ekosistēmu, tostarp aizmugures procesiem, veicinās arī Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanu. Piemēram, ekoloģiskā aspektā nav jēgas priekšgala ražošanas procesus paturēt Eiropā, pēc tam produktus sūtīt uz trešām valstīm, kur tos testē un iepako, lai pēc tam tos atkal ievestu atpakaļ Eiropas Savienībā. Līdztekus ekoloģiskajai bilancei tādā veidā pagarinātās piegādes ķēdes ir ievērojami vairāk pakļautas riskam. Tādēļ ir jārod pareizais atvērtas stratēģiskās autonomijas līdzsvars, lai panāktu ES noturību, vienlaikus neriskējot tikt iesaistīti no pasaules tirgus.

3.3.7. Tādēļ EESK iesaka, īpaši tādēļ, lai nepieļautu nevēlamu ģeogrāfisko segmentāciju vai dažu ļoti ienesīgu vai, gluži pretēji, izmaksietilpīgu tirgus segmentu koncentrāciju, rūpīgāk izpētīt visas piegādes ķēdes lomu un pusvadītāju stratēģijā vairāk vietas atvēlēt aizmugures procesiem Eiropas Savienībā.

3.3.8. Tāpēc EESK ierosina apsvērt un vairāk koncentrēties uz progresīvu iepakojšanas tehnoloģiju, ko izmaksu ziņā efektīvi un energeofektīvi var ieviest izmantošanai Eiropā, tādējādi stiprinot ES neatkarību no globāliem riskiem un tirgus svārstībām.

3.4. Līdzfinansējums kā lietderīgs riska un izmaksu mazināšanas pasākums

3.4.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka saskaņā ar iepriekšminētajiem kritērijiem ir paredzēta valsts atbalsta iespēja, it īpaši, ja attiecīgās iekārtas Eiropas Savienībā citādi vai nu nebūtu pieejamas, vai būtu pieejamas tikai ierobežotā apjomā un ja tām ir īpaša stratēģiska nozīme.

3.4.2. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka ir jābūt gaidāmam, ka attiecīgās iekārtas būs spējīgas darboties ilgtermiņā bez turpmāka valsts atbalsta, un to, ka būs pārliciecināma apņēmība arī turpmāk veicināt inovācijas Savienības pusvadītāju ekosistēmā.

3.4.3. EESK uzsver, ka stimulējošai ietekmei ir jābūt izmērāmai praksē un jāizvairās no plānoto pasākumu līdzfinansēšanas, lai nodrošinātu, ka piešķirtie līdzekļi patiešām pozitīvi ietekmē inovācijas un nodarbinātību visā pusvadītāju ekosistēmā.

3.4.4. Tomēr EESK vēlētos redzēt papildu kritērijus, it īpaši ņemot vērā pieprasīto spēju novērst pierādāmu finansējuma nepilnību līdz pat 100 %. Par nozīmīgiem šajā saistībā uzskatāmi sociālpolitiskie kritēriji, piemēram, attiecīgā uzņēmuma attieksme pret sociālo dialogu un koplīguma sarunām, prioritāra sadarbība ar Eiropas Savienībā bāzētiem piegādātājiem, kā arī ar ieguldījumiem radīto papildu ilgtspējīgo darbvieta skaita un darba apstākļu kvalitāte.

3.4.5. Turklāt EESK ierosina finansējumu nekoncentrēt tikai atsevišķiem pusvadītāju ekosistēmas segmentiem, bet gan papildus minētajiem kritērijiem nodrošināt, lai finansiālais atbalsts būtu vienmērīgi sadalīts visā vērtības ķēdē.

3.5. Prasmju un kvalifikācijas pasākumi kā inovāciju veicinoši papildu elementi

3.5.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Mikroshēmu aktā ir pievērsta uzmanība prasmēm un kvalifikācijai. Lai sekmīgi īstenotu zaļo un digitālo pārkārtošanos, izšķiroša nozīme ir mērķtiecīgiem publiskiem ieguldījumiem apmācībā un tālākizglītībā, kā arī kopumā kvalifikācijā un pārkvalifikācijā. Tomēr ir acīmredzams, ka galvenā uzmanība ir vērsta uz augsti kvalificētiem darba ņēmējiem un it īpaši pēcdiploma programmām. Tas neapšaubāmi ir izšķirošs faktors, lai sekmīgi izdotos tehnoloģiskais izrāviens uz < 10 nm pusvadītāju segmentu. Tomēr izmantotajā pieejā nevajadzētu ignorēt faktu, ka nolūkā uzlabot industrijas ekosistēmas nostiprināšanos Eiropā būs jāatvieglo arī to darba ņēmēju piekļuves iespējas, kuri nav uzskatāmi par augsti kvalificētiem.

3.5.2. Pusvadītāju ekosistēma ir jāpadara darba ņēmējiem pievilcīgāka. Tādēļ papildus pievilcīgām pēcdiploma programmām ir ieteicama pieeja, kurā ņemta vērā visa izglītības sistēma. Šī ekosistēma būtu jāpopularizē jau vidusskolās, piemēram, pārskatot dabaszinātņu mācību priekšmetu programmas, lai tās atbilstu konkrētajām ekosistēmas vajadzībām.

Tas ļaus jau agrīnā posmā plānot karjeru un izdarīt attiecīgu izvēli. Nozari pievilcīgāku var padarīt arī vienkāršota piekļuve kvalitatīvām, vajadzībām atbilstīgām un atalgotām prakses vietām, "ēnošana" darbā un mentorēšanas programmas rūpniecībā, kā arī jaunākās profesionālās informācijas iespējas.

3.5.3. Visbeidzot ir svarīgi apmācīt arī tos cilvēkus, kas jau ir nodarbināti pusvadītāju ekosistēmā, lai viņi apgūtu jaunas ražošanas metodes un specifiskās prasības attiecībā uz < 10 nm pusvadītāju projektēšanu un ražošanu un lai tādējādi nodrošinātu vienmērīgu pāreju uz nākamo tehnoloģiju paaudzi. Šajā saistībā Eiropas kompetences centru tīkla izveide būtu apsveicama, un šeit jācenšas piedāvāt mērķtiecīgus pasākumus praksē, lai apmācītu tos cilvēkus, kuri jau ir nodarbināti šajā nozarē.

3.5.4. Lai sekmīgi īstenotu zaļo un digitālo pārkārtošanos, īpaša uzmanība būtu jāpievērš to darba ņēmēju tālākizglītībai un pārkvalifikācijai, kuri strādā rūpniecības nozarēs un reģionos, kuros notiek vai notiks strukturālas pārmaiņas. Ar aktīvu rūpniecības politiku būtu jātiecas īpašu uzmanību veltīt reģioniem, kurus skārusi deindustrializācija un darbspējīga vecuma cilvēku nesamērīga aizplūšana, un jārada stimuli ieguldījumiem šajos reģionos. Turklāt būtu jādiskutē, kā tālākizglītības un pārkvalifikācijas pasākumus kombinēt ar saīsinātu darba laiku vai bezdarbnieka pabalstiem un kā skartajiem darba ņēmējiem, piemēram, izmantojot pārejas uzņēmumus, varētu dot iespēju piedalīties attiecīgos pārkvalifikācijas pasākumos.

3.5.5. Dalībvalstis būtu arī jāmodina no savas puses izveidot atbilstīgas programmas un iekļaut tās savās valstu prasmju stratēģijās.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) 2021/2085, ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, groza attiecībā uz kopuzņēmumu “Mikroshēmas””

(COM(2022) 47 final – 2022/0033 (NLE))

(2022/C 365/07)

Ziņotājs: **Stoyan TCHOUKANOV**

Apspriešanās	Padome, 16.3.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	207/0/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pusvadītāji ir pamats spēcīgām ģeopolitiskajām interesēm, jo tie valstīm nodrošina priekšnoteikumus, lai tās varētu rīkoties (militāri, ekonomiski un rūpnieciski) un veicināt digitālo un zaļo pārkārtošanos. Tie ir būtisks faktors stratēģiskai un rūpnieciskai autonomijai.

1.2. Tāpēc EESK atbalsta stratēģisko mērķi palielināt Eiropas pusvadītāju ekosistēmas spēcīgumu un piekrist, ka Eiropai ir jāpiesaista investīcijas, lai izstrādātu un ražotu vismodernākās mikroshēmas, bet tā uzskata, ka spēcīgums būtu labāk sasniedzams, ja Eiropas pētniekus, inženierus un kvalificētu darbaspēku mudinātu palikt Eiropā, tostarp izmantojot finansiālus stimulus un konkurētspējīgas karjeras iespējas salīdzinājumā ar to, kas tiek piedāvāts Āzijā vai ASV.

1.3. Ņemot vērā steidzamo nepieciešamību rīkoties, ietekmes novērtējums netika veikts un nebija paredzēta sabiedriskā apspriešana tiešsaistē. EESK izmanto šo iespēju, lai paustu bažas par to, ka priekšlikumā nav ietekmes novērtējuma. EESK saprot, ka steidzamās situācijas dēļ standarta apjoma tehniskās ietekmes novērtējumam būtu bijis nepieciešams pārāk ilgs laiks, taču uzskata, ka Komisijai dinamiskas simulācijas nolūkā būtu bijis jānodrošina vismaz viena matrica, lai palīdzētu likumdevējiem un pilsoniskajai sabiedrībai paredzēt priekšlikuma iespējamo ietekmi.

1.4. EESK bažas par kopuzņēmumam “Mikroshēmas” piešķirto budžetu pastiprina tas, ka nav veikts ietekmes novērtējums, jo pilsoniskā sabiedrība nevar izstrādāt savu atzinumu par pamatojumu vai metodoloģiju, ko izmanto Komisija, lai noteiktu budžetu. Tiesību akta priekšlikuma finanšu pārskats, kas pievienots Mikroshēmu aktam, nav pietiekams.

1.5. EESK uzskata, ka intelektuālais īpašums ir būtiski svarīgs elements, lai kompensētu ES novatoru investīcijas un pētniecības centienus, vienlaikus apmierinot īstenotāju/lietotāju vajadzības, un lai dotu iespēju izstrādāt novatoriskus pusvadītājus un radīt stabilu, mūsdienīgu Eiropas mikroshēmu ekosistēmu, kas būtu jāmin priekšlikuma noteikumos, nevis tikai paskaidrojuma rakstā, kam nav juridiski saistošu seku.

1.6. Ierosinātais kopuzņēmums “Mikroshēmas” lielā mērā paredzēts, lai samazinātu nozares riskus un nenoteiktību, kas ir saistīti ar investīcijām pētniecības un inovācijas darbībās un jaunās tehnoloģijās, dalot riskus un nodrošinot investīciju paredzamību. ASV mikroshēmu ražotājs ir atklājis plānus ieguldīt līdz pat 88 miljardiem ASV dolāru visā Eiropā, īstenojot vērienīgu paplašināšanos, kuras mērķis ir samazināt nelīdzsvarotību pasaules pusvadītāju piegādes ķēdē, un tas liecina par ieguldītāju pozitīvo reakciju attiecībā uz ierosināto ES mikroshēmu aktu.

2. Ievads

2.1. Automašīnas, datori, viedtālruni, lietojumprogrammas un infrastruktūra veselībai, enerģētikai, drošībai, sakariem un rūpnieciskajai automatizācijai – pēdējos mēnešos daudzās nozarēs piegādes jau ir aizkavējušās. Iemesls tam ir tas, ka trūkst pusvadītāju, t. i., ļoti mazu komponentu, ar ko aprīkotas mūsu tehnoloģiskās ierīces.

2.2. Pusvadītāji ir pamats spēcīgām ģeopolitiskajām interesēm, jo tie valstīm nodrošina priekšnoteikumus, lai tās varētu rīkoties (militāri, ekonomiski un rūpnieciski) un veicināt digitālo un zaļo pārkārtošanos. Krievijas karam pret Ukrainu, visticamāk, vidējā termiņā un ilgtermiņā būs liela blakusietekme uz pusvadītāju nozari, kas ir ES digitālās suverenitātes būtiska prioritāte. Šī situācija ietekmēs neona, pallādijs un C₄F₆, trīs materiālu, kas mikroshēmām ir būtiski un neaizvietojami, ražošanu.

2.3. Pusvadītāju projektēšanas jomā dominē Amerikas Savienotās Valstis, turklāt 2021. gada janvārī ASV Kongress pieņēma “*Creating Helpful Incentives to Produce Semiconductors (CHIPS) for America Act*” (“Akts par noderīgu stimulu radīšanu pusvadītāju (MIKROSHĒMU) ražošanai Amerikai”). Āzijā ražošana ir īpaši koncentrēta Taivānā, un tā nodrošina aptuveni 70 % no kopējās produkcijas un 90 % no tehnoloģiski visattīstītākajiem mikroshēmu veidiem. Lai gan pašreizējais deficīts daļēji ir saistīts ar Covid-19 pandēmiju, nedrīkst aizmirst, ka svarīgs faktors ir ekonomiskā konkurence starp Vašingtonu un Pekinu. Šajā ekonomiskajā konkurencē Taivāna ieņem vadošo vietu minētajā tehnoloģiskajā konkurencē starp abām lielvarām.

2.4. Šajā saistībā ierosinātās regulas mērķis ir kopīgi izveidot modernu Eiropas mikroshēmu ekosistēmu, ietverot ražošanu. Ar to groza pašreizējos priekšlikumus, lai izmantotu Eiropas priekšrocības un novērstu pastāvošos trūkumus, attīstītu sekmīgu pusvadītāju ekosistēmu un noturīgu piegādes ķēdi, vienlaikus nosakot pasākumus, lai sagatavotos turpmākiem piegādes ķēdes traucējumiem, tos paredzētu un reaģētu uz tiem.

2.5. Priekšlikums *Padomes Regulai, ar kuru Regulu (ES) 2021/2085, ar ko izveido kopuzņēmumus pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa”, groza attiecībā uz kopuzņēmumu “Mikroshēmas”* (“priekšlikums”), papildina priekšlikumu Eiropas mikroshēmu aktam. Viens no ierosinātā mikroshēmu akta mērķiem ir izveidot iniciatīvu “Mikroshēmas Eiropai”, ar ko atbalstīt liela mēroga spēju veidošanu. Iniciatīvas darbības galvenokārt tiks īstenotas, izmantojot kopuzņēmumu “Mikroshēmas”, t. i., pārveidoto un pārsaukto kopuzņēmumu “Svarīgas digitālās tehnoloģijas”.

2.6. Iniciatīvai “Mikroshēmas Eiropai” no ES budžeta līdzekļiem tiks piešķirti līdz 3,3 miljardi EUR, tostarp 1,65 miljardi EUR no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” un 1,65 miljardi EUR no programmas “Digitālā Eiropa”. No šīs summas 2,875 miljardi EUR tiks piesaistīti ar kopuzņēmuma “Mikroshēmas” starpniecību.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Cilvēkkapitāls

3.1.1. EESK atzīmē, ka mērķis nav panākt pašpietiekamību, kas nav sasniedzams mērķis, jo piegādes ķēdēs ar trešām valstīm saglabājas spēcīga savstarpēja atkarība, bet gan paātrināt stratēģiskās autonomijas sasniegšanas procesu un reformēt globālo konkurences sistēmu, stiprinot ES kopējo rūpniecības politiku.

3.1.2. EESK atbalsta stratēģisko mērķi palielināt Eiropas pusvadītāju ekosistēmas spēcīgumu un piekūrīt, ka Eiropai ir jāpiesaista investīcijas, lai izstrādātu un ražotu vismodernākās mikroshēmas, bet tā uzskata, ka spēcīgums būtu labāk sasniedzams, ja Eiropas pētniekus, inženierus un kvalificētu darbaspēku mudinātu palikt Eiropā, tostarp izmantojot finansiālus stimulus un konkurētspējīgas karjeras iespējas salīdzinājumā ar to, kas tiek piedāvāts Āzijā vai ASV.

3.1.3. Viens no Mikroshēmu akta tiesību aktu kopuma mērķiem ir atbalstīt plaša mēroga spēju veidošanu, veicot ieguldījumus pārrobežu pētniecībā, lai ļautu attīstīt progresīvas un nākamās paaudzes pusvadītāju tehnoloģijas, tostarp uzsvāru liekot uz jaunizveidotiem un augošiem uzņēmumiem.

3.1.4. Priekšlikumā galvenā uzmanība pievērsta tam, lai tiktu atbalstītas investīcijas pārrobežu un atklātā veidā pieejamā pētniecības, izstrādes un inovācijas infrastruktūrā, kas izveidota Eiropas Savienībā. EESK atzīmē, ka, lai sasniegtu šos mērķus, ES jāspēj paļauties uz cilvēkkapitālu un pētniekiem, jo tikai viņi var attīstīt ES inovācijas potenciālu. EESK vēlas uzzināt, kādi konkrēti pasākumi tiek veikti, lai novērstu mūsu ES pētnieku interesi emigrēt ārpus ES un lai nodrošinātu viņu aktīvu līdzdalību paredzētajā kompetences centru tīklā visā Eiropā?

3.1.5. Pētnieki un jaunie inženieri kopumā uzskata, ka atalgojums un karjeras virzība ir labāka valstīs ārpus ES. Šajā saistībā EESK aicina Komisiju sniegt statistikas datus, kas ļautu novērtēt tendences saistībā ar intelektuālā darbaspēka emigrāciju uz citiem pētniecības un kompetences centriem. Ārvalstu speciālistu atzīšanas procesa paātrināšanas programma var piesaistīt šim projektam papildu resursus. Faktiski priekšlikuma mērķiem nebūs jēgas, ja nebūs pētnieku, inženieru un kvalificēta darbaspēka, kas vēlas strādāt un palikt ES.

3.2. Ietekmes novērtējums

3.2.1. Ņemot vērā steidzamo nepieciešamību rīkoties, ietekmes novērtējums netika veikts un nebija paredzēta sabiedriskā apspriešana tiešsaistē.

3.2.2. Steidzamība nav noliedzama. Kopš 2020. gada beigām ražotāji ir saskārušies ar komponentu, jo īpaši pusvadītāju, trūkumu. Šis trūkums ir saistīts ar vairākiem kumulatīviem faktoriem:

- ar Covid-19 izraisīto veselības krīzi saistīti ierobežojumi, kas apturēja ražošanu, izraisot piegāžu aizkavēšanos,
- klimatiskie apstākļi: smags sausums Taivānā ir būtiski ietekmējis pusvadītāju ražošanu, jo tai nepieciešams daudz ūdens,
- palielināts pieprasījums pēc elektroniskām iekārtām (datoriem utt.),
- elektrificētu transportlīdzekļu skaita pieaugums,
- pieaugoša interese par kriptovalūtu ieguvu, kam nepieciešami no pusvadītājiem izgatavoti grafikas procesori,
- 5G izvēršana, kam perifērās ierīcēs vajadzīgi pusvadītāji,
- ražotņu automatizācija kā daļa no "Rūpniecība 4.0" projektiem, kuros izmanto pusvadītājus.

3.2.3. EESK uzskata, ka steidzamība nav vienīgais jautājums, problēma ir tā, ka 70 % pusvadītāju ražo TSMC un Samsung Electronics. Saskaņoties ar lielo pieprasījumu, šiem uzņēmumiem par prioritāti jāizvirza konkrēti klienti, un jaunas ražotnes būvniecība ilgst no diviem līdz trīs gadiem ⁽¹⁾.

3.2.4. EESK izmanto iespēju paust bažas par to, ka priekšlikumā nav ietekmes novērtējuma. Eiropas Komisija 2021. gada aprīlī sāka Labāku tiesību akta programmu nolūkā "[apvienot spēkus], lai izstrādātu labākus tiesību aktus" ⁽²⁾. Ar to tiek ieviesta pieeja "viens pieņemts – viens atcelts", kas no 2022. gada kļūs par ES politikas būtisku asi.

3.2.5. EESK saprot, ka steidzamās situācijas dēļ standarta apjoma tehniskās ietekmes novērtējumam būtu bijis nepieciešams pārāk ilgs laiks, un praksē tas būtu nelietderīgs, taču tā uzskata, ka Komisijai dinamiskas simulācijas nolūkā būtu bijis jānodrošina vismaz viedā matrica, lai palīdzētu likumdevējiem un pilsoniskajai sabiedrībai paredzēt priekšlikuma iespējamo ietekmi.

3.2.6. Ietekmes novērtējuma trūkums negatīvi ietekmē EESK iespēju izstrādāt savu atzinumu par pamatojumu un metodoloģiju, ko Komisija izmantojusi, lai noteiktu budžetu kopuzņēmumam "Mikroshēmas". Arī tiesību akta priekšlikuma finanšu pārskats, kas pievienots Mikroshēmu aktam, nav pietiekams. Pilsoniskajai sabiedrībai ir precīzi un konkrēti jāzina, no kurienes nāk finansējums un kur to izlieto.

⁽¹⁾ *Journal du Net*. 2/11/2021.

⁽²⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Labāks regulējums: apvienojam spēkus, lai izstrādātu labākus tiesību aktus", COM/2021/219 final.

3.3. Intelektuālais īpašums

3.3.1. Intelektuālais īpašums (Ī) ir īpaši pārslogots termins. Visplašākajā nozīmē tās ir jebkādas zināšanas, kas kādam pieder. Kā piemērs ir patents. Ar patentu tiek atzītas zināšanu īpašumtiesības un nodrošināti to aizsardzības nosacījumi.

3.3.2. Tomēr pusvadītāju nozarē šis termins labi saprotams kā projektēšanas vai verifikācijas vienība, kas ir fasēta un pieejama licencēšanai. Pusvadītāju Ī (SIP) un dizainparauga Ī (DIP) parasti ir viens un tas pats, un tos bieži dēvē tikai par Ī, Ī blokiem vai Ī pamatu. Tas ir dizainparauga viena vienība, piemēram, procesors, kas ir iepriekš pārbaudīta un var tikt iekļauta kādā citā dizainparaugā.

3.3.3. Praksē juridiskie un vadības centieni, kas vajadzīgi, lai risinātu sarunas par licencēm, bieži vien pārsniedz arī Ī dizainparaugu licencēšanas ieguvumus. Tāpēc pusvadītāju uzņēmumi bieži vien ir izmantojuši savu intelektuālo īpašumu patentu veidā. Apjomīgus patentu portfeļus var izmantot gan konkurences ierobežošanai, gan to konkurētspējas uzlabošanai, veicot savstarpēju licencēšanu.

3.3.4. Priekšlikuma paskaidrojuma rakstā ir atsauce uz “lietotāju kopienu [plašu sadarbību] ar [...], intelektuālā īpašuma”, tajā ir minēti Ī lietotāji, bet nav minēts Ī tiesību īpašnieks. Turklāt tajā ir teikts, ka “[kompetences] centri veicinās atklātu, pārredzamu un nediskriminējošu piekļuvi projektēšanas infrastruktūrai un izmēģinājuma līnijām un to efektīvu izmantošanu”.

3.3.5. Tāpēc EESK vēlas noskaidrot, vai “nediskriminējoša piekļuve” attiecas uz FRAND SEP licencēšanas pieeju. Ja tā ir, priekšlikumam būtu jānodrošina līdzsvarota un pragmatiska pieeja FRAND licencēšanai, kas vērsta uz lielāku pārredzamību un līdzsvara atrašanu, kas pienācīgi kompensētu ES novatoru vajadzības, vienlaikus apmierinot arī īstenotāju/lietotāju vajadzības un veicinot inovācijas virzību.

3.3.6. Visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi, EESK uzskata, ka intelektuālais īpašums ir īpaši būtisks elements priekšlikuma mērķu sasniegšanā, tādējādi tas būtu skaidri jānorāda priekšlikuma noteikumos, nevis tikai paskaidrojuma rakstā, kam nav juridiski saistošu seku.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par fluorētajām siltumnīcefekta gāzēm, ar kuru groza Direktīvu (ES) 2019/1937 un atceļ Regulu (ES) Nr. 517/2014”

(COM(2022) 150 final – 2022/0099 (COD))

(2022/C 365/08)

Ziņotājs: **Kęstutis KUPŠYS**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 5.5.2022. Padome, 10.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	31.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	140/1/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Regulas par fluorētām gāzēm (Regula (ES) Nr. 517/2014)⁽¹⁾ pārskatīšana, ko Komisija ierosināja 2022. gada 5. aprīlī⁽²⁾, ir solis pareizajā virzienā. EESK uzskata, ka ir vajadzīgi vērienīgāki mērķi, lai nodrošinātu, ka nākamajās desmitgadēs Eiropas uzņēmumi un mājsaimniecības netiek apgrūtinātas ar klimata mērķu aprīkojumu, un lai ES, liekot lietā labākos zaļos tehnoloģiskos risinājumus, saglabātu līderību klimata politikas jomā.

1.2. Daudziem daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem (HFC) ir ievērojams globālās sasilšanas potenciāls (GWP). Tāpēc spēkā esošā Komisijas priekšlikuma uzlabošana paver papildu iespēju būtiski samazināt tiešo ietekmi uz klimatu, ierobežojot daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu ar lielu globālās sasilšanas potenciālu izmantošanu un tieši pārejot uz alternatīvām, kam ir mazs globālās sasilšanas potenciāls un kas nesatur fluorētās gāzes.

1.3. Siltumsūkņiem, telpu gaisa kondicionētājiem, dzesinātājiem un dzesēšanas iekārtām ir pieejamas alternatīvas, proti, dabīgi aukstumaģenti ar mazu globālās sasilšanas potenciālu. EESK atbalsta aizliegumu pēc 2030. gada šajās iekārtās izmantot aukstumaģentus, kuru GWP > 5. Komiteja uzskata, ka sektorālais aizliegums ir skaidrs vēstījums tirgum. Tas arī ir administratīvi viegli īstenojams, un risks, ka to varēs apiet, ir neliels.

1.4. Komiteja visnotaļ iesaka apvienot REPower EU⁽³⁾ mērķi un fluorētu siltumnīcefekta gāzu izmantošanas pakāpenisku izbeigšanu, lai it īpaši siltumsūkņu jomā nodrošinātu aukstumaģentus ar pēc iespējas mazāku globālās sasilšanas potenciālu. EESK uzskata, ka bažas par tirgus traucējumiem, kuri varētu rasties šīs nozares dēļ, nav pamatotas, jo nozarē tiek palielināta ražošanas jauda, kuras pamatā galvenokārt būs dabīgi aukstumaģenti. Eiropas Savienībai paveras viennozīmīga iespēja radīt paraugu globālu zaļo standartu noteikšanai.

1.5. Tika prognozēts, ka kvotu sistēma atturēs izmantot gāzes ar lielu globālās sasilšanas potenciālu, taču šī sistēma nav pietiekami palīdzējusi mainīt tirgu. Vērojams, ka nelikumīga šo gāzu tirdzniecība vēršas plašumā, lai apmierinātu pastāvīgo tirgus pieprasījumu. Komiteja aicina izveidot mehānismu, kas palielinātu ienākumus no kvotu pārdošanas. Šos ieņēmumus var paredzēt tādiem mērķiem kā muitas kontroles pastiprināšana dalībvalstu līmenī, alternatīvu, kam ir mazs globālās sasilšanas potenciāls, ieviešana un pietiekamas apmācības nodrošināšana attiecīgo iekārtu uzstādītājiem.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 517/2014 (2014. gada 16. aprīlis) par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 842/2006 (OV L 150, 20.5.2014., 195. lpp.).

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2022:150:FIN>

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2022:108:FIN>

1.6. Ļoti svarīgi ir apmierināt ar daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu alternatīvām saistītās apmācības vajadzības. Kvalificēti tehniķi, kā arī kvalifikācijas, sertifikācijas un reģistrācijas shēmas ir būtiski faktori, lai veicinātu dabīgo aukstumaģentu ar mazu globālās sasilšanas potenciālu izmantošanu.

2. Vispārīgas piezīmes

Ievads

2.1. Fluorētas gāzes ir svarīgas siltumnīcefekta gāzes (SEG). Ja nebūtu regulējuma, daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu emisijas līdz 2100. gadam varētu paaugstināt vidējo globālo temperatūru par 0,35–0,5 °C. Šo emisiju novēršana būtiski ietekmētu globālās sasilšanas ierobežošanu. Tā kā termiņš ir tuvu (2050. gads), daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu emisiju samazināšana būtu ārkārtīgi efektīvs līdzeklis klimata krīzes pārvarēšanai⁽⁴⁾.

2.2. Daudziem daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem (HFC) ir ievērojams globālās sasilšanas potenciāls (GWP). Trifluormetāns (HFC-23) ir izplatītākais zināmais daļēji halogenētais fluorogļūdeņradis ar globālās sasilšanas potenciālu 14 600, t. i., viens kilograms trifluormetāna planētu silda gandrīz tikpat daudz kā 15 tonnas CO₂. Trifluormetāna koncentrācija atmosfērā pieaug satraucoši strauji: no 21 ppt 2008. gadā līdz vēl nebijuši augstam rādītājam, proti, 35 ppt šobrīd⁽⁵⁾.

2.3. Cita līdzīga gāze – sēra heksafluorīds (SF₆), ko plaši izmanto kā izolācijas gāzi sadales iekārtās – tiek uzskatīta par viskaitīgāko fluorēto siltumnīcefekta gāzi, jo tās globālās sasilšanas potenciāls ir 25 200. Tipiska siltumapgādes un aukstumapgādes ierīce, kas 2022. gadā tika pārdota mājāsaimniecībām Eiropas Savienībā, var saturēt fluorētas siltumnīcefekta gāzes, kuru globālās sasilšanas potenciāls pārsniedz 700, un tas nozīmē, ka vienā iekārtā esošā aukstumaģenta (aptuveni 0,5 kg) radītais CO₂ pēdas nospiedums ir 0,35 tonnas.

2.4. Kopumā fluorētas siltumnīcefekta gāzes rada aptuveni 2,5 % no visām ES siltumnīcefekta gāzu emisijām.

2.5. Ozona slāni noārdošas vielas noārda ozona slāni un silda klimatu. Dažas no tām ir aizstātas ar daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem, kas neizraisa ozona slāņa noārdīšanu, bet joprojām izraisa klimata sasilšanu. EESK pieņēma attiecīgo atzinumu⁽⁶⁾ par Regulu par ONV⁽⁷⁾.

2.6. Regulas par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm mērķis ir samazināt šo gāzu emisijas, cita starpā pakāpeniski samazinot daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanu Eiropas Savienībā. Saskaņā ar Monreālas protokolu pakāpeniska atteikšanās no daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanas notiek arī visā pasaulē. Abām regulām – Regulai par ONV un Regulai par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm – ir jānodrošina, ka Savienība pilda savas saistības saskaņā ar minēto protokolu.

2.7. Spēkā esošās Regulas par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm mērķis ir Eiropas Savienībā līdz 2030. gadam samazināt šo gāzu emisijas par divām trešdaļām salīdzinājumā ar 2014. gada līmeni. Komisija norādījusi, ka saskaņā ar Klimata aktu jaunais priekšlikums – it īpaši ar šādām politikas iniciatīvām – sekmēs emisiju samazināšanu par vismaz 55 % līdz 2030. gadam un Eiropas virzību uz klimatneitralitāti 2050. gadā:

- augstāku mērķu sasniegšana,
- izpildes panākšanas un īstenošanas uzlabošana,
- visaptverošāka uzraudzība,
- Monreālas protokola ievērošanas nodrošināšana.

⁽⁴⁾ <https://acp.copernicus.org/articles/13/6083/2013/acp-13-6083-2013.pdf>

⁽⁵⁾ Šajā gadījumā "ppt" nozīmē "triljonā daļa". Dati no *Advanced Global Atmospheric Gases Experiment*.

⁽⁶⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par ozona slāni noārdošām vielām un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1005/2009" (skatīt šā *Oficiālā Vēstneša* 50. lpp.).

⁽⁷⁾ Regula (EK) Nr. 1005/2009 par ozona slāni noārdošām vielām (Regula par ONV) (OV L 286, 31.10.2009., 1. lpp.).

Fluorētas siltumnīcefekta gāzes zaļā kursa kontekstā

2.8. Priekšlikumā par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm ir izvirzīti augsti mērķi attiecībā uz pakāpenisku atteikšanos no daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanas un iekļauti vairāki jauni aizliegumi attiecībā uz tirgus produktiem un iekārtām. Tas nozīmē, ka iekārtas un ražojumi, kas rada fluorētas siltumnīcefekta gāzes ar lielu globālās sasilšanas potenciālu, pakāpeniski izzudīs no tirgus. Komiteja tomēr uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi veicināt tiešu pāreju uz risinājumu, kas nesatur fluorētas siltumnīcefekta gāzes un kam ir iespējami mazs globālās sasilšanas potenciāls, un atteikties no starpposma risinājumiem. ES tirgus pierāda, ka tas ir iespējams, un Eiropas Savienībai būtu jārada piemērs.

2.9. Ļoti svarīgi ir izvirzīt augstākus mērķus, lai nodrošinātu, ka Eiropas uzņēmumi un mājsaimniecības nākamajās desmitgadēs netiek apgrūtinātas ar klimatakaitīgu aprīkojumu. Svarīgi ir arī saglabāt ES līderību klimata politikas jomā, liekot lietā labākos zaļos tehnoloģiskos risinājumus visās jomās, kurās izmanto fluorētas siltumnīcefekta gāzes.

2.10. Pakāpeniska atteikšanās no daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem ir ļoti rentabls veids, kā veicināt klimata aizsardzības mērķu sasniegšanu. 2022. gada martā publicētajā izvērtējuma galīgajā ziņojumā⁽⁸⁾ teikts, ka emisijas samazināšanas izmaksas (..) bija vidēji aptuveni 6 EUR par tonnu CO₂ ekvivalenta.

2.11. Siltumsūkņi, telpu gaisa kondicionētāji, dzesinātāji un dzesēšanas iekārtas ir iekārtas un sistēmas, kam ir pieejamas alternatīvas, proti, dabīgi un cita veida aukstumaģenti ar mazu globālās sasilšanas potenciālu. EESK atbalsta aizliegumu pēc 2030. gada šajās iekārtās izmantot aukstumaģentus, proti, fluorētas siltumnīcefekta gāzes, kuru GWP > 5. Komiteja uzskata, ka sektorāli aizliegumi sūta skaidru vēstījumu tirgum. Tie arī ir administratīvi viegli īstenojami, un risks, ka tos varēs apiet, ir neliels. Pamatojoties uz 16. panta 4. punkta noteikumiem, *ad hoc* atbrīvojumus varētu piešķirt, ja daļēji halogenēti fluorogļūdeņraži ir tehniski nepieciešami.

2.12. Dažiem lietojumiem tirgū jau ir pieejami daļēji halogenēta fluorogļūdeņraža aizstājēji, tostarp propāns (GWP 0,02) un amonjaks (GWP 0). Komiteja aicina palielināt pētniecības izdevumus, lai varētu izmantotu šos risinājumus, kuru globālās sasilšanas potenciāls ir nulle.

2.13. Vienīgais ilgtspējīgais ES politikas pasākums būtu “zaļās aukstumapgādes” pieeja, kas apvieno dabiskus aukstumaģentus, kuriem ir īpaši mazs globālās sasilšanas potenciāls (GWP < 5), un energoefektīvas ierīces. Visa veida fluorēto siltumnīcefekta gāzu maisījumi, pat ar mazu globālās sasilšanas potenciālu, ir saistīti ar problēmām ekspluatācijā (it īpaši tas attiecas uz pārstrādi un pārgūšanu) un ievērojami sarežģī uzturēšanu un apkopi. Tādēļ šādus maisījumus nevajadzētu izmantot.

2.14. Esošās siltumapgādes un aukstumapgādes sistēmas ir jāuztur un jāapkopj, izmantojot pašlaik pieejamos daļēji halogenētos fluorogļūdeņražus. Rīcības plāns *Repower EU*, kurā izvirzīts mērķis līdz 2030. gadam panākt, ka Eiropā tiek izmantoti 30 miljoni siltumsūkņu, radīja pamatotas ieinteresēto personu bažas⁽⁹⁾. Nozares pārstāvji uzskata, ka ierosinātie jaunie noteikumi Regulā par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm varētu palēnināt centienus nodrošināt tik ļoti vajadzīgo siltumsūkņu izmantošanu Eiropā.

2.15. Komiteja uzskata, ka daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu agrīna aizliegšana jaunās siltumsūkņu iekārtās nodrošinās, ka siltumsūkņu uzstādīšanu neapdraudēs nespēja nodrošināt daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu piegādi esošo iekārtu apkalpošanai. Šāds aizliegums palīdzēs nepieļaut, ka daļēji halogenēti fluorogļūdeņraži joprojām paliek piesaistīti lielam daudzumam HCV krātuvju. Saistībā ar daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu krātuvēm ir jāisteno pārvaldības un iznīcināšanas pasākumi; ja tam netiks pievērsta pienācīga uzmanība, daļēji halogenēta fluorogļūdeņraža noplūde no iekārtām to kalpošanas beigās ļoti negatīvi ietekmēs klimatu.

2.16. Tirgū pieejamie fluorogļūdeņražu ar lielu globālās sasilšanas potenciālu krājumi ir ārkārtīgi bīstami: aukstumaģenti ar lielu globālās sasilšanas potenciālu tiek plaši izmantoti esošo iekārtu uzturēšanai, lai regulāri kompensētu pastāvīgās emisijas (noplūdes rādītājs var sasniegt 15–20 % gadā), ko varētu novērst ar tehnikas progresu.

2.17. Tāpēc Komiteja visnotaļ mudina apvienot *REPower EU* mērķi un fluorētu siltumnīcefekta gāzu izmantošanas pakāpenisku izbeigšanu, lai nodrošinātu aukstumaģentus ar iespējami mazāku globālās sasilšanas potenciālu. Lai izprastu siltumsūkņu skaitu (septiņos gados pakāpeniski uzsākt 30 miljonu siltumsūkņu izmantošanu), varētu izmantot

⁽⁸⁾ Pieejams šeit: https://ec.europa.eu/clima/system/files/2022-04/f-gas_evaluation_report_en.pdf.

⁽⁹⁾ <https://www.coolingpost.com/world-news/f-gas-quota-cuts-will-hit-heat-pump-ambitions/>

Starptautiskās Enerģētikas aģentūras novērtējumā minētos skaitļus par stāvokli visā pasaulē: 2020. gadā apkurei tika izmantoti 180 miljoni siltumsūkņu, un pēdējos piecos gados to skaits pasaulē katru gadu bija pieaudzis par gandrīz 10 %. Starptautiskās Enerģētikas aģentūras izstrādātais neto nulles emisiju scenārijs līdz 2050. gadam paredz, ka uzstādīto siltumsūkņu skaits līdz 2030. gadam sasniegs 600 miljonus. ES daļa no šī skaitļa pilnībā atbilst ES mājsaimniecību īpatsvaram pasaules mājsaimniecību kopskaitā.

2.18. EESK uzskata, ka bažas par tirgus traucējumiem, kuri varētu rasties šīs nozares dēļ, nav pamatotas, jo siltumsūkņu ieviešanas grafiks lielā mērā atbilst nozarē vērojamajam ražošanas jaudas pieaugumam, kura pamatā galvenokārt būs (it īpaši dabīgi) aukstumaģenti ar ļoti mazu globālās sasilšanas potenciālu. Eiropas Savienībai paveras viennozīmīga iespēja radīt paraugu globālu zaļo standartu noteikšanai.

2.19. Ņemot vērā iepriekš minētos faktorus, EESK iesaka priekšlikumu pārskatīt Regulu par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm papildināt šādi:

- izvirzīt augstus mērķus attiecībā uz pakāpenisku atteikšanos no daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanas, lai panāktu atbilstību Parīzes nolīguma 1,5 °C scenārijam,
- noteikt aizliegumu izmantot HFC-404A (ar globālās sasilšanas potenciālu 4 728) un citus daļēji halogenētus fluorogļūdeņražus ar lielu globālās sasilšanas potenciālu,
- samazināt nozaru robežvērtības (globālās sasilšanas potenciāls 150) līdz zemākajai iespējamajai robežvērtībai, kas iespējama attiecīgajai tehnoloģijai,
- veicināt stimulu shēmas un publisko iepirkumu tām alternatīvām, kas nesatur fluorētās siltumnīcefekta gāzes,
- paredzēt atbalstu dalībvalstu centieniem stimulēt zaļākus risinājumus ar ļoti mazu globālās sasilšanas potenciālu (un, ja iespējams, bez fluorētām siltumnīcefekta gāzēm).

Ar vides aizsardzību saistīti apsvērumi

2.20. Pārejā uz dabīgiem aukstumaģentiem ar ļoti mazu globālās sasilšanas potenciālu vai daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem ar mazu globālās sasilšanas potenciālu nebūtu pieļaujama pārveidošanās par tādām vielām kā hidrofluorolefīni, jo tiem sadaloties rodas tādas vielas kā, piemēram, kaitīga trifluoretiķskābe. Tā un citas polifluorētas un perfluorētas alkilvielas tiek dēvētas par “mūžīgām ķīmiskām vielām”, jo tās nevar atdalīt no vides⁽¹⁰⁾. Ievērojot piesardzības principu, būtu skaidri jānorāda uz saikni ar Komisijas ierosinātajiem pasākumiem, kas minēti tās ierosinātajā “Nulles piesārņojuma rīcības plānā”⁽¹¹⁾.

2.21. Pakāpeniski atsakoties no daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem, pienācīga uzmanība būtu jāvelta vielām, kas tos aizstāj. EESK aicina nepieļaut jaunus fluorētu siltumnīcefekta gāzu aizstājējus, kas globālās sasilšanas potenciāla problēmas vietā vienkārši rada citas ar vides aizsardzību saistītas problēmas. Tā vietā Komiteja aicina uzņemties atbildību un virzīt pāreju uz patiesi klimatam un videi nekaitīgām dabiskām alternatīvām, kas nesatur fluorētas siltumnīcefekta gāzes. Nepietiek ar norādi uz Eiropas REACH procesu, jo šis process atpauzē un laikus neaizliedz bīstamus fluorētu siltumnīcefekta gāzu aizstājējus.

Nelikumīga tirdzniecība

2.22. Nelikumīga daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu tirdzniecība ir būtiska problēma Eiropas Savienībā. Lai gan to ir grūti izteikt skaitļos, ir skaidrs, ka nelikumīgas daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu tirdzniecības apjoms ir ievērojams. Dažādas analīzes liecina, ka nelikumīgs imports veido gandrīz trešo daļu no likumīgā ES tirgus⁽¹²⁾.

2.23. Tika prognozēts, ka kvotu sistēma atturēs izmantot gāzes ar lielu globālās sasilšanas potenciālu, taču šī sistēma nav pietiekami palīdzējusi mainīt tirgu. Vērojams, ka nelikumīga šo gāzu tirdzniecība vēršas plašumā, lai apmierinātu nepārtraukto tirgus pieprasījumu. Šis norises pastiprina EESK argumentu, ka gāzes ar lielu globālās sasilšanas potenciālu ir pilnībā aizliedzamas.

⁽¹⁰⁾ Skatīt: <https://www.umweltbundesamt.de/publikationen/persistent-degradation-products-of-halogenated>.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 400 final, “Ceļš uz veselīgu planētu itin visiem: ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns”.

⁽¹²⁾ Sk. Starptautiskās Enerģētikas aģentūras (2022. gads) ziņojumu *Europe's most chilling crime – the illegal trade in HFC refrigerant gases*. Pieejams tīmekļa vietnē: <https://eia-international.org/report/europes-most-chilling-crime/>. Aplēses par fluorētu siltumnīcefekta gāzu nozari pieejamas tīmekļa vietnē: https://www.fluorocarbons.org/wp-content/uploads/2020/09/EFCTC_Press-Release_EN-2.pdf.

2.24. Diemžēl priekšlikumā nelikumīgai daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu tirdzniecībai netiek vēlēta pienācīga uzmanība. EESK aicina nodrošināt pārredzamību un daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu pilnīgu izsekojamību visā piegādes ķēdē. Ir ierosināti risinājumi, kuru pamatā ir QR kods, un Komiteja uzskata, ka tas ir izmaksu ziņā efektīvs veids, kā risināt šo problēmu.

2.25. EESK uzskata, ka arī e-komercijas jomā būtu vēl vairāk jāuzlabo daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu piegādes kontrole. Komiteja aicina aizliegt fluorētu siltumnīcefekta gāzu pārdošanu tiešsaistes tirdzniecības vietās vai ieviest obligātu sertifikāciju uzņēmumiem, kas tiešsaistē lielā daudzumā pārdod fluorētas siltumnīcefekta gāzes.

2.26. Būtu jāsauglabā stingra kontrole pār visu daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu importu un eksportu, tostarp gāzēm, kas paredzētas mērķiem, uz kuriem neattiecas pakāpeniska izmantošanas pārtraukšana (piemēram, tas attiecas uz izmantošanu kā ievadresursu, kā arī uz iznīcināšanu, reeksportu vai citiem lietojumiem, kam piešķirts atbrīvojums). Uzņēmumiem vajadzētu būt derīgai reģistrācijai fluorēto siltumnīcefekta gāzu portālā, lai izvairītos no tā, ka uzņēmuma gadījumi tiek izmantoti nelikumīgas tirdzniecības veicināšanai. Komiteja brīdina, ka 20. panta 4. punktā iekļautais uzņēmumu saraksts rada licencēšanas sistēmas nepilnības, kuras noteikti centīsies izmantot nelegālie tirgotāji.

2.27. Lai varētu paaugstināt valstu muitas iestāžu rīcības efektivitāti, Komiteja aicina pieņemt pamatnostādnes par Eiropas Savienībā nelikumīgi ievesto un konfiscēto produktu, konteineru un iekārtu iznīcināšanu un par dalībvalstīm piešķiramo finansējumu to iznīcināšanai, ja to iznīcināšana ir dalībvalstu izraudzītais risinājums.

2.28. Centieni apkarot fluorēto siltumnīcefekta gāzu nelikumīgu tirdzniecību un iznīcināšanu būtu jāsauc par priekšlikumiem Direktīvā par vides krimināltiesisko aizsardzību⁽¹³⁾, kuras mērķis ir efektīvāk aizsargāt vidi, uzliekot dalībvalstīm pienākumu veikt krimināltiesiskus pasākumus un veicinot pārrobežu sadarbību⁽¹⁴⁾.

Kvotas un resursu sadale

2.29. Tūkstošiem jaunu dalībnieku ir saņēmuši daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu kvotas importam ES tirgū. Daudziem dalībniekiem Eiropas Savienībā nav pieejama infrastruktūra, kas dotu iespēju izpildīt regulas prasības attiecībā uz importēto daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu rekuperāciju, pārstrādi un reģenerāciju.

2.30. EESK atzinīgi vērtē jaunus nosacījumus piešķirto kvotu reģistrēšanai un saņemšanai, taču Komiteja uzskata, ka ir iespējams palielināt piešķiršanas maksu, lai labāk atspoguļotu reālās oglekļa cenas.

2.31. Skaidrs, ka kvotas maksa 3 euro par tonnu CO₂ ekvivalenta ir pārāk zema, lai ne tikai nodrošinātu pienācīgus ienākumus, bet arī atturētu no daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanas un ātrāk ieviestu dabīgus aukstumaģentus.

2.32. EESK arī aicina atkārtoti izvērtēt, kā tiek izmantoti finanšu resursi, kas tiek iegūti no kvotu pārdošanas.

2.33. Komiteja ir pārliecināta, ka šie ieņēmumi būtu jāparedz tiešai izmantošanai šādiem mērķiem:

- veicināt pētniecību par alternatīvām, kam ir mazs globālās sasilšanas potenciāls, it īpaši par dabīgiem aukstumaģentiem,
- atbalstīt dalībvalstu iestāžu centienus uzraudzīt tirgu,
- attīstīt prasmes un palielināt informētību, tostarp rīkot galapatērētāju izpratnes vairošanas kampaņas,
- atbalstīt gan ārkārtas, gan vidēja termiņa apmācību esošajam un topošajam darbaspēkam.

Apmācība

2.34. Ļoti svarīgi ir apmierināt ar daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu alternatīvām saistītās apmācības vajadzības. Kvalificēti tehniķi, kā arī kvalifikācijas, sertifikācijas un reģistrācijas shēmas ir būtiski faktori, lai veicinātu dabīgo aukstumaģentu ar mazu globālās sasilšanas potenciālu izmantošanu. Sertifikācija vajadzīga ne tikai attiecībā uz fluorētām siltumnīcefekta gāzēm, bet arī fluorētu siltumnīcefekta gāzu alternatīvām. EESK aicina sertifikācijas programmās noteikt, ka obligāti jāapliecina kompetence dabīgu aukstumaģentu jomā.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/info/files/proposal-directive-european-parliament-and-council-protection-environment-through-criminal-law-and-replacing-directive-2008-99-ec_lv

⁽¹⁴⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko paredz noteikumus par vides krimināltiesisko aizsardzību un ar ko aizstāj Direktīvu 2008/99/EK" (COM(2021) 851 final – 2021/0422 (COD)) (OV C 290, 29.7.2022., 143. lpp.).

2.35. Apmācība un sertifikācija ir ar subsidiaritāti saistīts jautājums, un tām ir jāatbilst valstīs jau izveidotajām shēmām. Priekšlikumā dalībvalstīm tiek dots viens gads savu programmu atjaunināšanai, proti, alternatīvu iekļaušanai, un daži tirgus dalībnieki pauž bažas, ka tas ir diezgan īss termiņš. Termiņš ir svarīgs, bet svarīgi ir arī skaidri mērķi. EESK iesaka valstu plānos paredzēt saistības ar skaidriem galveniem darbības rādītājiem, piemēram, līdz 2025. gadam apmācīt 50 % iekārtu uzstādītāju.

Globālais tvērums

2.36. Saskaņojot ar Monreālas protokolu, būtu jāņem vērā tas, ka Kigali grozījums būs jāstiprina salīdzinoši tuvu nākotnē, lai varētu sasniegtu globālos neto nulles mērķus.

2.37. Šajā sakarā jānorāda, ka ES dod nozīmīgus impulsus visā pasaulē saistībā ar Monreālas protokolu. Uz priekšlikumu jaunajai Eiropas regulai par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm uzmanīgi raugās visi globālie dalībnieki. Kigali grozījuma pieņemšana bija labs pirmais solis pareizajā virzienā, tomēr ir vajadzīgi agrāki un vērienīgāki pasākumi, kuru mērķis ir pakāpeniska atteikšanās no daļēji halogenētu fluorogļūdeņražu izmantošanas. ES varētu efektīvāk likt lietā savu globālo ietekmi, izmantojot tā dēvēto "Briseles efektu".

2.38. Tāpēc EESK uzskata, ka Monreālas protokola satvarā ir steidzami jāsāk sarunas, lai paātrinātu progresu Kigali grozījuma stiprināšanā, ES līmenī izstrādājot vērienīgus Regulas par par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm pārskatīšanas priekšlikumus, kas kalpotu kā orientieris un atbilstu Parīzes nolīgumā paredzētajam 1,5 °C scenārijam.

Pārredzamība un iekļaušana

2.39. Neraugoties uz to, ka debatēm par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm ir būtiska nozīme vairākās svarīgās vērtības radīšanas ķēdēs, debates par politiku joprojām norit tikai ekspertu aprindās. Būtu jācenšas paplašināt šīs debates, iesaistot tajās visas ieinteresētās personas un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus. Jaunajā Regulā par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm būtu jāparedz, ka vismaz divas reizes gadā ES līmenī un katrā dalībvalstī tiek organizēts konsultāciju forums.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par ozona slāni noārdošām vielām un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1005/2009”

(COM(2022) 151 final – 2022/0100 (COD))

(2022/C 365/09)

Ziņotājs: **Jacob PLAT**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 2.5.2022. Eiropas Savienības Padome, 10.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	31.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	123/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu pārskatīt Regulu (EK) Nr. 1005/2009 ⁽¹⁾, kas ir nodrošinājusi ozona slāni noārdošu vielu (ONV) ievērojamu samazināšanu, taču ir iespējami vēl turpmāki samazinājumi. Nedaudzās ONV, kas joprojām ir atļautas, tiek izmantotas citu ķīmisko vielu ražošanā, kā ugunsdrošības aģenti īpašos pielietojumos, piemēram, lidmašīnās, un laboratorijās analīžu veikšanai. Tomēr pašlaik jau novecojusī ONV izmantošana par izolācijas putu izpūšanas aģentiem joprojām ir aktuāla, jo daudzas no šīm putām joprojām atrodas ēkās. Tā kā nākamajās desmitgadēs to dzīves cikls tuvosies noslēgumam, tās tiks likvidētas, un tas varētu radīt emisijas. Regulas pielāgošana, lai to labāk saskaņotu ar Eiropas zaļo kursu ⁽²⁾, un tās struktūras uzlabošana ir labas iniciatīvas.

1.2. EESK atbalsta šīs regulas saskaņošanu ar regulu par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm (Regula (ES) Nr. 517/2014) ⁽³⁾. Ir svarīgi, lai šo regulu galvenie noteikumi būtu savstarpēji saskaņoti (piemēram, attiecībā uz muitas kontroli, noplūdes noteikumiem un definīcijām).

1.3. Ņemot vērā dažādos pieejamos ziņojumus un veikto novērtējumu, EESK konstatē, ka spēkā esošā regula ((EK) Nr. 1005/2009) atbilst iepriekš izvirzītajiem mērķiem. Tomēr Komiteja arī uzskata, ka ir jāpalielina ieceru vērienīgums, lai varētu sasniegt zaļā kursa mērķus un vienlaikus nodrošināt iedzīvotājiem visefektīvāko aizsardzību pret toksiskām, vēzi izraisošām vielām. Tāpēc EESK atbalsta priekšlikumā paredzētos pasākumus ONV emisiju turpmākai samazināšanai.

1.4. Laba uzraudzība un reģistrācija ir nozīmīgi elementi, lai sasniegtu labus rezultātus. EESK atbalsta ieceri izveidot uzraudzības sistēmu, kas ir pēc iespējas pārredzamāka un ko vajadzības gadījumā varētu pielāgot nepieciešamībai darbības jomu paplašināt un tajā iekļaut, piemēram, jaunas ONV, uz kurām pašreizējā regula neattiecas. Būtu jācenšas radīt vispārēju sistēmu, kas piemērojama visās dalībvalstīs. Tomēr, ņemot vērā ES pašreizējo vadošo lomu, šai reģistrācijas un uzraudzības sistēmai vajadzētu būt viegli īstenojamai arī trešajās valstīs.

⁽¹⁾ OV L 286, 31.10.2009, 1. lpp.

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=LV>

⁽³⁾ OV L 150, 20.5.2014, 195. lpp.

1.5. EESK arī aicina līdz minimumam samazināt izņēmumu skaitu attiecībā uz aizliegumiem un atkāpes no aizliegto vielu saraksta paredzēt tikai izņēmuma un nepieciešamības gadījumā. Lai izvairītos no ļaunprātīgas izmantošanas un līdz ar to no situācijas pasliktināšanās, būtu stingri jākontrolē to vielu izmantošana, uz ko attiecas izņēmumi.

1.6. EESK vērs uzmanību uz bīstamo un neatrisināto problēmu, kas saistīta ar liela daudzuma ONV uzkrāšanos vecās iekārtās un izolācijas putās, bet tajā pašā laikā neviena starptautiska konvencija nereglamentē ONV resursu apsaimniekošanu vai iznīcināšanu. Komiteja aicina steidzami rīkoties, lai dalībvalstīs ieviestu efektīvus tiesību aktus attiecībā uz ONV noplūdes novēršanu un tādā veidā likvidētu draudus atmosfēras videi un iedzīvotāju dzīves apstākļiem.

1.7. Ideālā gadījumā ONV apsaimniekošanai vajadzētu būt daļai no atkritumu apsaimniekošanas sistēmas (kontrolē, savākšana, atgūšana un apstrāde), ko jau veido visaptveroši politikas pasākumi, tiesību akti un noteikumi attiecībā uz konkrētām atkritumu plūsmām. Putās un citās ONV krātuvēs esošo ONV pārvaldība ir milzīgs izaicinājums, it īpaši jaunattīstības valstīs. ES ir jādemonstrē īstenojami risinājumi un atbilstošs tiesiskais regulējums.

1.8. Ņemot vērā joprojām augsto ONV ražošanas un izmantošanas līmeni ievadresursu vajadzībām un ar to saistītās emisijas, kas, iespējams, ir novērtētas par zemu, EESK pauž bažas par to, ka ir pilnībā atcelti kvantitatīvie ierobežojumi ONV izmantošanai ievadresursu vajadzībām. Jaunajā regulā paredzētie ievadresursu atbrīvojumu sašaurinājumi sniedz vairākus ieguvumus vides jomā. Galvenā uzmanība būtu jāpievērš vidi saudzējošām alternatīvām.

1.9. Izmantojot papildu ziņošanas prasības, būtu jāpastiprina pasākumi, lai novērstu blakusprodukta – daļēji halogēnu fluorogļūdeņražu (HFC) – emisijas, kas saistītas ar ONV ražošanu.

1.10. Būtu jāparedz pasākumi, lai samazinātu jaunu ONV emisijas, tostarp tādi pasākumi kā noplūdes samazināšana un prasības par atgūšanu, reciklēšanu un pārgūšanu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Monreālas protokols⁽⁴⁾ par ozona slāni noārdošām vielām ir galvenais daudzpusējais vides nolīgums, kas reglamentē gandrīz 100 par ONV dēvēto sintētisko ķīmisko vielu ražošanu un patēriņu. Kad šīs ķīmiskās vielas nonāk atmosfērā, tās nodara kaitējumu stratosfēras ozona slānim – Zemes aizsargekrānam, kas aizsargā cilvēkus un vidi no kaitīga ultravioletā starojuma līmeņa, kuru rada saule. Protokols tika pieņemts 1987. gada 15. septembrī, un tas ir vienīgais ANO nolīgums, ko līdz šim ir ratificējušas visas pasaules valstis – visas 198 ANO dalībvalstis.

2.2. Regula (EK) Nr. 1005/2009 par ozona slāni noārdošām vielām (ONV regula) ir galvenais instruments ES darbam ONV jomā. Tās vispārējais mērķis ir novērst ONV emisijas un nodrošināt atbilstību Monreālas protokolam. ONV regula tika iesniegta REFIT novērtējumam, kurā secināts, ka, lai gan regula kopumā atbilst paredzētajam mērķim, to varētu labāk saskaņot ar Eiropas zaļo kursu, un tās struktūru varētu nedaudz uzlabot. Tāpēc priekšlikuma mērķis ir aizstāt ONV regulu, vienlaikus saglabājot stingru kontroles līmeni, it īpaši:

1. saskaņot pasākumus ar Eiropas zaļo kursu, nosakot papildu emisiju samazinājumus, kas ir īstenojami par samērīgām izmaksām;
2. nodrošināt ONV, tostarp vielu, kas vēl netiek kontrolētas, visaptverošāku uzraudzību;
3. vienkāršot spēkā esošos noteikumus un paaugstināt to efektivitāti, lai samazinātu administratīvās izmaksas;
4. uzlabot skaidrību un saskaņotību ar citiem noteikumiem.

2.3. ONV globālās sasilšanas potenciāls⁽⁵⁾ ir daudzkārt lielāks nekā oglekļa dioksīdam, tāpēc, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un aizsargātu ES iedzīvotāju veselību un labklājību, šo vielu emisijas ir jāsamazina.

⁽⁴⁾ <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201522/volume-1522-i-26369-english.pdf>

⁽⁵⁾ Rādītājs “**globālās sasilšanas potenciāls**” tika izstrādāts, lai varētu salīdzināt dažādu gāzu ietekmi uz globālo sasilšanu. Konkrētāk, tas parāda, cik daudz enerģijas noteiktā laika posmā absorbēs viena tonna gāzes emisiju salīdzinājumā ar vienu tonnu oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju.

2.4. Ar Monreālas protokolu pakāpeniski tiek izbeigta ONV ražošana un izmantošana emisīviem mērķiem. ES noteikumi par ONV vienmēr ir bijuši vērienīgāki nekā Monreālas protokols, un tie ir pilnībā izskauduši ONV izmantošanu emisīviem mērķiem.

2.5. Tā kā lielākā daļa ONV ražošanas, izmantošanas un tirdzniecības veidu jau ir aizliegta, galvenais mērķis ir novērst ONV emisijas, kas rodas no agrāk atļautiem lietojumiem produktos un iekārtās un no citiem procesiem (piemēram, ievadresursiem), uz ko neattiecas Monreālas protokolā paredzētais izmantošanas pakāpeniskas patraukšanas process.

2.6. ONV regulas priekšlikums ir cieši saistīts ar priekšlikumu par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm (NAT/847⁽⁶⁾). Abas ir siltumnīcefekta gāzes un izraisa globālo sasilšanu. Ar abām regulām ir kopīgi jānodrošina, ka Savienība pilda savas saistības attiecībā uz ONV un daļēji halogenētiem fluorogļūdeņražiem (HFCs) saskaņā ar protokolu.

2.7. Priekšlikuma mērķis ir līdz 2050. gadam novērst 180 miljonus tonnu CO₂ ekvivalentu un 32 000 tonnu, kam ir ozona noārdīšanas potenciāls (ONP tonnu), ekvivalentu, veicot pasākumus ONV atgūšanai un iznīcināšanai no divu veidu izolācijas putām.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK stingri atbalsta Komisijas priekšlikumu grozīt regulu par ONV, lai vēl vairāk samazinātu emisijas un stimulētu klimatu saudzējošu alternatīvu izmantošanu.

3.2. EESK atzīst, ka dažus spēkā esošās regulas pasākumus, kuru mērķis ir novērst nelikumīgas darbības, varētu padarīt efektīvākus, un tāpēc atzinīgi vērtē ONV licencēšanas sistēmas sasaisti ar ES vienloga vidi muitas jomā⁽⁷⁾. EESK iesaka šādus pasākumus piemērot arī īpašām muitas procedūrām, tostarp ONV tranzītam un pagaidu uzglabāšanai.

3.3. EESK atzīst: lai varētu veikt preventīvus pasākumus un panākt progresu, liela nozīme ir pienācīgai uzraudzībai. Nelikumīgu tirdzniecības praksi var konstatēt un līdz ar to novērst, izmantojot efektīvu uzraudzību un ziņošanu. Ņemot vērā nelikumīgas ONV tirdzniecības smago ietekmi uz vidi, EESK atzinīgi vērtē minimālo standartu ieviešanu attiecībā uz maksimālajiem sodiem par ONV nelikumīgu ražošanu, importu un laišanu tirgū, taču mudina ieviest arī minimālos sodus. Jaunā regula atbilst Komisijas priekšlikumam pārskatīt Direktīvu par vides krimināltiesisko aizsardzību un aizstāt Direktīvu 2008/99/EK (ECD)⁽⁸⁾.

3.4. EESK stingri atbalsta pasākumus, kas nodrošina ONV atgūšanu no putām šo vielu iznīcināšanai, atzīstot šā pasākuma ievērojamo potenciālu klimata pārmaiņu mazināšanā, kā arī ar to saistītās darbvietu radīšanas un pētniecības un izstrādes iespējas reciklēšanas nozarē.

3.5. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir rūpīgi apsvērta saskaņotība ar šajā politikas jomā esošajiem politikas noteikumiem. Tas ir nepieciešams, lai galu galā sasniegtu gan paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" (2030. gads), gan zaļā kursa (2050. gads) mērķus.

3.6. Ņemot vērā to, ka ONV samazināšanas jomā ES ir līdere, EESK ierosina, ka ES būtu jārada piemērs arī citām ekonomikām, lai strādātu ar vieniem un tiem pašiem noteikumiem, piemēram, ierobežojot ONV izmantošanu ievadresursu un procesu aģentu vajadzībām, ja pastāv alternatīvas. Kontrolēto ONV ražošanas apjoms 2020. gadā sasniedza 164 704 tonnas, kas bija galvenokārt paredzētas ES nepieciešamo ievadresursu vajadzībām. Zinātnieki ir pauduši bažas par to, ka paziņotās emisijas, kas saistītas ar ievadresursu procesiem, ir novērtētas par zemu, un, iespējams, ka to ietekmē visā pasaulē atmosfērā ir paaugstinājies tetrahlorglēkļa (CTC) un CFC-113 līmenis⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par fluorētajām siltumnīcefekta gāzēm, ar kuru groza Direktīvu (ES) 2019/1937 un atceļ Regulu (ES) Nr. 517/2014 (COM(2022) 150 final – 2022/0099 (COD)) (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 44 lappusi).

⁽⁷⁾ Plašāku informāciju par ES vienloga vidi muitas jomā skatīt: https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-single-window-environment-customs_en.

⁽⁸⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko paredz noteikumus par vides krimināltiesisko aizsardzību un ar ko aizstāj Direktīvu 2008/99/EK" (COM(2021) 851 final – 2021/0422 (COD)) (OV C 290, 29.7.2022, 143. lpp.).

⁽⁹⁾ Solomon et al., "Unfinished business after five decades of ozone-layer science and policy" (Nepabeigtas darbības pēc ozona slāņa zinātnes un politikas, kas ilgusi piecas desmitgades), *Nature Communications*, 2020, 11:4272.

3.7. EESK uzskata, ka pārskatīšana neradīs pārmērīgu administratīvo vai finansiālo slogu. Paredzams, ka priekšlikums sniegs vairākus ar vienkāršošanu saistītus ieguvumus uzņēmumiem. Atzinīgi vērtējams arī tas, ka no pārskatīšanas principiem var atkāpties tikai īpašos izņēmuma gadījumos.

3.8. EESK uzskata, ka protokolā vēl neminētu jaunu ONV iekļaušana ir labs uzlabojums. 2020. gadā jaunu vielu ražošana tonnu izteiksmē aptuveni sešas reizes pārsniedza kontrolēto vielu ražošanu. Tāpēc ir svarīgi uzraudzīt norises šajā jomā, tostarp izmantotos un saražotos daudzumus, un līdz minimumam samazināt jauno gāzu emisijas, lai mazinātu to ietekmi uz ozona slāni un klimata pārmaiņām.

3.9. EESK atzinīgi vērtē atjaunināto ietekmes novērtējumu, it īpaši attiecībā uz emisiju aiztaupījuma galveno pasākumu, kas saistīts ar izolācijas putās esošo vielu atgūšanu un iznīcināšanu. Priekšlikumā paredzētā novērtēšanas kārtība ir nepieciešama, lai starpposmos varētu novērtēt rezultātus. Šajā ziņā nozīmīga loma ir izolācijas putu un attīstības jautājumu ekspertiem. Uzmanība jāpievērš arī administratīvajam slogam.

3.10. EESK atzinīgi vērtē pasākumus, kuru mērķis ir precizēt muitas iestāžu un tirgus uzraudzības iestāžu lomu ONV tirdzniecības kontrolē. Tas ir nepieciešams, jo joprojām notiek nelikumīga tirdzniecība⁽¹⁰⁾.

3.11. Tas, ka pagātnē ONV ir pārmērīgi izmantotas par aukstumaģentiem un putu pūšanas aģentiem, ir izraisījis lielu ONV daudzumu uzkrāšanos, piemēram, vecos ledusskapjos, izolācijas putās vai cilindros. ONV vielas saturoši e-atkritumi var izdalīt arī citas toksiskas, vēzi izraisošas vielas: svīnu, kadmiju, polihlorbifenilu (PCB), antipirēnus un daudzas citas vielas. Tā kā ne Monreālas protokols, ne kāda cita starptautiska konvencija vides jomā nereglamentē esošo ONV krātuvju pārvaldību un iznīcināšanu, katra valsts ir atbildīga par veiksmīgas ONV krātuvju pārvaldības sistēmas izveidi, lai pārvaldītu šo svarīgo emisiju avotu. Šo iemeslu dēļ EESK uzskata, ka ir svarīgi apstiprināt mērķi aizsargāt atmosfēras vidi, lai, izmantojot ONV krātuvju efektīvu pārvaldību, novērstu noplūdes un izdalīšanos.

4. Īpašas piezīmes

4.1. ONV ražošana, izmantošana un tirdzniecība emisīviem mērķiem jau ir aizliegta. Tāpēc EESK atbalsta jaunā priekšlikuma mērķi it īpaši novērst ONV emisijas no produktiem un iekārtām, kurās šādu vielu izmantošana iepriekš bija atļauta. Būtiska tā daļa ir pienākums, atjaunojot vai nojaucot ēkas, atgūt vai iznīcināt ONV, ko satur noteikta veida izolācijas putas. Tomēr EESK norāda, ka ir iespējams darīt vairāk, lai atbalstītu to, ka Eiropas Savienībā tiek pieņemtas videi mazāk kaitīgas alternatīvas tām ONV, ko izmanto ievadresursu un procesu aģentu vajadzībām.

4.2. Regulas pārskatīšana palīdzēs sasniegt Parīzes nolīguma⁽¹¹⁾ mērķi – ideālā gadījumā nepārsniegt temperatūras pieaugumu par 1,5 °C.

4.3. EESK atzinīgi vērtē prasību par minimālo apmācības līmeni personālam, kas strādā ar ONV. Tomēr Komiteja pauž cerību, ka šīs minimālās prasības visām dalībvalstīm būs vienādas.

4.4. EESK norāda, ka ievērojams daudzums ONV joprojām tiek izmantots par ievadresursu ķīmiskajā ražošanā, neraugoties uz to, ka dažos ievadresursu procesos ir pieejamas alternatīvas. Īpašas bažas rada HCFC-22 pastāvīga izmantošana, ņemot vērā ar to saistītā blakusprodukta – HFC-23, kura globālās sasilšanas potenciāls (GSP) ir 14 600 – lielās emisijas⁽¹²⁾. EESK norāda, ka, sašaurinot Monreālas protokolā paredzētos uz ievadresursiem attiecināmos atbrīvojumus, varētu rasties vairāki ieguvumi⁽¹³⁾, un ES būtu jārada piemērs, aizliedzot ONV izmantošanu ievadresursu un procesu aģentu vajadzībām, ja pastāv videi labvēlīgas alternatīvas. Tas varētu attiekties uz 38 % no visām ONV, ko ES izmanto ievadresursu vajadzībām.

⁽¹⁰⁾ <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/how-company-earned-to-%E2%82%AC1-million-illegally-trading-ten-tons-of-ozone-depleting-substances>

⁽¹¹⁾ https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

⁽¹²⁾ Savienojums HFC-23 (trifluormetāns vai CHF₃), kas ir spēcīga siltumnīcefekta gāze ar 100 gadu ilgu GSP 14 600 apmērā, rodas kā blakusprodukts HCFC-22 (hlordifluormetāna vai CHClF₂) ražošanas procesā.

⁽¹³⁾ Andersen et al., "Monreālas protokolā paredzēto uz ievadresursiem attiecināmo atbrīvojumu sašaurināšana sniedz vairākus ieguvumus vides jomā", PNAS, 2021, 118:49, <https://doi.org/10.1073/pnas.2022668118>.

4.5. Ņemot vērā bažas par ONV ievadresursiem un ar tiem saistītajām emisijām, EESK iesaka paplašināt Komisijas iespējas pieņemt īstenošanas aktus, lai noteiktu maksimālos daudzumus un emisiju līmeņus un lai izvērstu to uzņēmumu sarakstu, kuriem ir atļauts ONV izmantot kā procesu aģentus (kā noteikts 7. panta 3. punktā), šāda veida sarakstu izveidojot arī attiecībā uz ievadresursiem (šim mērķim 6. pantā iekļaujot līdzvērtīgu noteikumu).

4.6. Ņemot vērā iespējamās HFC-23 emisijas, kas saistītas ar HCFC-22 izmantošanu, EESK atzinīgi vērtē atbilstības deklarāciju, kas ir pirmais solis ceļā uz šo emisiju novēršanu, un aicina veikt vēl citus pasākumus, tostarp ieviest ziņošanu, pārbaudi un prasību atklāt izcelsmes ražotni, ka arī noteikt pienākumu sniegt pierādījumus par HFC-23 blakusproduktu samazināšanu un izsekojamību.

4.7. Atzīstot bažas par II pielikumā minēto jauno vielu emisiju ietekmi (piemēram, dihlormetāna koncentrācijas atmosfērā straujais pieaugums, kas par vairāk nekā desmit gadiem varētu būtiski aizkavēt ozona cauruma atjaunošanos⁽¹⁴⁾), EESK iesaka arī attiecībā uz II pielikumā minētajām gāzēm piemērot gan pasākumus, kuri paredz atgūšanu, reciklēšanu un pārgūšanu (20. pants), gan ar noplūdēm saistītās prasības (21. pants). Turklāt šiem uzņēmumiem pirms II pielikumā minēto gāzu ievešanas vai eksportēšanas ir jāuzrāda derīga reģistrācija licencēšanas sistēmā.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽¹⁴⁾ Hossaini, R., Chipperfield, M., Montzka, S. et al.: "The increasing threat to stratospheric ozone from dichloromethane" (Pieaugošais apdraudējums stratosfēras ozonam, ko rada dihlormetāns), *Nat Commun*, 2017, 8, 15962, <https://doi.org/10.1038/ncomms15962>.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (ES) 2017/2107, ar ko nosaka pārvaldības, saglabāšanas un kontroles pasākumus, kuri piemērojami Starptautiskās Atlantijas tunzivju saglabāšanas komisijas (ICCAT) konvencijas apgabalā, un Regulu (ES) .../2022, ar kuru izveido zilās tunzivis daudzgadu pārvaldības plānu, kas piemērojams Atlantijas okeāna austrumu daļā un Vidusjūrā”

(COM(2022) 171 final – 2022/0111(COD))

(2022/C 365/10)

Vienīgais ziņotājs: **Javier GARAT PEREZ**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 2.5.2022. Padome, 23.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	31.5.2022.
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	63/0/0
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	211/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka Starptautiskās Atlantijas tunzivju saglabāšanas komisijas (ICCAT) pieņemto ieteikumu transponēšana ES tiesību aktos ir lietderīga un nepieciešama, jo ES ir Starptautiskās konvencijas par Atlantijas tunzivju saglabāšanu līgumslēdzēja puse, ar mērķi ievērot saglabāšanas un kontroles pasākumus, ko ICCAT pieņēmusi gadskārtējās sanāksmēs 2006., 2016., 2017., 2018., 2019. un 2021. gadā.

1.2. EESK uzskata, ka visām līgumslēdzējām pusēm ir svarīgi ievērot ICCAT pieņemtos ieteikumus, tādējādi nodrošinot taisnīgus un vienlīdzīgus apstākļus visiem operatoriem.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Priekšlikuma galvenais mērķis ir transponēt Savienības tiesību aktos jaunus saglabāšanas un kontroles pasākumus, ko Starptautiskā Atlantijas tunzivju saglabāšanas komisija (turpmāk “ICCAT”) pieņēmusi gadskārtējās sanāksmēs 2006., 2016., 2017., 2018., 2019. un 2021. gadā, jo kopš 1997. gada 14. novembra ES ir Starptautiskās konvencijas par Atlantijas tunzivju saglabāšanu (turpmāk “ICCAT konvencija”) līgumslēdzēja puse.

2.2. ICCAT konvencijā ir noteikts reģionālais satvars tunzivju un tunzivjveidīgo sugu saglabāšanai un pārvaldībai Atlantijas okeānā un tam piegulošajās jūrās un dota iespēja pieņemt līgumslēdzējām pusēm saistošus ieteikumus.

2.3. Ar šo priekšlikumu groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2017/2107⁽¹⁾, kurā jau ir iekļauti ICCAT pārvaldības, saglabāšanas un kontroles pasākumi attiecībā uz pasākumiem, kas saistīti ar šādām sugām: tropiskā tunzivis, ziemeļu un dienvidu krājuma garspuru tunzivis, buruzivs, zilais un baltais marlīns.

(¹) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/2107 (2017. gada 15. novembris), ar ko nosaka pārvaldības, saglabāšanas un kontroles pasākumus, kuri piemērojami Starptautiskās Atlantijas tunzivju saglabāšanas komisijas (ICCAT) konvencijas apgabalā, un ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 1936/2001, (EK) Nr. 1984/2003 un (EK) Nr. 520/2007 (OV L 315, 30.11.2017., 1. lpp.).

2.4. To groza arī attiecībā uz datu paziņošanu par haizivīm un īspuru mako, kā arī ICCAT reģionālo programmu novērotāju veselību un drošību, zinātnisko novērotāju pienākumiem un ICCAT sugu saraksta atjauninājumu.

2.5. Ar šo priekšlikumu groza arī Regulu (ES) .../2022, ar ko izveido daudzgadu pārvaldības plānu attiecībā uz zilajām tunzivīm Atlantijas okeāna austrumu daļā un Vidusjūrā, attiecībā uz zivaudzētavas dalībvalsts deklarāciju par gada pārnesi un konkrētiem noteikumiem par ievietošanu sprostos.

2.6. Lai nekavējoties iekļautu jaunus ICCAT ieteikumus Savienības tiesību aktos, ir paredzēts deleģēt pilnvaras Komisijai, lai tā pieņemtu lēmumus par šādiem jautājumiem: tropisko tunzivju zvejā piemērojamiem kapacitātes ierobežojumiem un gada kapacitātes/zvejas plāna paziņošanu, lielacu tunzivis, Ziemeļatlantijas un Dienvidatlantijas krājuma garspuru tunzivis un zobenzivs gada kvotas pārnesi, zivju pievilināšanas ierīču (ZPI) pārvaldības plāniem, instrumentālo boju skaitu, ZPI prasībām un izmantošanas aizlieguma periodiem, Ziemeļatlantijas krājuma garspuru tunzivi zvejojošo kuģu skaita ierobežojumiem, kā arī nosacījumiem, ar kādiem atļauj nozvejot un paturēt īspuru mako, un prasībām, kas jāizpilda, lai maksimāli palielinātu jūras bruņurupuču izdzīvotību, novērotāju klātbūtnes minimālo procentu un klātbūtnes procenta aprēķināšanu, un ICCAT sugu sarakstu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK uzskata, ka ICCAT gadskārtējās sanāksmēs 2006., 2016., 2017., 2018., 2019. un 2021. gadā pieņemto ieteikumu transponēšana ES tiesību aktos ir lietderīga un nepieciešama, jo ES ir ICCAT konvencijas līgumslēdzēja puse, un tas atbilst tās kompetences jomai un šo ieteikumu saistošajam raksturam.

3.2. EESK uzskata, ka visām līgumslēdzējām pusēm ir svarīgi ievērot ICCAT pieņemtos ieteikumus, tādējādi nodrošinot taisnīgus un vienlīdzīgus apstākļus visiem operatoriem.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1305/2013 groza attiecībā uz īpašu pasākumu, ar kuru, reaģējot uz ietekmi, ko rada Krievijas iebrukums Ukrainā, nodrošina ārkārtas pagaidu atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA)”

(COM(2022) 242 final – 2022/0166 (COD))

(2022/C 365/11)

Galvenais ziņotājs: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Atzinuma pieprasījums	Padome, 25.5.2022. Eiropas Parlaments, 6.6.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 42. pants, 43. panta 3. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	16.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	188/0/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Krievijas iebrukums Ukrainā ļoti negatīvi ietekmē Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauksaimniecības pārtikas nozari. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē jauno papildu atbalsta pasākumu, ko ir ierosinājusi Eiropas Komisija. Komiteja uzskata, ka tas ir absolūti nepieciešams, un prasa ES iestādēm to steidzami pieņemt.

1.2. Karš Ukrainā ir parādījis lauksaimniecības pārtikas nozares ģeostratēģisko raksturu un nepieciešamību gādāt par pārtikas nodrošinājumu Eiropas Savienībā. Tāpēc pasākumi, ar kuriem atbalstīt lauku saimniecību un lauksaimniecības pārtikas produktu ražošanas mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) likviditāti, ir būtiski, lai šajā jaunajā krīzes periodā, kas ir pievienojies Covid-19 pandēmijai, nodrošinātu to ekonomisko izdzīvošanu.

1.3. Tomēr Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) budžetā jau ir ņemtas vērā pašreizējās finansējuma vajadzības un vidēja termiņa un ilgtermiņa saistības. To nevajadzētu izmantot ārkārtas pasākumu finansēšanai. Pie tam, ņemot vērā to, ka dažas ES valstis jau ir izlietojušas līdzekļus no ELFLA vai plāno tos izmantot, EESK uzskata, ka Komisijai būtu jānosaka cits finansējuma avots ārpus kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) budžeta šā pasākuma īstenošanai, neierobežojot ELFLA līdzekļus turpmākajos gados.

1.4. Turklāt, ņemot vērā situācijas ārkārtas apstākļus un vajadzību reaģēt ātri, Komiteja uzskata, ka Komisijai būtu jāsaīsina atbalsta izmaksas termiņš un jāvienkāršo atbalsta saņēmēju attiecināmības kritēriji.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Komisija ierosina grozīt Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1305/2013⁽¹⁾ par Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA), iekļaujot jaunu 39.c pantu ar nosaukumu: “Ārkārtas pagaidu atbalsts lauksaimniekiem un MVU, kurus īpaši skārusi ietekme, ko rada Krievijas iebrukums Ukrainā”.

2.2. Ierosinātais pasākums ļautu dalībvalstīm līdz 2023. gada 15. oktobrim samaksāt vienreizēju maksājumu lauksaimniekiem un lauksaimniecības pārtikas uzņēmumiem, kuri saskaras ar likviditātes un naudas plūsmas grūtībām Krievijas iebrukuma Ukrainā un no tā izrietošā ielaides (enerģijas, mēslojuma un dzīvnieku barības) izmaksu pieauguma dēļ.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1305/2013 (2013. gada 17. decembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (OV L 347, 20.12.2013., 487. lpp.).

2.3. Komisijas priekšlikumā šis ārkārtas finansiālais atbalsts paredzēts lauksaimniekiem un MVU, kuri veic vismaz vienu no turpmāk minētajām darbībām:

- aprites ekonomika,
- barības vielu pārvaldība,
- resursu efektīva izmantošana,
- vidi un klimatu saudzējošu ražošanas metožu izmantošana.

2.4. Paredzētā atbalsta maksimālā summa ir 15 000 euro vienam lauksaimniekam un 100 000 euro vienam MVU.

2.5. Dalībvalstīm būtu iespēja izmantot pieejamos līdzekļus līdz 5 % no to ELFLA budžeta 2021.–2022. gadam, kas Eiropas Savienībā veidotu potenciālo budžetu 1,4 miljardu euro apmērā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Karš Ukrainā ir ievērojami pasliktinājis situāciju lauksaimniecības izejvielu tirgos, kas bija nonākuši grūtībās jau pirms Krievijas iebrukuma. Tādējādi galveno lauksaimniecības izejvielu cenas divkārtšojās vai pat trīskārtšojās salīdzinājumā ar to līmeni pirms viena vai diviem gadiem. Šī situācija papildina Covid-19 pandēmijas sekas.

3.2. Komisija 2022. gada 23. marta paziņojumā jau ierosināja ārkārtas iniciatīvas, kuru mērķis ir gādāt par pārtikas nodrošinājumu un stiprināt pārtikas sistēmu noturību. Tomēr pašreizējā situācija vēl nav pieredzēta, un ir vajadzīgi papildu pasākumi.

3.3. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kas varētu daļēji atvieglot naudas plūsmu lauksaimniekiem un MVU, kuri nonākuši finansiālās grūtībās kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā.

3.4. Komisijas priekšlikums ir apsveicams papildu pasākums ar mērķi palielināt ES nodrošinātību ar pārtiku un novērst nepieredzēto ielaides izmaksu pieaugumu.

3.5. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta ierosināto pasākumu un uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai ES iestādes to pieņemtu pēc iespējas ātrāk.

3.6. Tomēr EESK ir nobažījies un vēlas pievērst Komisijas uzmanību šā pasākuma finansējuma avotam, maksājumu grafikam, attiecināmības kritērijiem un pārmērīga administratīvā sloga risku saņēmējiem.

Finansējuma avots

3.7. EESK vēlas atgādināt, ka ELFLA^(?), kas ir kopējās lauksaimniecības politikas otrais pīlārs, ir galvenais finanšu instruments lauku attīstības veicināšanai. Tādējādi fonds sniedz būtisku ieguldījumu teritoriju un lauksaimniecības nozares zaļās pārkārtošanās īstenošanā, palielinot noturību pret klimata pārmaiņām, sekmējot inovāciju un atbalstot lauku saimniecību konkurētspēju.

3.8. ELFLA ir paredzēts, lai sniegtu ilgtermiņa atbildi uz izaicinājumiem, ar kuriem saskaras lauku apvidi. Jo īpaši tam būtu jāļauj līdz 2040. gadam sasniegt attīstības mērķus, ko Komisija noteikusi 2021. gada 30. jūnijā kā daļu no ilgtermiņa redzējuma par lauku apvidiem^(?).

3.9. ELFLA, kā arī KLP kopumā nebūtu jāuzskata par papildu finansējuma avotu ārkārtas situāciju risināšanai. ELFLA budžetā jau ir ņemtas vērā esošās finansējuma vajadzības un saistības, kas ir jāievēro.

3.10. Tā kā budžeta apropriācijas un pieejamie līdzekļi nav skaitliski izteikti, kopējā atbalsta summa, ko konkrēti varētu izmaksāt saņēmējiem, arī ir ļoti hipotētiska.

3.11. Tāpēc EESK aicina Komisiju skaitliski precīzi noteikt, cik daudz līdzekļu būs faktiski pieejami, un apsvērt citus finansējuma avotus, kas neietekmēs ELFLA mērķu vērēnīgumu un sasniegšanu.

^(?) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par KLP 2020. gada perspektīvā (OV C 191, 29.6.2012., 116. lpp.).

^(?) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši"

Maksājumu grafiks

3.12. Komisijas priekšlikumā ir paredzēts, ka maksājumi saņēmējiem tiks veikti līdz 2023. gada 15. oktobrim. EESK šaubās par šo maksājumu garo termiņu, ņemot vērā pašreizējās bažas par lauksaimnieku un ražotāju ienākumiem lauksaimniecības pārtikas ķēdē.

3.13. Šie uzņēmumi jau šobrīd saskaras ar daudzām naudas plūsmas grūtībām. Daudziem lauksaimniekiem ir vajadzīgs tūlītējs finansiāls atbalsts, lai viņi varētu turpināt savu darbību. Ārkārtas palīdzības maksājums 2023. gada beigās nav piemērots situācijas steidzamībai.

3.14. Tāpēc atbalsta maksājumu termiņi būtu maksimāli jāsaīsina, lai lauksaimniekiem un MVU dotu iespēju tikt galā ar pašreizējo ražošanas izmaksu pieaugumu.

Atbalsta saņēmēju attiecināmības kritēriji

3.15. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas paredzētais finansiālais atbalsts prioritārā kārtā ir paredzēts visvairāk skartajiem lauksaimniekiem un MVU, pamatojoties uz atlases kritērijiem, kuriem jābūt objektīviem un nediskriminējošiem.

3.16. Komisijas priekšlikumā arī paredzēts, ka atbalstu izmaksā tikai saņēmējiem, kuru darbība vai vairākas darbības ir saistītas ar aprītes ekonomiku vai barības vielu pārvaldību, resursu efektīvu izmantošanu vai arī vidi saudzējošu ražošanas metodi.

3.17. Šie papildu kritēriji negatīvi ietekmētu pasākuma galveno mērķi, kas galvenokārt ir paredzēts, lai palīdzētu uzņēmumiem un lauksaimniekiem, kurus skāris karš Ukrainā. Turklāt Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas locekļi uzskata, ka šie kritēriji vēl vairāk sarežģīs atbalsta pieteikumus, kas jāiesniedz saņēmējiem.

3.18. Gluži pretēji, ārkārtas palīdzības attiecināmības kritēriji būtu jāvienkāršo, lai izvairītos no administratīvā sloga, kas potenciālos saņēmējus atturētu no pieteikuma iesniegšanas kompetentajām iestādēm.

3.19. EESK uzskata, ka lauksaimniekiem, kuri jau saņem KLP tiešo atbalstu un kurus skar Krievijas iebrukuma Ukrainā sekas, automātiski vajadzētu būt tiesīgiem saņemt ārkārtas atbalstu, ko finansē no ELFLA.

3.20. Tādējādi Komisijas ierosinātais ārkārtas atbalsts atbilstu vides, ekonomikas un sociālās ilgtspējas mērķiem, kas izvirzīti jaunajā KLP. Tajā pašā laikā šī sistēma ļautu izvairīties no jaunu kritēriju pievienošanas, kas radītu neskaidrību un sarežģītību. Situācijas steidzamības dēļ ir jāīsteno pragmatisks solidaritātes pasākums attiecībā uz visvairāk skartajiem uzņēmumiem un lauksaimniekiem (augstākas ražošanas izmaksas vai tirgu sabrukums). Atbalsts dažām ilgtspējīgām praksēm, piemēram, atbalsts aprītes ekonomikai, vispirms būtu jāveicina, izmantojot īpašus, nākotnes prasībām atbilstošus instrumentus.

Briselē, 2022. gada 16. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Reaģēšana uz valsts sponsorētu migrantu instrumentalizāciju pie ES ārējām robežām””

(JOIN(2021) 32 final)

(2022/C 365/12)

Ziņotājs: **Stefano PALMIERI**

Līdzziņotājs: **Pietro Vittorio BARBIERI**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 2.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Pilnsapulces lēmums	18.1.2022.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	142/2/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ES reakcijai uz migrantu instrumentalizāciju jāatrod vieta kopīgā, kopējā un dažādās tās daļās savstarpēji saskaņotā migrācijas politikā. Ņemot vērā krīzi pie Baltkrievijas robežas un Krievijas agresiju pret Ukrainu, ir jāpārskata Migrācijas un patvēruma pakta piemērotība, lai, saskaroties ar ārkārtas situācijām, migrācijas politiku nevis sadrumstalotu, bet lai gan rīcībpolitiku, gan attiecīgo personu aizsardzību integrētu vienotā rīcības un tiesību satvarā.

1.2. EESK uzskata, ka migrantu instrumentalizācija joprojām rada iespējamus draudus visai Eiropas Savienībai, nevis tikai attiecīgajām dalībvalstīm. Tādēļ EESK uzsver, ka reakcija būs efektīva un šim izaicinājumam piemērota tikai tad, ja izdosies (politisko, likumdošanas, administratīvo, humanitāro) iniciatīvu līmeni integrēt ar uzsāktās darbības jomu (kopienas, valsts, vietējo un starptautisko) un ar iesaistītajiem dalībniekiem (institucionālajiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, sociālajiem partneriem, iedzīvotājiem u. c.), ievērojot visaugstākos ES un starptautisko tiesību standartus.

1.3. EESK uzskata, ka ir būtiski, lai ES sniegtu dalībvalstīm savlaicīgu, koordinētu un efektīvu atbalstu gan materiālā aspektā (budžeta resursi un ES aģentūru personāls), gan administratīvo, likumdošanas un politisko palīdzību. Tas būs jāpanāk ar kopīgu rīcību uz vietas un starptautisku līmeni, kā arī ar iniciatīvu maksimālu pārredzamību, vienlaikus nodrošinot rīcības brīvību humānās palīdzības organizācijām un neatkarīgajiem medijiem, kas darbojas teritorijās, kurās notiek migrantu instrumentalizācija.

1.4. EESK uzskata, ka īpaši svarīgi ir izveidot integrētu humānās palīdzības satvaru, kas spētu apvienot valstu un ES iestāžu un aģentūru resursus un struktūras un nodrošināt starptautisko aģentūru (ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroja (UNHCR), Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM)) iesaisti, kā arī nevalstisko organizāciju (NVO) un pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu, tādējādi palīdzot sekmīgi koordinēt intervences pasākumus un nodrošinot, ka humānās palīdzības pasākumi tiek atzīti par līdzekli ES principu stiprināšanai.

1.5. Šajā saistībā EESK uzskata, ka instrumentalizēto migrantu tiesību pilnīga un savlaicīga atzīšana, izvairoties no pelēkajām zonām vai administratīvās nenoteiktības situācijām, ir būtisks aspekts, lai uz vietas mazinātu un novērstu ES un iesaistīto dalībvalstu drošības un stabilitātes apdraudējumu, tādējādi instrumentalizācijas mēģinājumus padarot neefektīvus.

1.6. ES reakcijai noteikti jābūt vērstai uz instrumentalizēto migrantu plūsmu avotiem, iesaistot trešās valstis un demokrātijas un cilvēktiesību aizsardzības principu iedvesmotas sadarbības ietvaros atbalstot to centienus informēt iedzīvotājus. Tādā veidā būs iespējams atraut līdzekļus tiem valstiskajiem dalībniekiem, kas veicina migrantu instrumentalizāciju.

1.7. Attiecībā uz valstīm, kas veicina migrantu instrumentalizāciju vai klusējot tai piekrīt, EESK atbalsta visas ES, starptautisko iestāžu un partnervalstu daudzpusēju rīcību, ar ko iespējams nosodīt un izolēt šādas darbības, tostarp aktivizējot atbilstošas ekonomiskas un diplomātiskas sankcijas.

1.8. Krievijas Federācijas uzsāktā Ukrainas kara dēļ bēgļu gaitās devušies vismaz 3,9 miljoni cilvēku⁽¹⁾, kas pašlaik ir uzņēmi galvenokārt kaimiņvalstīs un citās ES valstīs, līdztekus vairākiem miljoniem iekšzēmē pārvietoto personu. Šāda apjoma plūsma, vismaz Eiropā, nav salīdzināma pat ar plūsmām, kas reģistrētas desmitgadēs pēc Otrā pasaules kara. ES uz to ir savlaicīgi reaģējusi, it īpaši aktivizējot 2001. gada direktīvu par pagaidu aizsardzību⁽²⁾ un priekšlikumu par kohēzijas rīcību bēgļu atbalstam Eiropā (CARE). EESK uzskata, ka analogi instrumenti, kuru pamatā ir kohēzija, solidaritāte un dalībvalstu kopīga atbildība, ir būtiski arī, lai pārvarētu krīzes, kas saistītas ar migrantu instrumentalizāciju.

1.9. ES pašlaik ir droša patvēruma un aizsardzības vieta miljoniem Ukrainas iedzīvotāju; tomēr salīdzinājumā ar iesaistīto dalībvalstu spējām un resursiem uzņemšanas un palīdzības slogs ir sadalīts nevienmērīgi. Iekšējo robežu atvēršana Eiropas Savienībā līdz šim ir nodrošinājusi Ukrainas bēgļu netraucētu pārvietošanos uz vēlamajiem galamērķiem, taču joprojām pastāv objektīva disproporcija starp slogu, kas gulstas uz robežvalstīm, un citām ES dalībvalstīm. Lai gan nesalīdzināmā mērogā, migrantu instrumentalizācija uz Baltkrievijas robežas un iepriekšējie gadījumi liecina, ka ir rūpīgi jāpārskata ES un dalībvalstu solidaritātes un sadarbības mehānismi, it īpaši pārdalot palīdzību saņēmēšos migrantus, jo tas neapšaubāmi ir nepieciešams krīzes situācijās.

1.10. EESK vēlas arī pakavēties pie "Priekšlikuma Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā" būtības⁽³⁾. Komiteja uzskata, ka sarežģītajā mehānismā, kas paredzēts, lai noteiktu tiesisko regulējumu un administratīvās procedūras migrantu instrumentalizācijas gadījumā, nav ņemts vērā starpvalstu krīzes apmērs, kura varētu izvērsties šādos apstākļos, un ka minēto mehānismu nevar nevar atsaistīt no pieejas, kas jāpiemēro attiecībā uz pašiem migrantiem.

1.11. EESK uzskata: lai gan ir vajadzīgi *ad hoc* instrumenti migrantu instrumentalizācijas pārvaldībai, būtiski ir apsvērt ātrus un visaptverošus aizsardzības pasākumus, izmantojot arī Pagaidu aizsardzības direktīvu, īpaši gadījumos, kad iecelšanas kontroles pārvaldība uz robežas, sekundārās migrācijas kontrole, iespējamā parasto patvēruma procedūru atlikšana vai atkāpes no tām ir neefektīvas un neproduktīvas attiecībā uz mērķi aizsargāt instrumentalizētos migrantus. Jebkurā gadījumā migrantu aizsardzības līmenis būtu jāpaaugstina, ņemot vērā migrantu instrumentalizācijas kontekstā izvēršusās starpvalstu krīzes vērienīgumu.

2. Priekšlikums

2.1. Paziņojumā uzsvērts, ka migrācijas krīze pie Baltkrievijas un Eiropas Savienības (Lietuvas, Latvijas un Polijas) robežas ir tīšs mēģinājums radīt nepārtrauktu, ieilgušu krīzi, kurš iekļaujas plašākos saskaņotos centienos destabilizēt Eiropas Savienību, pārbaudot tās vienotību un apņēmību. Tas ir uzskatāms par "hibrīdapdraudējumu", ko rada trešās valsts veikta migrantu instrumentalizācija.

2.2. Šajā dokumentā lietotie termini "krīze" un "apdraudējums" apraksta ne tikai specifisko un sarežģīto migrācijas parādību, bet tiek arī izmantoti, lai uzsvērtu no attiecīgā ģeopolitiskā konteksta izrietošās politiskās spriedzes un nestabilitātes faktoru nozīmīgumu.

(1) 5 317 219 bēgļi kaimiņvalstīs un ES valstīs (atjaunināts 2022. gada 26. aprīlī), avots: UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

(2) Padomes Īstenošanas lēmums (ES) 2022/382 (2022. gada 4. marts), ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu (OV L 71, 4.3.2022., 1. lpp.) (Padomes Direktīva 2001/55/EK (2001. gada 20. jūlijs) par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas (OV L 212, 7.8.2001., 12. lpp.)).

(3) Sk. COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD) "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā".

2.3. Tas ir ne tikai apdraudējums ES drošībai, bet arī rada kritisku situāciju uz vietas, galvenokārt iesaistītajiem migrantiem ar dramatiskām humanitārām sekām gan Baltkrievijas, gan ES robežas pusēs. Ir arī daudz ziņojumu par to, ka Baltkrievijas robežas pusē pret migrantiem izturas necilvēcīgi un pazemojoši, lai tādējādi izdarītu spiedienu uz ES; turklāt šādas situācijas risku vēl vairāk saasina ilgstoša uzturēšanās šajā teritorijā un ES robežas nepieejamība.

2.4. Eiropas Savienība visos ES institucionālajos forumos ir nekaņējoties un nelokāmi nosodījusi neaizsargātu migrantu un bēgļu instrumentalizāciju. No iepriekšminētā izrietošie starptautiskā līmeņa pasākumi ir spējusi rosināt ES un partnervalstis, it īpaši migrantu izcelsmes valstis, iesaistīties un sadarboties.

2.5. Jaunas krīzes situācijā ES ir veikusi pasākumus, lai atbalstītu attiecīgās dalībvalstis, ņemot vērā valstu valdību un parlamentu īstenotos konkrētos risinājumus, it īpaši ārkārtas stāvokļa izsludināšanu pierobežas reģionos. Šajā sakarā Komisija ir sniegusi pienācīgu palīdzību, lai nodrošinātu valstu tiesību aktu saskaņotību ar ES tiesībām.

2.6. Paziņojumā sniegts pārskats par politiskajiem, tehniskajiem un loģistikas pasākumiem skarto dalībvalstu atbalstam. Kopš komisāres *Johansson* apmeklējumiem un turpmākajiem Komisijas aicinājumiem dalībvalstīm, politiskā saikne ir izpaudusies arī kā dažādas pakāpes un kombinēts tehniskais atbalsts uz robežām, ko sniegušas ES aģentūras (Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (*Frontex*), ES Aģentūra tiesībsardzības sadarbībai (Eiropols), Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO), ārkārtas palīdzība no Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda resursiem).

2.7. Attiecībā uz starptautisko rīcību un it īpaši uz migrantu izcelsmes un tranzīta valstīm Komisija ir rīkojusies visaugstākajā līmenī, uzlabojot sadarbību ar Irāku, Libānu, Turciju, Apvienotajiem Arābu Emirātiem un Uzbekistānu. Tas ir būtiski, lai apkarotu migrantu kontrabandas noziedzīgo infrastruktūru, kas uztur Baltkrievijas īstenoto instrumentalizāciju.

2.8. Starpvalstu krīzes apstākļos pastāv paaugstināts risks saskarties ar “kara miglu” (*fog of war*), kas izpaužas kā dezinformācija, viltus ziņas un faktu sagrozīšana ciešā apvienojumā ar migrantu politisko instrumentalizāciju. Paziņojumā ir vērsta uzmanība uz šo risku Baltkrievijas robežas pusē, it īpaši saistībā ar Baltkrievijas un Krievijas valdību kontrolētajiem medijiem. Tajā uzsvērta brīvās preses nozīme un konkrētā loma, lai gan tās nozīmīgums nav tikpat lielā mērā izcelts krīzes skartajos apgabalos ES robežas pusē.

2.9. Komisija uzsver, ka pašreizējos finanšu instrumentus krīzes situācijā var pastiprināt, izmantojot Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu (AMIF) un Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu (BMVI). Attiecībā uz atpakaļnogādāšanu (atbalstīta brīvprātīga atgriešanās un nebrīvprātīga atgriešanās) ir minēta sadarbība starp Komisiju, *Frontex* un Starptautisko Migrācijas organizāciju (IOM), vienlaikus uzsverot nepieciešamo sadarbību ar migrantu izcelsmes valstīm.

3. Piezīmes

Migrantu instrumentalizācija un migrācijas politikas pārvaldība

3.1. EESK uzskata, ka reakcijai uz migrantu instrumentalizāciju jāatrod vieta kopīgas, kopējas un dažādās tās daļās savstarpēji saskaņotas migrācijas politikas satvarā.

3.1.1. Lai pienācīgi pārvaldītu migrāciju, Eiropas Savienībai jāapzinās, ka vienas valsts iniciatīvas nekad nav migrācijas procesu vienīgais izraisītājs (lai arī dažas no tām dažkārt var būtiski ietekmēt plūsmu apjomu) pat tad, ja attiecīgā valsts instrumentalizē migrantus politiskiem mērķiem.

3.1.2. Reaģējot uz akūtākām krīzēm (ar aktīvu trešās valsts iesaisti vai kara vai militāras iejaukšanās rezultātā), Eiropas Savienībai ir jāorientējas uz solidāru pieeju, galvenokārt pret iesaistītajiem cilvēkiem.

3.1.3. Neskarot vajadzību glābt visus, kuru dzīvībai draud tūlītējas briesmas (bēgļus un kara upurus), juridiskā statusa diferencēšana – piemēram, starp cilvēkiem, kas ir tiesīgi iegūt kādu no aizsardzības veidiem, un citiem migrantiem – var notikt tikai pēc pārredzamu patvēruma procedūru izpildes saskaņā ar ES tiesību aktiem un starptautiskajiem standartiem, nevis izrietēt no teorētiskiem pieņēmumiem par konkrēto parādību vai pašreizējo krīzi, izmantojot tādas apzīmējumus kā “hibrīddraudis”, “migrantu instrumentalizācija”, “ekonomiskā migrācija” utt.

Hibrīddraudis un migrantu instrumentalizācija

3.2. EESK piekrīt Komisijas viedoklim par to draudu veidu un līmeni, ko rada Baltkrievijas īstenotā migrantu instrumentalizācija. EESK atzīst draudus, ko Eiropas Savienībai rada hibrīdapdraudējums, t. i., valsts sponsorēta cilvēku instrumentalizācija politisku mērķu sasniegšanai.

3.2.1. Hibridapdraudējumu var definēt, izmantojot arī citu formulējumu: apdraudējums, ko rada valstisks vai nevalstisks subjekts. Hibridapdraudējumu var radīt dažādi dalībnieki, un tas var būt vērsts pret dažādām mērķgrupām (valsts struktūrām, iestādēm, sociālajām organizācijām, privātpersonām). Tomēr, lai gan tik plaša interpretācija sniedz vispārēju izpratni, tā ir jānošķir no to faktu identificēšanas, kas ir svarīgi attiecīgajās politikas jomās. Tāpēc EESK uzsver: lai ieviestu turpmākus normatīvus pasākumus un it īpaši lai nodrošinātu tiesisku attieksmi pret migrantiem un sniegtu viņiem humāno palīdzību šādās ārkārtas situācijās, par nepieciešamu priekšnosacījumu ir jāuzskata vismaz viena valsts līmeņa aģenta klātbūtne, lai varētu konstatēt migrantu instrumentalizāciju.

3.2.2. Ņemot vērā paziņojumā izklāstīto pamatoto hibridapdraudējuma definīciju, EESK cer uz daudzdimensionālu un integrētu reakciju, proti, tādu, kas norisinās ne tikai starptautisko attiecību līmenī (starp dalībvalstīm, ES un partnervalstīm), bet kas iederas ES politikā un centienos veicināt cilvēktiesības, migrantu aizsardzību un patvēruma tiesības. Tāpēc EESK uzskata: lai kopīgi pārvarētu krīzes, būtu jāstiprina visi dalībvalstu, ES iestāžu un aģentūru sadarbības instrumenti.

Solidaritāte, koordinācija un kopīga krīžu pārvarēšana

3.3. EESK piekrīt uzskatam, ka “šīs darbības rada īstas un tuvas briesmas ES drošībai”, nevis tikai tieši skartajām dalībvalstīm. Paziņojumā izklāstītie fakti un nopietnā krīze Ukrainā stiprina EESK pārliecību, ka noteikti ir jāievieš politisks, reglamentējošs un procesuāls satvars, kas dalībvalstīm un ES iestādēm ļautu kopīgi reaģēt un kopīgi pārvarēt krīzes.

3.3.1. Tāpēc, pamatojoties uz iepriekšējiem atzinumiem par priekšlikumiem grozīt imigrācijas un patvēruma pārvaldības noteikumus⁽⁴⁾, EESK uzskata: ļoti svarīgi ir turpināt dalībvalstu līmenī īstenot uz solidaritāti un sadarbību balstītu pieeju, jo konkrētā situācija noteikti nav vienīgā, kas uzliek lielāku atbildības un grūtību slogu pirmās ieceļošanas valstīm, tieši ņemot vērā nozīmi, ko Migrācijas un patvēruma pakts piešķir robežkontrolei un sekundārās migrācijas novēršanai.

3.3.2. Tādēļ vēlamajā īpašajā regulā valsts īstenotās migrantu instrumentalizācijas apkarošana būtu jāparedz mehānismi solidarāri atbildības sadalīšanai starp dalībvalstīm, tostarp paredzot iespēju veikt savlaicīgus pārmināšanas pasākumus proporcionāli krīzes smagumam.

3.3.3. Krīzei pie Baltkrievijas robežas ir ne tikai atšķirīga, bet arī līdzīga iezīme ar citām valstu stratēģijām migrācijas plūsmu instrumentalizēšanai: Vidusjūras reģiona centrālā daļa, Grieķijas un Turcijas robeža, Spānijas un Marokas robeža, Bosnijas un Horvātijas, Serbijas un Ungārijas robeža (tikai 2021. gadā vien). EESK uzskata, ka ES reakcijai vajadzētu būt plašākai nekā iepriekšējās krīzēs, it īpaši izvairoties no situācijām, kurās veidojas atkarība no trešo valstu politiskajām stratēģijām, kas nav saderīgas ar ES politiku un principiem.

Migrantu drošība un aizsardzība instrumentalizācijas kontekstā

3.4. EESK uzskata, ka ES atbildes reakcijā jāīsteno kopīgi pasākumi apdraudējuma novēršanai un skaidri jāapzinās, ka šajās konkrētajās situācijās iesaistītie migranti ir ļoti neaizsargāti un viņiem ir vajadzīgi aizsardzības pasākumi, it īpaši starpvalstu krīzes apstākļos.

3.4.1. EESK pievienojas paziņojumā paustajām bažām par humanitāro situāciju uz dalībvalstu un Baltkrievijas robežām. Grūtības veikt pasākumus Baltkrievijas robežas pusē objektīvi kavē humānās palīdzības sniegšanu krīzes un starpvalstu konflikta situācijās, taču tam vajadzētu būt stimulam maksimāli pastiprināt centienus, kas ļautu humānās palīdzības sniegšanu migrantiem dalībvalstu robežās saskaņot ar ES tiesību aktu standartiem un iedibināto praksi neaizsargātu personu atbalstam.

⁽⁴⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par jaunu Migrācijas un patvēruma paktu” (COM(2020) 609 final) (OV C 123, 9.4.2021., 15. lpp.); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu: “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, kas attiecas uz patvēruma un migrācijas pārvaldību un ar ko groza Padomes Direktīvu 2003/109/EK un ierosināto Regulu (ES) XXX/XXX [Patvēruma un migrācijas fonds]” (COM(2020) 610 final – 2020/0279 (COD)), “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina krīzes un nepārvaramas varas situācijas migrācijas un patvēruma jomā” (COM(2020) 613 final – 2020/0277 (COD)) (OV C 155, 30.4.2021., 58. lpp.).

3.4.2. EESK aicina atvieglot pilsoniskās sabiedrības humānās palīdzības organizāciju piekļuvi abās ES un Baltkrievijas robežas pusēs, lai sniegtu humāno palīdzību (veselības aprūpes atbalstu, pārtikas palīdzību, juridisko palīdzību).

3.4.3. Šajā sakarā ES iestādēm ir jāvēršas pret jebkādu darbību vai mēģinājumu atzīt valsts un starptautiskās pilsoniskās sabiedrības īstenotos solidaritātes pasākumus par kriminālu rīcību, kā EESK to jau norādījusi iepriekšējos atzinumos^(?).

3.4.4. Paziņojumā uzsvērta ievērojamas migrantu sekundārās kustības esamība (vismaz attiecībā uz to migrantu skaitu, kas krīzes laikā sasniedza ES robežas) un norādīts, ka dalībvalstis, kuras skar migrantu pirmā ieceļošana un sekundārā kustība, ir aktivizējušas kopīgas robežpolicijas patruļas. EESK uzskata, ka situācijā, kad notiek migrantu instrumentālā izvērtēšana, sekundārās kustības jautājums būtu jārisina kopā ar galamērķa dalībvalstīm un vienlaikus pienācīga uzmanība jāpievērš visneaizsargātākajiem migrantiem, it īpaši krīzes aktīvajā fāzē, lai novērstu turpmākus riskus viņu drošībai.

3.4.5. EESK norāda arī uz riskiem, ko neaizsargātu migrantu cieņpilnai, taisnīgai un plašai aizsardzībai rada juridisko statusu un izņēmuma procedūru liels daudzums dalībvalstīs un pašā Eiropas Savienībā, pat krīzes apstākļos, kas prasa īpašus reaģēšanas pasākumus. Tādēļ eventuālās atkāpes no standarta uzņemšanas un patvēruma procedūrām būtu jāsašķir ar īpašiem drošības un aizsardzības pasākumiem, ņemot vērā nopietno riska situāciju, kā arī vienmēr saglabājot neizraidīšanas principu.

Dezinformācijas apkarošana, mediju nozīme un neaizsargātu personu aizsardzība

3.5. EESK atzinīgi vērtē to, ka paziņojumā uzsvars likts uz dezinformācijas, viltus ziņu un manipulācijas ar faktiem apkarošanu, tostarp ar mērķtiecīgām informācijas kampaņām migrācijas plūsmu izcelsmes valstīs un izmantojot elektroniskos informācijas un saziņas līdzekļus, kuru uzdevums ir sniegt migrantiem pareizu un pārbaudāmu informāciju (piemēram, *Infomigrants*).

3.5.1. Vienlaikus EESK uzskata: saskaņā ar ES vērtībām svarīga ir brīva informācijas producēšana un brīva piekļuve sabiedrībai svarīgiem faktiem un datiem. Tādēļ, īstenojot ārkārtas pasākumus, dalībvalstīm un ES aģentūrām vienmēr jāgarantē maksimāla rīcības un saziņas brīvība neatkarīgiem medijiem, kas darbojas migrantu instrumentālās izvērtēšanas zonās, vienlaikus nodrošinot skaidrus un pārredzamus noteikumus par piekļuvi struktūrām, kas uzņem migrantus, kā arī kontaktiem ar pašiem migrantiem.

3.5.2. Attiecībā uz migrantu kontrabandas loģistikas tīklu apkarošanu elektroniskajās platformās un sociālajos medijos Komisijai ar ES aģentūru (Eiropas Savienības Kiberdrošības aģentūras (*ENISA*)) atbalstu būtu jānošķir instrumenti, ko migrantu kontrabandisti izmanto tieši, no migrantu savstarpējās saziņas instrumentiem; mērķis ir nošķirt atbildību un nepārkāpt tiesības uz datu privātumu vai, arī netieši un netiesām, neapdraudēt par instrumentālās izvērtēšanas upuriem kļuvušo migrantu drošību.

Starptautiskā sadarbība migrantu instrumentālās izvērtēšanas apkarošanai

3.6. EESK atzinīgi vērtē ES iestāžu rīcību, kas paredz stiprināt sadarbību ar instrumentālās izvērtēšanas migrantu izcelsmes valstīm, lai parādītu viņiem riskus, kuriem viņi ir pakļauti, un uzlabotu starptautisko sadarbību migrācijas jomā.

3.6.1. Šāda sadarbība būtu jāpapildina ar starptautiskās attīstības sadarbības mehānismu un nolīgumiem par migrācijas regulēšanu, arī tādēļ, lai ES un ieinteresēto trešo valstu kopīgā rīcība būtu efektīva,

3.6.2. Slēdzot iespējamus nolīgumus un procedūras ar trešām valstīm, jāņem vērā šo attiecību saskaņotība ar cilvēktiesību ievērošanu un attiecīgo valstu starptautiskajām juridiskajām saistībām.

^(?) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nepavadītu nepilngadīgu migrantu aizsardzība Eiropā" (pašinicatīvas atzinums) (OV C 429, 11.12.2020., 24. lpp.).

3.6.3. Šāda sadarbība arī stiprinātu policijas un izlūkdienestu centienus veikt preventīvus pasākumus un apkarot noziedzīgas organizācijas, kas iesaistītas migrantu kontrabandā, vienlaikus pilnībā ievērojot migrantu patvēruma un aizsardzības tiesības gan gadījumos, kas saistīti ar migrantu instrumentalizāciju, gan kopumā ⁽⁶⁾.

Atbalsts dalībvalstīm

3.7. EESK atzinīgi vērtē apdraudētajām dalībvalstīm sniegto atbalstu, it īpaši ar ES iekšlietu aģentūru (*Frontex*, ES Patvēruma aģentūras (*EUAA*), civilās aizsardzības mehānisma) starpniecību, un uzskata, ka tām būtu jārikojas visos gadījumos, kad saskaņā ar līdzsvarotu un pārredzamu procedūru ⁽⁷⁾ tiek konstatēta ārkārtas situācija.

3.7.1. EESK uzskata, ka turpmāk dalībvalstīm, kuras saskaras ar šādu apdraudējumu, būtu jāsaņem pienācīga līmeņa palīdzība; tā jāpapildina ar tikpat augstu aizsardzības un palīdzības līmeni instrumentalizācijas upuriem, pirmām kārtām visneaizsargātākajām personām.

3.7.2. EESK stingri apstiprina, ka dalībvalstu pasākumi to migrantu gan brīvprātīgai, gan nebrīvprātīgai atgriešanai, kuriem nav piešķirtas patvēruma tiesības, jāveic arī ārkārtas situācijās, pilnībā ievērojot pamattiesības un starptautiskās saistības, un ar ES aģentūru palīdzību.

Instrumenti un noteikumi turpmākai krīžu pārvaldībai

3.8. EESK norāda, ka šajā atzinumā ir ņemti vērā tā izstrādes laikā apspriestie un sagatavošanā esošie pasākumi, it īpaši "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā". Priekšlikumā ir ietverti noteikumi par migrantu statusu un procedūrām patvēruma un starptautiskās aizsardzības pieprasīšanai šādās situācijās.

3.8.1. Šajā saistībā EESK cer, ka regulā tiks ņemtas vērā dalībvalstu vajadzības drošības jomā un kopā ar tām būs paredzētas juridiskas saistības ārkārtas situācijas pārvarēšanai un migrantu tiesību uz aizsardzību garantēšanai saskaņā ar starptautiskajām saistībām un ES tiesībām.

3.8.2. Konkrēti, Komisijai un deleģētajām struktūrām būs arī jāpārbauda, vai dalībvalstīs pieņemtie vai pieņemšanas procesā esošie tiesību akti pašreizējās krīzes pārvarēšanai un turpmāku krīžu novēršanai atbilst pamattiesībām un ES tiesībām.

3.8.3. Šādā regulā EESK rūpīgi izvērtēs izņēmumus un atkāpes no standarta iecerēšanas un patvēruma procedūrām, faktiskas tiesības pārsūdzēt atteikumu, atgriešanas procedūras un pilnīgu pārredzamību un sadarbību starp ārkārtas situācijā esošām dalībvalstīm un ES iestādēm un aģentūrām.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*

⁽⁶⁾ Sk. Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Atjaunotais ES rīcības plāns cīņai pret migrantu kontrabandu 2021.–2025. gadam" (COM(2021) 591 final).

⁽⁷⁾ Pamatojoties uz dalībvalsts pieprasījumu, kas apstiprināts ar turpmāku Komisijas priekšlikumu un izskatīts Eiropadomē, un pieņemot pastāvīgus uzraudzības un novērtēšanas mehānismus; sk. COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD) "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz noteikumus Savienības tiesību īstenošanai Līguma par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas un Tirdzniecības un sadarbības nolīguma starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienā, no vienas puses, un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, no otras puses, īstenošanā un izpildē”

(COM(2022) 89 final – 2022/0068 (COD))

(2022/C 365/13)

Ziņotājs: **Jack O'CONNOR**

Atzinuma pieprasījums	Padome, 22.3.2022. Eiropas Parlaments, 23.3.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽¹⁾ 43. pants (zivsaimniecība), 91. un 100. pants (transporta), 173., 182., 188. un 189. pants (Savienības programmas), 207. pants (kopējā tirdzniecības politika) un 304. pants (Ekonomikas un sociālo lietu komiteja)
Pilnsapulces lēmums	22.3.2022.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.6.2022.
Plenārsesija Nr.	570
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	202/0/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ierosinātā regula ⁽²⁾ ar īstenošanas aktiem pilnvaro ES Komisiju pieņemt un piemērot noteiktus pasākumus ES tiesību īstenošanai saskaņā ar Līguma par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas (Izstāšanās līgums) ⁽³⁾ un Tirdzniecības un sadarbības nolīguma starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienā, no vienas puses, un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, no otras puses, (Tirdzniecības un sadarbības nolīgums) ⁽⁴⁾ noteikumiem.

1.2. Apvienotā Karaliste un ES ir attiecīgo nolīgumu puses. Tāpēc EESK piekrīt, ka ir pilnībā piemēroti, ka jebkāda rīcība tiek uzsākta ES līmenī, izmantojot komitoloģijas procedūras, kā noteikts ierosinātajā regulā.

1.3. EESK piekrīt, ka gadījumā, ja Apvienotā Karaliste neievēro Izstāšanās līgumu un/vai Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu, Eiropas Savienībai ir vajadzīga ātra un efektīva procedūra.

1.4. Komitoloģijas procedūru izmantošana, lai pilnvarotu Komisiju pieņemt un piemērot konkrētus pasākumus attiecīgo nolīgumu pārkāpumu vai neievērošanas gadījumā, šķiet pilnībā pamatota un ir saskaņā ar proporcionalitātes un subsidiaritātes principiem, kas neapšaubāmi nosaka ES rīcību.

⁽¹⁾ Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija (OV C 326, 26.10.2012., 47. lpp.).

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0089>

⁽³⁾ OV C 384 I, 12.11.2019., 1. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 149, 30.4.2021., 10. lpp.

1.5. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu pārskatīt regulu piecus gadus pēc tās spēkā stāšanās un norāda, ka tas būtu saskaņā ar līdzīgiem noteikumiem attiecīgajos nolīgumos.

1.6. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK atbalsta ierosināto regulu. Turklāt EESK uzskata, ka šis ir lielisks kompromiss starp iestādēm, lai risinātu jebkādas iespējamās problēmas, kas saistītas ar Izstāšanās līguma un/vai Tirdzniecības un sadarbības nolīguma pārkāpumiem vai neievērošanu.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Ierosinātā regula pilnvaro Eiropas Komisiju pieņemt un piemērot konkrētus pasākumus, lai īstenotu ES tiesības saskaņā ar Izstāšanās līguma un Tirdzniecības un sadarbības nolīguma noteikumiem. Tā ir paredzēta, lai veicinātu savlaicīgu un efektīvu reaģēšanu uz jebkādiem iespējamiem attiecīgo nolīgumu noteikumu pārkāpumiem vai neievērošanu no Apvienotās Karalistes puses.

2.2. Pilnvarojums attiecas uz:

- pagaidu pasākumu piemērošanu, lai veicinātu atbilstību, un/vai kompensējošiem pasākumiem, ko pēc kādas Puses pieprasījuma atļāvuši šķīrējtiesa, ja atbilstība nav pienācīga vai pilnīga, vai attiecīgu rīcību gadījumā, ja otra Puse nesadarbojas, lai atvieglotu saistošu strīdu izšķiršanas procedūru izmantošanu;
- Izstāšanās nolīgumā paredzētajiem korektīvajiem pasākumiem saistībā ar to, ka Protokolā par Īriju/Ziemeļīriju nav iekļauti attiecīgie ES tiesību aktu instrumenti, un/vai Tirdzniecības un sadarbības nolīgumā paredzētajiem korektīvajiem pasākumiem saistībā ar subsīdijām, autotransportu un zivsaimniecību;
- līdzsvara atjaunošanas pasākumiem saskaņā ar Izstāšanās līgumu saistībā ar aizsardzības pasākumiem, ko Apvienotā Karaliste pieņēmusi saskaņā ar Protokolu par Īriju/Ziemeļīriju;
- līdzsvara atjaunošanas pasākumiem saskaņā ar Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu saistībā ar aizsardzības pasākumiem, kas rada līdzsvara trūkumu starp tiesībām un pienākumiem saskaņā ar Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu vai jebkādu papildu nolīgumu, vai it īpaši attiecībā uz atšķirībām darba un sociālās, vides vai klimata aizsardzības vai subsīdiju kontroles jomā;
- pretpasākumiem saskaņā ar Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu, reaģējot uz līdzsvara atjaunošanas pasākumiem saskaņā ar Tirdzniecības un sadarbības nolīguma 411. pantu;
- aizsardzības pasākumiem saskaņā ar Izstāšanās nolīgumu (ja Īrijas/Ziemeļīrijas protokola piemērošana rada nopietnas ekonomiskas, sociālas vai vidiskas grūtības, kas var turpināties, vai novirzes tirdzniecībā) un saskaņā ar Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu (ja pastāv nopietnas ekonomiskas, sociālas vai vidiskas grūtības nozarēs vai reģionos un tās var turpināties);
- Tirdzniecības un sadarbības nolīgumā paredzēto pienākumu apturēšanu gadījumā, ja tiek pārkāpti vai netiek izpildīti konkrēti nosacījumi, it īpaši attiecībā uz preču tirdzniecību, gaisa transportu, autotransportu, zivsaimniecību vai ES programmām, vai ja Apvienotā Karaliste neveic finansiālās iemaksas vai ievieš būtiskas izmaiņas dažos sākotnējos nosacījumos.

2.3. Minētie pasākumi būtu jāpiemēro arī jebkādiem papildu divpusējiem nolīgumiem, kas papildina Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu.

2.4. Lēmumā par Tirdzniecības un sadarbības nolīguma noslēgšanu Padome pilnvaroja Komisiju pieņemt vairākumu no 2.2. punktā uzskaitītajiem pasākumiem, līdz stājas spēkā īpašs lēģislatīvais akts. To bija paredzēts ierosināt ne vēlāk kā 2022. gada 31. martā.

2.5. Neatkarīgi no Izstāšanās līguma Tirdzniecības un sadarbības nolīgums aptver ne tikai preču un pakalpojumu tirdzniecību, bet gan plašu jautājumu loku. Tas attiecas uz ieguldījumiem, konkurenci, valsts atbalstu, nodokļu pārredzamību, gaisa transportu un autotransportu, enerģētiku un ilgtspēju, zivsaimniecību, datu aizsardzību un sociālā nodrošinājuma koordināciju. Tas nozīmē, ka Tirdzniecības nolīgumu izpildes regula ⁽⁵⁾ un citi spēkā esošie instrumenti neaptver visas šā jaunā veida nolīguma darbības jomas. Tādēļ ir jāpieņem jauns tiesību instruments. Ierosinātā regula būtu *lex specialis* attiecībā uz ES tiesību aktu nozaru noteikumiem tiktāl, ciktāl tie attiecas uz to pašu priekšmetu.

2.6. Priekšlikuma juridiskie pamati ir:

- Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽⁶⁾ 43. pants (zivsaimniecība);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽⁷⁾ 91. un 100. pants (transports);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽⁸⁾ 173., 182., 188. un 189. pants (Savienības programmas);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽⁹⁾ 207. pants (kopējā tirdzniecības politika);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību ⁽¹⁰⁾ 304. pants (Ekonomikas un sociālo lietu komiteja).

2.7. Izstāšanās līgums un Tirdzniecības un sadarbības nolīgums ir ES vienīgie juridiskie instrumenti attiecībā uz Apvienoto Karalisti. Tāpēc darbības saskaņā ar starptautiskajām tiesībām var veikt tikai Eiropas Savienība. Taču priekšlikumā ir paredzēts pieņemt pasākumus saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu ⁽¹¹⁾. Tīktu piemērota komitoloģijas sistēmas pārbaudes procedūra, kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 182/2011 (2011. gada 16. februāris), ar ko nosaka noteikumus un vispārīgus principus par dalībvalstu kontroles mehānismiem, kuri attiecas uz Komisijas īstenošanas pilnvaru izmantošanu ⁽¹²⁾, jo pasākumi, kurus varētu pieņemt, gandrīz noteikti ietekmētu dalībvalstis.

2.8. Priekšlikumā paredzēts regulu pārskatīt piecus gadus pēc tās spēkā stāšanās. Tas būtu saskaņā ar līdzīgu noteikumu Izstāšanās līgumā un Tirdzniecības un sadarbības nolīgumā.

2.9. Ierosinātā regula neaptver pasākumus, kas attiecas uz ES politiku brīvības, drošības un tiesiskuma jomā.

2.10. Atsevišķs tiesību akta priekšlikums reglamentē pasākumu pieņemšanu *Euratom* pētniecības un mācību programmu jomā.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Priekšlikuma mērķis ir izveidot sistēmu, kas ļautu ES efektīvi un savlaicīgi reaģēt gadījumā, ja Apvienotā Karaliste pārkāptu vai neievērotu Izstāšanās līgumu un/vai Tirdzniecības un sadarbības nolīgumu.

3.2. Tā kā nolīgumi attiecas tikai uz ES, ir skaidrs, ka atbilstoši pasākumi ir jāveic ES līmenī.

3.3. Ņemot vērā iespējamo ietekmi uz dalībvalstīm, kā arī optimālas efektivitātes prasību, komitoloģijas sistēmas pārbaudes procedūras piemērošana ir pilnībā loģiska un pamatota.

3.4. Tas pilnībā atbilst subsidiaritātes principam, jo komitoloģijas sistēma ļauj dalībvalstīm uzraudzīt Komisijai deleģētos īstenošanas aktus.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/167 (2021. gada 10. februāris), ar ko groza Regulu (ES) Nr. 654/2014 par Savienības tiesību īstenošanu starptautiskās tirdzniecības noteikumu piemērošanai un izpildei (OV L 49, 12.2.2021., 1. lpp.).

⁽⁶⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>

⁽⁷⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>

⁽⁸⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>

⁽⁹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>

⁽¹⁰⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>

⁽¹¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>

⁽¹²⁾ OV L 55, 28.2.2011., 13. lpp.

3.5. Jāatzīmē arī, ka Regulas (ES) Nr. 182/2011⁽¹³⁾ 7. un 8. pantā Komisijai ir dota iespēja, atkāpjoties no parastajām procedūrām, pieņemt īstenošanas aktus steidzamības kārtā (8. pants) vai saistībā ar iespējamiem būtiskiem tirgus traucējumiem lauksaimniecības jomā (7. pants), iepriekš tos neiesniedzot attiecīgajai komitejai. Šī procedūras apiešana stiprina ES spēju vajadzības gadījumā ātri reaģēt uz negaidītiem nolīgumu pārkāpumiem.

3.6. Komiteja atzinīgi vērtē ierosinātās regulas 1. panta 2. punktā paredzēto pasākumu plašo klāstu, kā arī to ierobežojumus.

3.7. Tā kā nav precedentu attiecībā uz dalībvalsts izstāšanos, nerodas jautājums par atbilstību spēkā esošajiem tiesību aktiem politikas jomā.

3.8. Ierosinātās regulas 2. panta 2. punktā ir sīki izklāstīti skaidri kritēriji, kas reglamentē jebkādu pasākumu izvēli. EESK piekrīt, ka ierosinātā regula atbilst proporcionalitātes prasībām un ka tā nepārsniedz to, kas noteikti ir nepieciešams, lai sasniegtu mērķi – nodrošināt attiecīgo tiesību ātru un efektīvu īstenošanu nolīgumu iespējamu pārkāpumu vai neievērošanas gadījumā.

3.9. Ņemot vērā ierosinātās regulas procesuālo raksturu, EESK uzskata, ka ietekmes novērtējums nav nepieciešams.

3.10. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu šo regulu pārskatīt pēc pieciem gadiem un norāda, ka tas ir piemēroti, jo būtu saskaņā ar līdzīgiem noteikumiem attiecīgajos nolīgumos.

3.11. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK atbalsta priekšlikumu. Turklāt EESK uzskata, ka šis ir lielisks kompromiss starp iestādēm, lai risinātu jebkādas iespējamās problēmas, kas saistītas ar Izstāšanās līguma un/vai Tirdzniecības un sadarbības nolīguma pārkāpumiem vai neievērošanu.

Briselē, 2022. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG

⁽¹³⁾ OV L 55, 28.2.2011., 13. lpp.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV